

کتاب معلّم
(راهنمای تدریس)

عربی اوّل متوسطه ۱
پایه هفتم

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

برنامه‌ریزی محتوا و نظارت بر تألیف : دفتر تألیف کتاب‌های درسی ابتدایی و متوسطه نظری

نام کتاب : کتاب معلّم عربی اوّل متوسطه - ۸۱/۲

مؤلف : عادل اشکیوس

آماده‌سازی و نظارت بر چاپ و توزیع : اداره کل چاپ و توزیع کتاب‌های درسی

تهران : خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)

تلفن : ۸۸۸۳۱۱۶۱ - ۹، دورنگار : ۸۸۳۰۹۲۶۶، کد پستی : ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹

وب سایت : www.chap.sch.ir

مدیر امور فنی و چاپ : سیداحمد حسینی

صفحه‌آرا : شهرزاد قنبری

حروفچین : سیده فاطمه محسنی

مصحح : سیف‌الله بیگ محمد دلیوند، حسین چراغی

امور آماده‌سازی خبر : زینت بهشتی شیرازی

امور فنی رایانه‌ای : حمید نابت‌کلاچاهی، مریم دهقان‌زاده

ناشر : شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران : تهران - کیلومتر ۱۷ جاده مخصوص کرج - خیابان ۶۱ (داروپخش)

تلفن : ۴۴۹۸۵۱۶۱ - ۵، دورنگار : ۴۴۹۸۵۱۶۰، صندوق پستی : ۱۳۹ - ۳۷۵۱۵

چاپخانه : شرکت افست «سهامی عام» (www.Offset.ir)

سال انتشار و نوبت چاپ : چاپ اوّل ۱۳۹۱

حق چاپ محفوظ است.

فهرست

بخش اول : مقدمه ۴

بخش دوم : توضیحات مشترک همه دروس ۶

الدَّرْسُ الْأَوَّلُ ۱ (قِيمَةُ الْعِلْمِ) ۱۴

الدَّرْسُ الثَّانِي ۲ (نُورُ الْكَلَامِ) ۲۰

الدَّرْسُ الثَّالِثُ ۳ (كَثْرُ الْكُنُوزِ) ۲۳

الدَّرْسُ الرَّابِعُ ۴ (جَوَاهِرُ الْكَلَامِ) ۲۷

الدَّرْسُ الْخَامِسُ ۵ (كُنُوزُ الْحِكْمِ) ۳۰

الدَّرْسُ السَّادِسُ ۶ (كَثْرُ النَّصِيحَةِ) ۳۴

الدَّرْسُ السَّابِعُ ۷ (الْحِكْمُ النَّافِعَةُ) ۳۸

الدَّرْسُ الثَّامِنُ ۸ (الْمَوَاعِظُ الْعَدِيدَةُ) ۴۱

الدَّرْسُ التَّاسِعُ ۹ (جَوَارِي بَيْنَ وَلَدَيْنِ) ۴۴

الدَّرْسُ الْعَاشِرُ ۱۰ (مَقَامُ الْعَالِمِ) ۵۰

الدَّرْسُ الْحَادِي عَشَرَ ۱۱ (جَوَارِي فِي الْأُسْرَةِ) ۵۵

الدَّرْسُ الثَّانِي عَشَرَ ۱۲ (الْأُسْرَةُ النَّاجِحَةُ) ۵۹

الدَّرْسُ الثَّالِثَ عَشَرَ ۱۳ (فِي السُّوقِ) ۶۳

الدَّرْسُ الرَّابِعَ عَشَرَ ۱۴ (الْجُمَلَاتُ الدَّهْبِيَّةُ) ۶۶

الدَّرْسُ الْخَامِسَ عَشَرَ ۱۵ (فِي الْحُدُودِ) ۷۲

الدرّس السّادس عشر ١٦ (الآيَاتُ وَالْفُصُولُ وَالْأَلْوَانُ)	٧٥
الدرّس السّابع عشر ١٧ (زِينَةُ الْبَاطِنِ)	٧٧
الدرّس الثّامن عشر ١٨ (الْإِحْلَاصُ فِي الْعَمَلِ)	٨١
الدرّس التّاسع عشر ١٩ (اِبْتِسَامَةٌ)	٨٤
الدرّس العِشرون ٢٠ (اِبْتِسَامَاتٌ)	٨٧

بخش سوم

اهداف کلی برنامه درسی عربی در حوزه عناصر و عرصه ها	٨٩
شبکه مفهومی کتاب های عربی سه سال نخست متوسطه	١٩١

بخش چهارم

روش ها و منابع یاد دهی - یادگیری	٩٦
بارم بندی امتحانات	١٠٣
نمونه سؤال و طرح درس	١٠٥
معرفی منابع تخصصی	١١٤

مقدمه

زبان عربی کلید فهم قرآن و متون گهربار دینی است از سوی دیگر زبان و ادبیات فارسی باین زبان کاملاً درآمیخته است کتب ادبیات و دیوان بزرگان ادب فارسی، سرشار از واژگان و ترکیبات عربی است ازاین رو، برای بهتر فهمیدن زبان فارسی، آشنایی با زبان عربی لازم است

از آغاز ورود اسلام به ایران، آموزش عربی از دیگر کشورهای مسلمان بهتر آغاز شد ایرانیان پرچمدار تعلیم زبان عربی بودند ایرانیان کتاب‌های بسیاری برای آموزش عربی در زمینه‌های مختلف صرف و نحو و لغت و غیره نوشتند؛ مانند: سیبویه، فراء، عبدالقادر جرجانی، ابوعلی فارسی و عبدالله بن مقفع آموزش زبان عربی در دوره معاصر در دبیرستان دارالفنون آغاز گردید آموزش آن دوره، بیشتر صرف و نحو، همراه با شواهد مربوط به مباحث آنها بود در رژیم پیشین نیز تدریس عربی در آموزش و پرورش رسمی جریان داشت پیش از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی، زبان عربی تنها در پایه‌های دوم و سوم راهنمایی همچنین در رشته ادبی در دوره متوسطه تدریس می‌شد در آن دوران، آموزش زبان عربی از تدریس نکات دستوری و متونی که اغلب شامل متون ادبی و اندکی از متون دینی بود فراتر نمی‌رفت آموزش زبان عربی در آن مقطع بیشتر بر پایه قواعد استوار بود همان کتاب‌ها با مختصری تغییر در سال‌های نخستین انقلاب اسلامی نیز تدریس شد

در اهمیت تدریس زبان عربی در مدارس می‌توان به اصل شانزدهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران اشاره کرد

«از آنجا که زبان قرآن و علوم و معارف اسلامی عربی است و ادبیات فارسی کاملاً با آن آمیخته است؛ این زبان باید پس از دوره ابتدایی تا پایان دوره متوسطه در همه کلاس‌ها و در همه رشته‌ها تدریس شود».

با همت و دوراندیشی خبرگان قانون اساسی به ویژه شهید آیت الله دکتر بهشتی و شهید باهنر، اصل شانزدهم قانون اساسی به این مهم اختصاص یافت هدف قانون‌گذار این بود که استقلال آموزش زبان عربی حفظ گردد و با درسی دیگر ادغام نشود

بزرگان دین نیز برای یادگیری زبان عربی سفارش بسیار کرده‌اند

جهت دانلود رایگان منابع استخدامی دبیر عربی آزمون آموزش و پرورش، اینجا کلیک نمایید.

ویژگی‌های راهنمای برنامه جدید

- ۱- تعیین رویکرد «پرورش مهارت‌های زبانی به منظور فهم عبارات و متون اسلامی و کمک به فهم بهتر زبان و ادبیات فارسی» و حاکمیت بخشی درک مطلب، کاربرد واژگان، جمله سازی و متن محوری به جای قاعده محوری؛
- ۲- کاستن از حجم قواعد و چشم پوشی از قواعدی که امکان نادیده گرفتن آنها در این فرایند، آسیبی به رویکرد فهم عبارت و متن وارد نمی‌سازد در عوض توجه بیشتر به متن و واژگان پر کاربرد و کلیدی؛
- ۳- همسو ساختن برنامه با اهداف شورای عالی وزارت آموزش و پرورش، برنامه درسی ملی، سند تحوّل بنیادین و قانون برنامه پنجساله توسعه جمهوری اسلامی ایران

فلسفه وجودی برنامه درسی، ماهیت و ساختار ماده درسی

- ضرورت و اهمیت برنامه درسی عربی تا اندازه‌ای است که اصل ۱۶ قانون اساسی به الزام تدریس عربی پس از پایان دوره ابتدایی تا پایان دوره متوسطه اختصاص داده شده است
- افزون بر اصل ۱۶ قانون اساسی ضرورت و اهمیت (فلسفه وجودی درس عربی) بدین شرح است :
  - ۱- کلید فهم قرآن و معارف اسلامی است
  - ۲- برای یادگیری درست زبان و ادبیات فارسی آشنایی با آن لازم است بسیاری از واژگان و اصطلاحات رایج در فارسی ریشه عربی داشته و درصد بالایی از اصطلاحات ریاضیات، فلسفه و دیگر دانش‌ها ریشه‌های عربی دارند؛ حتی بسیاری از واژه‌های پارسی نیز معرّب شده‌اند
  - ۳- زبان نخست جهان اسلام و مایه پیوند و همدلی میان مسلمانان جهان است
  - ۴- از جمله زبان‌های رسمی سازمان ملل متحد و زبان رسمی بیش از بیست کشور مسلمان است
  - ۵- در بسیاری از دانشگاه‌های جهان دارای کرسی است

رویکرد برنامه درسی عربی

- ۱- برنامه کلان آموزش زبان عربی، توجه به فهم عبارت و متن و دریافت معانی و مفاهیم موجود در آن است در همین زمینه لازم است با تغییر هدف از «قاعده محوری» به «فهم متن» رویکرد ذیل را به عنوان محور اصلی در تمامی اجزای برنامه و اهداف و اصول برنامه درسی مد نظر قرار دهیم :
- «پرورش مهارت‌های زبانی به منظور فهم عبارات و متون اسلامی و

کمک به فهم بهتر زبان و ادبیات فارسی»

- ۲- برنامه درسی زبان عربی انتظار دارد دانش آموزان بتوانند در پایان سه سال نخست به فهم عبارات کوتاه و ساده به کار رفته در متون دینی و ادبی و در پایان سه سال دوم به فهم ساختارها و متونی با گستردگی بیشتر نسبت به سه ساله اول متوسطه دست یابند
- ۳- با توجه به رویکرد فهم عبارت و متن، مهارت سخن گفتن در حد نیاز و در حد جمله های ساده و پرکاربرد حاصل می گردد و در این میان، به این مهارت نیز توجه لازم می گردد؛ زیرا در برنامه درسی ملی، درس عربی در حوزه زبان های خارجه نیز دیده شده است
- وبگاه گروه عربی دفتر تألیف کتاب های درسی ابتدایی و متوسطه نظری : www.arabic.dept.talif.sch.ir

دانلود سوالات آزمون

راهنمای کامل آزمون

بخش اول

توضیحات مشترک در تدریس همهٔ دروس

توضیحات مشترک در تدریس همهٔ دروس

«کتاب عربی پایهٔ اول متوسطهٔ یک» از چهار فصل تشکیل شده و هر فصل چند درس دارد که هر یک به سادگی طی یک جلسهٔ آموزشی تدریس، تفهیم و ارزشیابی می‌شود. علاوه بر این می‌توان با دانش‌آموزان مهارت‌های شفاهی زبان را نیز تمرین کرد.

معرفی درس‌ها

این کتاب از چهار فصل و بیست درس به شرح ذیل تشکیل شده است :

۱- **فصل اول :** این فصل در سه درس تنظیم شده است. در این فصل، سخنان حکیمانه و عبارت‌هایی دربارهٔ «اسم‌های اشاره به مفرد، مثنی و جمع» آمده که در آن مثنی و انواع جمع (سالم و مکسر) نیز آموزش داده می‌شود.

۲- **فصل دوم :** این فصل پنج درس دارد. در زمینهٔ سخنان حکیمانه، امثال و حکم مانند فصل اول عمل شده است. حروف و اسماء استفهام «أ، هَل، مَنْ، ما، اَیْنَ و کَمْ» آموزش داده می‌شود. در کنار «مَنْ»، لِمَنْ و در کنار «ما»، ما هُوَ و ما هِی و ماذا نیز قرار می‌گیرد. در کنار «کَمْ» عددهای اصلی یک تا دوازده آموزش داده می‌شود؛ اما تطابق عدد و محدود از اهداف آموزشی کتاب نیست.

۳- **فصل سوم :** این فصل دربارهٔ ضمایر و شامل دو درس است که در یک درس، ضمایر منفصل و در درس دیگر، ضمایر متصل تدریس می‌گردد. آموزش رسمی ضمیر از این فصل آغاز

می‌شود؛ البته قبلاً چند ضمیر در دو فصل پیشین در قالب کلمات جدید آموزش داده شده‌اند. ضمائر در فصل چهارم به منظور تثبیت آموخته‌ها مجدداً به همراه فعل ماضی تکرار می‌گردد؛ تا یادگیری بهتر انجام شود.

در فصل سوم و چهارم، متون ساده و کوتاه و مکالمه علاوه بر عبارات ساده، زینت بخش کتاب شده است. در دو فصل اول و دوم، شیوه صحیح همین بود که عبارات ساده و کوتاه عربی آموزش داده شود و اینک از این قسمت به بعد، متن‌های کوتاه نیز در کتاب می‌آید و شیوه کتاب به آرامی تغییر می‌کند.

۴- فصل چهارم : این فصل شامل ده درس است. چند متن مکالمه به منظور تقویت مهارت سخن گفتن در این فصل آمده است.

از درس یازدهم تا سیزدهم فعل ماضی به طور کامل آموزش داده می‌شود؛ سپس در بقیه دروس صیغه‌های مختلف آن تکرار و تثبیت می‌شود.

درس چهاردهم آشنایی با آهنگ تلفظ فعل ماضی است و به همراه آن، فعل‌های پرکاربرد می‌آید. درس پانزدهم آموزش نحوه منفی کردن فعل ماضی است و به همراه آن مجدداً فعل‌های پرکاربرد می‌آید.

درس شانزدهم درباره روزهای هفته، نام فصل‌ها و رنگ‌هاست. درس هفدهم و هجدهم شامل دو داستان می‌باشد که در انتهای داستان، نتیجه اخلاقی آن به احادیث مزین شده است.

درس نوزدهم و بیستم نیز شامل چند ابتهامه و تمرینات دوره‌ای است که هیچ واژه یا قاعده جدیدی در آن آموزش داده نمی‌شود و فقط آموخته‌های پیشین بازآموزی می‌گردد.

ویژگی‌های کتاب

۱- قاعده محور نبودن کتاب به معنای نفی اهمیت قواعد نیست؛ لذا دو بخش «بدانیم» و «فَقْرَ ترجمه» در کتاب تنظیم شده است؛ تا دانش‌آموز بتواند به کمک آنها عبارات و متون ساده را بهتر بفهمد و ترجمه کند. قواعدی که در بخش «بدانیم» آمده به منظور فهم معنای جملات است. فراگیر قاعده را می‌خواند تا به کمک آن بتواند درست بخواند، درست بشنود و درست ترجمه کند. قواعد در خدمت فهم عبارت و متن است و این موضوع در بارم بندی امتحانات نیز لحاظ شده است.

۲- عبارات فصل اول و دوم، ساده و کوتاه‌اند و این طبیعی است؛ زیرا فراگیر در ابتدای کار

است؛ اما در فصل سوم و چهارم، علاوه بر عبارات ساده، متون کوتاه مکالمه، داستان و ابتسامه نیز آمده است.

۳- در این کتاب، مکالمه نیز اهمیت دارد؛ زیرا در «برنامه درسی ملی» علاوه بر اینکه درس عربی در «حوزه علوم و معارف اسلامی» قرار دارد، در «حوزه زبان‌های خارجه» نیز قرار است. از سویی دیگر مکالمه به درس عربی جذابیت می‌بخشد؛ آن را زبانی پویا و کاربردی نشان می‌دهد و موجب تقویت آموزش نیز می‌گردد؛ زیرا مکالمه بستر واقعی یادگیری هر زبانی است. زبان عربی زبان نخست جهان اسلام و یکی از زبان‌های بین‌المللی است؛ لذا در این کتاب به این امر مهم نیز پرداخته شده است. در این بخش فقط اصطلاحات و جمله‌های معروف و پرکاربرد آمده است. برای تدریس این بخش می‌توان از دانش‌آموزان خواست تا با حفظ عبارات متن مکالمه در کلاس به زبان عربی گفت‌وگو کنند. بدیهی است که حفظ عین عبارات کاری دشوار است و از عهده همه دانش‌آموزان بر نمی‌آید. هنر معلم آن است که با استفاده از دانش‌آموزان مستعد و علاقه‌مند زمینه را برای یادگیری سایر دانش‌آموزان فراهم کند.

۴- روخوانی در کتاب‌های جدید اهمیت ویژه‌ای دارد. دانش‌آموز باید بتواند درست بخواند تا درست ترجمه کند. از آنجاکه یکی از مهارت‌های چهارگانه زبانی، «خواندن» است؛ لذا این بخش باید تقویت گردد. دانش‌آموزی می‌تواند معنای عبارت را بفهمد که درست بخواند. در این صورت، آهنگ و اسلوب جمله درست ادا می‌شود. آهنگ بیان جمله‌های خبری، تعجبی، پرسشی و امری با هم فرق دارد. برخی جملات حزن‌آلود و برخی شاداند و شیوه خواندن هر یک با دیگری متفاوت است. پس روان‌خوانی، اوج هنر دانش‌آموز در درس عربی است که در سایه تسلط نسبی او به زبان به دست می‌آید.

۵- شروع هر درس با واژگان جدید آن است. هدف از این کار، تسهیل امر یاددهی و یادگیری است. در مقابل، برخی از اسم‌ها جمع مکسر آن نوشته شده است؛ به این دلیل که دانش‌آموز در درس‌های بعدی با شکل جمع مکسر آن روبه‌رو می‌گردد؛ مثلاً در درس اول، جمع رَجُل، بَنت و وَلَد نوشته شده؛ ولی جمع نَمَر، جَبَل و قِیمَه نوشته نشده است؛ زیرا دانش‌آموز در دروس بعدی با جمع این کلمات مواجه نمی‌شود.

۶- آنچه باید سرلوحه تدریس و ارزشیابی معلم قرار بگیرد؛ این است که «ترجمه از فارسی به عربی و ساختن جمله از اهداف کتاب عربی سال اول روبه‌رو نیست.» در ارزشیابی‌های کتبی و شفاهی فقط ترجمه از عربی به فارسی مد نظر است. هدف این کتاب، آموزش معنای ۳۹۳ کلمه است

که تقریباً ۳۰۰ بار در کل کتاب در شکل‌های مختلف تکرار شده‌اند. این واژه‌ها از پرکاربردترین کلمات در حوزه زبان عربی (قرآن، علوم و معارف اسلامی و زبان و ادبیات فارسی) هستند و گزینش آنها هدفمند بوده است.

۷- مبنای گزینش سخنان حکیمانه و امثال به کار رفته در کتاب چند مورد بوده است :
سادگی الفاظ؛ سادگی ساختار؛ کاربری بر اساس نیازهای روز؛ تناسب با سطح درک و فهم دانش آموز نوجوان.

دانش آموز باید بتواند در زندگی به هنگام نیاز به امثال و حکم خوانده شده استشهاد کند؛ مثلاً درباره شخص پر حرف بی کردار این گونه استشهاد کند : *الْمُؤْمِنُ قَلِيلٌ الْكَلَامُ كَثِيرُ الْعَمَلِ*.
این هدف تا پایان کتاب درسی از اهداف اصلی کتاب است. اما نباید با اکراه دانش آموزان را ملزم به حفظ این عبارات نمود؛ بلکه شایسته است با تغییر نگرش، ایجاد علاقه و با هنر معلمی دانش آموزان را علاقه‌مند نمود تا این عبارات را حفظ کند و در هنگام لزوم از آنها استفاده کنند. سخنان بزرگان و امثال و حکم به گونه‌ای هستند که سرشت پاک مایل است آنها را بیاموزد و به آنها استشهاد کند.
۸- در گزینش تصاویر، اصول زیر رعایت شده است :

مسائل فرهنگی و تربیتی، تعادل در جنسیت و ذکر شخصیت‌ها، پرهیز از تشش آفرینی در جامعه، توجه به امور مهمتی مانند : ارزش‌های دینی، دفاع مقدس، راهنمایی و رانندگی، احترام به محیط زیست، میهن دوستی، به روز بودن تصاویر، ایجاد جذابیت در کتاب، شاد بودن موضوعات، علمی بودن آنها، هیجان آور بودن تصاویر با توجه به سنّ پر جوش و خروش نوجوانی دانش آموزان...
۹- سعی شده است تعداد صفحات هر درس کم باشد.

۱۰- مطالب اساسی هر درس در درس‌های بعدی تکرار می‌گردند؛ زیرا از دیرباز گفته‌اند : «الدُّرُسُ حَرْفٌ وَ التَّكْرَارُ أَلْفٌ» و با تکرار و تمرین است که آموخته‌ها ملکه ذهن دانش آموز می‌شود.
۱۱- رویکرد کتاب «پرورش مهارت‌های چهارگانه زبانی به منظور تقویت فهم متون دینی و کمک به زبان و ادبیات فارسی» است و شیوه آن در نیمه نخست آن، عبارت محور و در نیمه دوم، متن محور است. انتظار می‌رود دانش آموز بتواند در پایان سال تحصیلی برخی عبارات و متون ساده عربی را درست بخواند و معنای آنها را بفهمد.

۱۲- استفاده از کتاب کار در آموزش هر زبانی متداول است؛ ولی متأسفانه بسیاری از کتاب‌های کار عربی توسط کسانی نوشته شده‌اند که تداعی و یادآور این شعرند :
ذاتِ نایافته از هستی بخش
کی تواند که شود هستی بخش

کسی که خود مهارت و استادی کافی در این زبان را ندارد؛ چگونه می‌تواند یآوری برای آموزش آن باشد. برخی از ناشران با هدف سودجویی کتاب‌هایی را تهیه می‌کنند و با شیوه‌هایی مختلف آنها را روانه مدارس می‌کنند. در این کتاب‌ها اصول علمی آموزشی رعایت نمی‌شود و درس عربی تبدیل به مجموعه‌ای از معماهای عجیب و غریب می‌شود. حتی اتفاق افتاده است که دبیر نیز برای پاسخ برخی سؤالات با دیگران مشورت می‌کند. در کتاب‌های جدید سعی بر آن است که با تهیه کتاب‌های استاندارد زمینه سودجویی برطرف گردد و این امر جز در سایه مساعدت همکاران امکان‌پذیر نیست.

۱۳- این کتاب آغاز فصلی نوین در آموزش عربی است که با آنچه تاکنون وجود داشته متفاوت است. تدوین «راهنمای برنامه درسی عربی» پنج سال به طول انجامیده است. در تهیه این راهنما بهترین کارشناسان رشته‌های مختلف زمانی طولانی را صرف کرده‌اند، تا این درخت به بار نشیند. استفاده از کتاب‌های کاری که مورد تأیید گروه عربی نباشد، موجب لطمه و ناهماهنگی در آموزش عربی می‌شود.

الگوی پیشنهادی جهت تدریس قسمت‌های ششگانه هر درس

کتاب حاضر بیست درس دارد و هر درس از شش قسمت تشکیل شده که برای هر یک، روشی مناسب با اهداف کتاب و برنامه درسی پیشنهاد شده تا معلم بهتر بتواند به اهداف آموزشی تعیین شده برسد. قطعاً معلمان محترم نیز روش‌هایی برای خود دارند، ولی این روش‌ها باید از وحدت رویه نیز برخوردار باشد؛ البته به گونه‌ای که استقلال معلم و خلاقیت‌های او نیز محفوظ بماند. بنابراین، هدف کتاب معلم که در واقع پل ارتباط بین مؤلف و معلم است؛ تعیین چارچوبی است که هم اهداف برنامه درسی محوریت داشته باشد و هم معلم بتواند در آن، توانمندی‌های فردی خود را به نمایش بگذارد. در حقیقت یکی از اهداف مهم برگزاری جشنواره الگوهای برتر تدریس نیز کشف روش‌هایی است که در آن اهداف برنامه درسی با خلاقیت و ابتکار معلم پیوند می‌خورد.

قسمت‌های شش‌گانه هر درس

۱- واژگان

۲- سخنان حکیمانه، امثال و حکم

۳- جملاتی در راستای فهم ساختار زبان (کلید واژه درس، تصویر و عبارات)

۴- شرح قواعد (بدانیم)

۵- آشنایی با فنون ترجمه (فَنّ ترجمه)

۶- تمرین‌ها (ارزشیابی)

تحلیل قسمت‌های ششگانه هر درس

هدف مؤلفان کتاب از تحلیل قسمت‌های مذکور در هر درس، بررسی دقیق ابعاد مختلف محتوا، معرفی قواعد، ارائه توضیحات جهت رفع ابهامات و پیشنهاد روش‌هایی است که معلم به مدد آن بتواند با تسلط و آگاهی بیشتر به امر تدریس بپردازد. در این قسمت مؤلفان، معلم را با مراحل مختلف تدریس، مهارت‌های مورد نظر و چگونگی اجرای آن آشنا می‌کنند و الگویی را برای تدریس تمام دروس در اختیارش قرار می‌دهند، تا کار آموزش را برای او تسهیل نمایند.

۱- واژگان : سبب تقدیم واژگان به همراه معنا، در آغاز هر درس این بوده تا دانش‌آموز با سهولت و سرعت بیشتری در فرایند ترجمه فعال باشد؛ بدین صورت که معلم باید دانش‌آموز را گام به گام و به تدریج در ترجمه مشارکت دهد؛ تا توانایی ترجمه را در او بی‌پرواورد و این امر در راستای فعالیت و مشارکت دانش‌آموز در فرایند یادگیری قرار دارد.

مراحل آموزش واژگان :

۱- معلم باید در آغاز کلمات را بخواند و چنانچه توضیحاتی کوتاه، نکاتی جالب و یا هم خانواده‌هایی برای آنها سراغ دارد، جهت تقریب به ذهن برای دانش‌آموزان ذکر کند.

۲- سپس دانش‌آموزان کلمات را قرائت می‌کنند و این قرائت می‌تواند به تشخیص معلم به همراه او و گروهی باشد و یا به صورت انفرادی.

۲- عبارات و متون : در این قسمت نیز باید سهم مشارکت معلم و دانش‌آموز مشخص شود و اینکه هر یک از معلم و دانش‌آموز چه وظیفه‌ای دارند.

۱- مرحله اول (شنیدن) : اولین وظیفه بر عهده معلم است که با روخوانی و روان خوانی، مهارت شنیداری دانش‌آموزان را تقویت کند.

۲- مرحله دوم (خواندن) : دانش‌آموزان بر اساس روشی که معلم پیشنهاد می‌دهد، به قرائت می‌پردازند تا مهارت گفتاری آنان تقویت گردد.

۳- مرحله سوم (ترجمه مقدماتی) : دانش‌آموزان با کمک گرفتن از ترجمه واژگان، به ترجمه هر

عبارت می‌پردازند و توانمندی خود را در ترجمه می‌آزمایند تا نقاط ضعف و قوت آنها مشخص شود و مهارت درک و فهم آنها ارتقا یابد.

۴- مرحله چهارم (ترجمه نهایی): معلم به عنوان مصصح و راهنما، خطاها را اصلاح می‌کند و ترجمه نهایی را ارائه می‌دهد.

۵- مرحله پنجم (کاربرد در موقعیت مناسب): در این مرحله معلم از دانش آموزان می‌خواهد تا بیان کنند که هر یک از این عبارات برای چه موقعیتی می‌توانند کاربرد داشته باشند.

مثلاً عبارت «العالمُ بِلا عملٍ كالشجرِ بِلا ثمرٍ» می‌تواند برای پزشکی به کار رود که به‌رغم اینکه به مضرات سیگار از دیگران داناتر است، سیگار می‌کشد.

خلاصه مراحل ترجمه

مراحل ترجمه	هدف	نقش دانش آموز	نقش معلم
مرحله اول	تقویت مهارت شنیدن	شنیدن	قرائت عبارات
مرحله دوم	تقویت مهارت خواندن	خواندن	نظارت و راهنمایی
مرحله سوم	تقویت مهارت ترجمه	ترجمه عبارات (مقدماتی)	نظارت و راهنمایی
مرحله چهارم	تقویت مهارت درک و فهم	ترجمه عبارات (نهایی)	تصحیح و تکمیل
مرحله پنجم	تقویت مهارت کاربرد (بیان مصداقی از کاربرد عبارت)	مصداق یابی	تصحیح و تکمیل

۳- قسمت سوم: معرفی قواعد درس

۱- مرحله اول: کلید واژه

در این قسمت ابتدا با کلید واژه و مفهوم اساسی درس در قالب چند کلمه در داخل کادر آشنا می‌شویم.

اجرا: از این قسمت در طرح درس‌ها معمولاً با عنوان ایجاد انگیزه یاد می‌کنند که معلم می‌تواند زمینه ورود به بحث را فراهم کند و با طرح سؤال یا حتی بیان خاطره و داستان، دانش آموزان را به شنیدن درس مشتاق کند. البته تصاویر موجود در این قسمت نیز می‌تواند دستاویز و بهانه‌ای مناسب برای ورود معلم به بحث باشد.

۲- مرحله دوم : تصاویر

تصاویر دربرگیرنده پیام فرهنگی، ارزشی، اخلاقی، اجتماعی، دینی و میهنی است و در راستای تقویت هویت ایرانی - اسلامی و با دقت فراوان گزینش شده اند. کاربرد تصاویر با این رویکرد، برای اولین بار است که در کتاب‌های عربی تجربه می‌شود؛ تصاویری از دانشمندان، هنرمندان، رزمندگان، ورزشکاران و چهره‌های ماندگار فرهنگ این سرزمین، در عصر بحران هویت می‌تواند حس خودباوری و افتخار را برای فرزندان این مرز و بوم به ارمغان آورد.

رسالت مهم تصاویر :

(الف) پیام‌های ارزشی این تصاویر موجب تقویت هویت ایرانی - اسلامی می‌شود.
(ب) تصاویر افتخار آفرینان این سرزمین، حس خودباوری، ایمان و افتخار را ایجاد می‌کند.
(ج) تازگی و روزآمد بودن این تصاویر تازگی و بویایی زبان عربی را ثابت می‌کند و نشان می‌دهد که زبان عربی می‌تواند برای بیان مفاهیم جدید و تازه عصر حاضر کارایی داشته باشد.
(د) از همه مهم‌تر، جذابیت این تصاویر، انتقال مفاهیم درس را تسریع و تسهیل می‌کند.
اجرا : در ارتباط با پیام و رسالت این تصاویر، معلم می‌تواند متناسب برای هر تصویر :

نخست : خودش توضیحاتی را ارائه دهد.

دوم : از توضیحات کتاب معلم استفاده کند.

سوم : از دانش آموزان توضیح بخواهد چه بسا دانش آموزان راجع به صاحبان تصاویر اطلاعات خوبی داشته باشند؛ چون برخی از تصاویر مربوط به قهرمانان ورزشی است و دانش آموزان در این زمینه اطلاعات خوبی دارند.

چهارم : معلم از دانش آموزان بخواهد راجع به صاحبان این تصاویر تحقیق کنند

۳- مرحله سوم : عبارات حاوی قواعد

این مرحله، مهم‌ترین مرحله این بخش از درس محسوب شده و بار اصلی محتوا را به دوش می‌کشد و مؤلفان در ساختار عبارت آن دقت و حساسیت زیادی به خرج داده اند. دقت از این جهت که هم باید پیام و محتوای هر جمله را در نظر بگیرند و هم در دام جذاب و فریبنده قواعد نیفتند.
اجرا : ابتدا قرائت جمله‌ها صورت می‌گیرد که روان خوانی عبارت توسط معلم و تکرار آن توسط دانش آموزان جهت تقویت مهارت شنیداری و گفتاری انجام می‌گیرد.
سپس ترجمه هر جمله که بهتر است معلم در این مرحله نقشی پر رنگ‌تر از دانش آموز داشته

باشد؛ تا بتواند با ظرافت، پیوندی قوی بین سه بخش واژگان، ترجمه و قواعد ایجاد کند؛ چون سه مرحله بعدی یعنی «بدانیم»، «فَنَ ترجمه» و «تمارین» در واقع زیر مجموعه این مرحله به شمار می آیند.

۴- قسمت چهارم: «بدانیم»

از این قسمت در طرح درس ها با عنوان «ارائه درس» یاد می شود. در این بخش ساختار و چارچوب قواعد هر بخش که در حقیقت استخراج شده از قسمت قبلی است به صورت کوتاه و گویا به دور از اِطْناَب بیان شده است. باید توجه کرد که توضیحات بخش «بدانیم» تا پایان کتاب برای فهم بهتر عبارت و متن است. هدف این است که دانش آموز بتواند از این اطلاعات در فهم معنای جمله بهره برد؛ لذا حفظ مطالب این بخش الزامی نیست و نیازی نیز به گسترش آن نمی باشد.

حفظ مطالب بخش «بدانیم» الزامی نیست؛ همچنین نیازی به گسترش مطالب و ارائه جزوه مکمل نیست

اجرا : در این قسمت نقش محوری آموزش با معلّم است و دانش آموزان را در بخش قرائت، توضیح مثال ها و شرح تصاویر به مشارکت می گیرد. مؤلفان تأکید دارند که معلّم باید قواعد را به عنوان ابزاری برای رسیدن به مهارت ترجمه و درک و فهم در نظر بگیرد نه هدف و دلیل نام گذاری این بخش به «بدانیم» در واقع کم رنگ کردن نقش قواعد و پررنگ کردن جایگاه ترجمه و درک و فهم در این کتاب است؛ لذا معلّم محترم نیز باید بداند که در بیان قواعد به آنچه در کتاب آمده بسنده کند و از بیان توضیحات خارج از کتاب و جزوه دادن، خودداری نماید.

در این بخش نیز برای تفهیم بهتر قواعد و همچنین ایجاد جذابیت از تصاویری متناسب با مفاهیم استفاده شده که شایسته است معلّم گرامی به آن توجه کند و ساده از کنار آن نگذرد.

۵- قسمت پنجم: فَنَ ترجمه

با توجه به رویکرد کتاب در اهتمام به ترجمه و درک و فهم، اهمیت این بخش واضح تر می شود. در این قسمت نیز مانند «بدانیم» هدف آموزش چگونگی ترجمه برخی از عبارات ساده است؛ لذا حفظ مطالب این بخش نیز الزامی نیست و ترجمه از فارسی به عربی چه در کلمه و چه در جمله ممنوع است و

جزء اهداف آموزشی کتاب عربی سال اول متوسطه نخست (پایه هفتم) نیست و تخلف از این امر مستلزم دخالت گروه‌های آموزشی و ارشاد معلم است.

اجرا : در این قسمت دانش‌آموزان مشارکت بیشتری دارند خودشان می‌خوانند و خودشان هم به سؤالات آن پاسخ می‌دهند و معلم می‌تواند نقش راهنما و مصحح را داشته باشد.

۶- قسمت ششم : تمارین

در طرح درس از این قسمت با عنوان «ارزشیابی» یاد می‌شود هدف اصلی در این قسمت، تثبیت یادگیری در سه حوزه واژگان، قواعد و ترجمه است و در راستای اصل تسهیل آموزش عربی، سعی شده است :

نخست : تمارین درس ساده باشد؛ تا دانش‌آموز از حل آن لذت ببرد.

دوم : تعداد آنها نیز کم باشد، تا معلم فرصتی برای تقویت و ارتقای دو مهارت زبانی شنیدن و خواندن داشته باشد و دانش‌آموز نیز از حل تمرین‌ها خسته نگردد.

اجرا : اجرای این بخش به عهده دانش‌آموز است. معلم بعد از پایان هر درس حل تمارین را به دانش‌آموزان واگذار می‌کند، تا دانش‌آموز با مطالعه و فرصت کافی به تمارین پاسخ داده و برای جلسه بعد برای پاسخ‌گویی در کلاس آماده باشد.

معلم در صورت نیاز می‌تواند بعد از پایان درس، توضیحی مختصر درباره چگونگی حل تمرین ارائه کند.

در کتاب فضای کافی برای حل تمارین پیش‌بینی شده است، تا نوشتن مجدد تمارین وقت زیادی را از دانش‌آموز نگیرد. با توجه به اینکه نوشتن عبارات عربی با رعایت اعراب برای دانش‌آموز دشوار می‌باشد و ممکن است اشتباهات اعرابی او در نوشته‌هایش به قرائت او نیز منتقل شود؛ لذا بهتر است در سال اول (پایه هفتم) حل تمارین در کتاب صورت بگیرد؛ تا چشم فراگیر به املا و اعراب صحیح در کتاب درسی عادت کند و مشکلی در قرائت او نیز پدید نیاید؛ چون کمتر دانش‌آموزی است که بتواند در این سن متن عربی را بدون خطا بنویسد و اگر هم امکان‌پذیر باشد وقت زیادی را از او می‌گیرد.

قالب کلی تمرین به شرح زیر است :

ردیف	تمرین	قالب و الگوها
۱	واژه	۱- معنای واژه
		۲- واژگان مترادف و متضاد
		۳- شناخت و کاربرد واژگان در جمله
		۴- انتخاب واژه درست برای جای خالی، وصل کردن واژه‌های مرتبط در دو ستون به یکدیگر
		۵- جمله سازی با واژگان پراکنده بر اساس معنای داده شده
		۶- جدول کلمات متقاطع دارای رمز
۲	ترجمه	۱- ترجمه جملات عربی
		۲- انتخاب ترجمه فارسی جملات
		۳- تکمیل ترجمه ناقص
۳	قواعد	شناخت و کاربرد قواعد : شامل : شناخت و کاربرد مفرد، مثنی و جمع، اسم اشاره، حرف و اسم استفهام، مذکر و مؤنث، ضمیر و فعل ماضی
۴	درک مطلب	۱- پاسخ کوتاه به سؤالات عربی
		۲- سؤال از درک و فهم متن (فصل چهارم)
۵	پژوهش	ایجاد پیوند میان دروس همسو (عربی، ادبیات فارسی، دینی و قرآن و علوم اجتماعی)

این بخش از این جهت اهمیت دارد که در ارزشیابی‌ها، معیار و شاخصی برای طراحی سؤالات امتحانی است و معلم باید از الگوها و قالب‌های موجود بهره‌برد و از طرح سؤالاتی مانند فارسی به عربی، ساختن صیغه‌های مختلف فعل که در کتاب معلم منع شده است، خودداری کند.

بخش دوم

محتوای کتاب عربی سال اول و نحوه تدریس آن

الدَّرْسُ الْأَوَّلُ

اهداف کلی

- ۱- آموختن ۲۳ کلمه؛
- ۲- ترجمه پنج حکمت از پیامبر اسلام؛
- ۳- آشنایی با اسم مذکر و اسم مؤنث؛
- ۴- آشنایی با ترجمه جمله‌های دارای اسم‌های اشاره «هذا - هذه - ذلک - تلک».

اهداف رفتاری

- دانش آموز در پایان این درس باید بتواند:
- ۱- ۲۳ کلمه این درس را از عربی به فارسی معنا کند.
  - ۲- معنای هذا و هذه را بگوید و تشخیص دهد که هذا برای مذکر و هذه برای مؤنث است.
  - ۳- معنای ذلک و تلک را بگوید و تشخیص دهد که ذلک برای مذکر و تلک برای مؤنث است.
  - ۴- اسم مذکر را از مؤنث تشخیص دهد.
  - ۵- اسم‌های مؤنث را با توجه به علامت «ه» تشخیص دهد.
  - ۶- جمله‌هایی مانند «هذا طالبٌ» را به دو صورت «این دانش‌آموز است.» و «این دانش‌آموزی است.» ترجمه کند.
  - ۷- جمله‌های ساده دارای اسم اشاره دور و نزدیک (مفرد مذکر و مفرد مؤنث) را به فارسی ترجمه کند.
  - ۸- اسم اشاره را در جمله، متناسب با مشار الیه به کار ببرد.

تحلیل درس

۱- واژگان : این درس ۲۳ واژه اصلی دارد. کلمات را یک بار معلم با تلفظ درست می‌خواند و دانش‌آموزان تکرار می‌کنند.

معلم می‌تواند با بیان هم خانواده برای برخی کلمات مانند : طالب، مطلوب، طلب، مطالبه و یا توضیحی مفید درباره برخی دیگر مانند فرق بین معنای کلمه «صف» در فارسی و عربی یادگیری را تعمیق ببخشد.

۲- سخنان حکیمانه : از آنجا که دانش‌آموز برای نخستین بار است که با آموزش رسمی زبان عربی مواجه می‌شود؛ عبارت‌های کتاب ساده و روان هستند. فعل ماضی در درس یک تا ده نیامده است. می‌توان گفت از میان سخنان حکیمانه، امثال و حکم هرچه ساده بوده در کتاب آمده است. یافتن سخنان حکمت آمیز برای پایه اول کاری سخت است؛ البته هرچه پایه بالاتر می‌رود؛ کار برای مؤلف ساده تر می‌گردد؛ زیرا قدرت انتخاب دارد ولی در پایه اول از آنجا که دانش‌آموز هنوز ذخیره واژگانی ندارد و با ساختار زبان عربی آشنا نیست؛ گردآوری سخنان مناسب با آموخته‌های دانش‌آموز بسیار دشوار است.

ترجمه عبارات درس اول چنین است :

- ۱- پیامبر اسلام : الْعَالَمُ بِإِلَا عَمَلٍ كَالشَّجَرِ بِإِلَا ثَمَرٍ.
عالم بی عمل مانند درخت بی ثمر است. (دانشمند بی کردار همچون درخت بی بر است.)
  - ۲- پیامبر اسلام : حُسْنُ السُّؤَالِ نِصْفُ الْعِلْمِ.
خوبی سؤال نصف علم است. (خوب پرسیدن، نیمی از دانش است.)
  - ۳- پیامبر اسلام : مُجَالَسَةُ الْعُلَمَاءِ عِبَادَةٌ.
همنشینی با علما عبادت است. (همنشینی با دانشمندان، بندگی است.)
  - ۴- پیامبر اسلام : طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ.
طلب علم واجب است. (جستن دانش واجب است.)
  - ۵- پیامبر اسلام : أَفَةُ الْعِلْمِ النَّسيَانُ.
آفت علم فراموشی است. (آفت دانش، فراموش کردن است.)
- حکمت چهارم به صورت «طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ وَ مُسْلِمَةٍ.» از پیامبر اسلام ﷺ و به صورت «طلب العلم فريضة في كل حال.» از امام صادق نیز نقل شده است.

هر پنج حکمت دربارهٔ ارزش علم است. دانش آموز ارزش علم را با خواندنِ احادیثی از پیامبر اسلام ﷺ درک می‌کند.

در نخستین صفحهٔ کتاب، پیوندی زیبا با درس ادبیات فارسی وجود دارد. آغاز کتاب با تصویر شیخ اجل سعدی شیرازی و اختر چرخِ ادب پروین اعتصامی آغاز شده است. این شیوه تا پایان کتاب ادامه دارد.

ابتدا معلّم پنج جملهٔ حکمت آمیز را می‌خواند، تا دانش آموز با نحوهٔ تلفّظ درستِ کلمات آشنا شود.

ترجمهٔ عبارت‌های درس را بر عهدهٔ دانش آموز می‌گذاریم و او را در این راه کمک می‌کنیم. اما نقش اصلی بر عهدهٔ اوست و معلّم نقش راهنما و اصلاح کننده را دارد. برای نوشتن جواب، جای کافی نهاده شده است.

۳- معرفی قواعد درس : این قسمت خود سه مرحله دارد :

مرحلهٔ اوّل : کلید واژه (هَذَا / هَذِهِ)

مرحلهٔ دوم : تصاویر (یک پسر و یک دختر)

مرحلهٔ سوم : عبارات کلیدی

معلّم باید به‌طور ساده و بدون اشاره به احکام مبتدا و خبر، به تأثیر ویرگول و مکان قرار گرفتن آن در ترجمه اشاره کند.

همان‌طور که در مقدمه بیان شد در این قسمت معلّم و دانش آموز مشارکت فعال دارند.

📌 ۴- بدانیم : در این بخش هرچه دانش آموز باید دربارهٔ اسم‌های اشاره «هَذَا - هَذِهِ - ذَلِكَ - تِلْكَ» بداند در کتاب آمده است؛ لذا از توضیحات اضافه خودداری گردد. توجه داشته باشیم که توضیحات و تعاریف این بخش تا پایان کتاب در ارزشیابی‌ها نباید مستقیماً مورد سؤال واقع شوند. دانش آموز باید بتواند از این اطلاعات در فهم معنای جمله بهره ببرد. پیشنهاد می‌شود دانش آموزانی که توانا تر هستند (مثلاً دارای صدای رسا و...) این بخش را برای دیگران بخوانند و آنها گوش کنند. در صفحهٔ دوم، دانش آموز تصویر پروفیسور مجید سمعی^۱ را می‌بیند که زیر آن نوشته شده است : «هَذَا الرَّجُلُ طَبِيبٌ نَاجِعٌ».

۱- مجید سمعی (زاده ۲۹ خرداد ۱۳۱۶ در رشت) پزشک و جراح مغز و اعصاب سرشناس ایرانی است. او در حال حاضر ریاست فدراسیون جهانی انجمن جراحان اعصاب، مشاور صدراعظم آلمان، مشاور رئیس جمهور چین و ریاست بیمارستان علوم عصبی هانوفر در آلمان را بر عهده دارد که خود بنیانگذار آن بوده است. وی در زمینهٔ نورم مغز و ترمیم و بازسازی جراحی دستگاه عصبی محیطی مطالعات

سپس تصویر بزرگ بانوی ایرانی «دکتر آذر اندامی»^۱ را می‌بیند که در زیر آن نوشته شده است: «هَذِهِ الْمَرْأَةُ طَبِيبَةٌ نَاجِحَةٌ». پسندیده است که دبیر گرامی کوتاه و مختصر اشاره‌ای به این بزرگان داشته باشد. اما در این کار زیاده روی نشود تا مبدا هدف اصلی که آموزش زبان است تحت الشعاع واقع شود. همچنین به تساوی در استفاده از تصاویر مرد و زن نیز توجه شده است. در کنار نام سعدی نام پروین اعتصامی نیز آمده است.

در گزینش تصاویر تلاش شده تا افزون بر هدف اصلی که همان آموزش زبان عربی است، اهدافی ثانویه نیز وجود داشته باشد و آن اهداف افزایش معلومات عمومی دانش‌آموز و زیباسازی کتاب درسی است.

یکی از تصاویر درختِ عجیبی را نشان می‌دهد که جمله «هَذِهِ الشَّجَرَةُ عَجِيبَةٌ»^۲ زیر آن نوشته شده است. این تصویر زیبا دانش‌آموز را به اندیشیدن در آیات الهی وادار می‌کند. از طرفی

مهمی انجام داده است. ایشان در دهه ۱۹۹۰ اقدام به تأسیس یک مرکز بین‌المللی علوم نمود. این مرکز در شهر هانوفر آلمان واقع است و ریاست آن را مجید سمیعی بر عهده دارد. سمیعی شاگردان زیادی تربیت کرده است که در کشورهای مختلف جهان به فعالیت در زمینه جراحی مغز و اعصاب مشغول هستند و هر ساله کنفرانسی را به افتخار ایشان در یکی از کشورها برگزار می‌کنند. ایشان در حال حاضر نیز بسیار فعال بوده، عمل‌های جراحی سنگین در قاعده مغز را انجام می‌دهد و در اغلب کنگره‌های جراحی مغز و اعصاب جهان به عنوان سخنران مدعو شرکت می‌کند. مجید سمیعی به کشور خود ایران عشق می‌ورزد و تلاش زیادی برای ارتقای جراحی مغز و اعصاب ایران انجام می‌دهد. سمیعی در ۱۰ مهر ۱۳۹۰ به دریافت عنوان استاد افتخاری دانشگاه تهران نائل شد.

۱- آذر اندامی (۱۳۰۵- ۱۳۶۳) پزشک و باکتری‌شناس ایرانی و از پژوهشگران انستیتو پاستور ایران بود. به سبب خدمات علمی و انسانی او یکی از حفره‌های سیاره ناهید، به نام وی «اندامی» نامگذاری شده است.

وی در سال ۱۳۰۵ در محله ساغر سبازان رشت زاده شد. فرزند چهارم و تنها دختر خانواده بود. در سال ۱۳۲۵ به استخدام وزارت فرهنگ در آمد و معلم شد. در سال ۱۳۳۷ موفق به دریافت گواهینامه دکترای پزشکی گردید و بلافاصله به گذراندن دوره تخصصی زنان و زایمان مشغول شد. پس از پایان دوره به وزارت بهداشتی آن زمان منتقل شد و در نهایت به کار در انستیتو پاستور پرداخت.

او پس از مدتی با استفاده از بورس تحصیلی انستیتو پاستور به پاریس رفت و در سال ۱۳۴۶ موفق به اخذ گواهینامه باکترپولوژی گردید. در سال ۱۳۵۳ موفق به دریافت دانشنامه تخصصی علوم آزمایشگاهی بالینی شد. در سال ۱۳۵۷ بازنشته شد. چندین بار به کشورهای فرانسه و بلژیک سفر کرد و حاصل این سفرها مقالات علمی بود که در مجلات معتبر به چاپ رسید. پس از بازنشته‌گی چون خانه‌نشینی را نمی‌پسندید به بیمارستان باهر رفت و ریاست آزمایشگاه تشخیص طبی آنجا را بر عهده گرفت. پس از مدتی در مطب همسرش، به کار مداوای بیماری‌های زنان و زایمان مشغول شد. یک روز در مطب در حین معاینه بیمار، درگذشت.

در سال ۱۹۹۲، اتحادیه بین‌المللی ستاره‌شناسی (IAU) حفره‌ای به قطر ۳۰ کیلومتر را در جنوب سیاره زهره به نام اندامی نامگذاری کرد. آذر اندامی تنها زن ایرانی بود که نامش به این شورا فرستاده شد. او بانوی فداکار و مہین دوست بود.

۲- واژه عجیبه در این جمله در واقع به نوعی بهره‌مندی از واژه قرآنی در این آیه مبارکه قرآن است: «قَالَتَ يَا وَيْلَتَى أَلِدْتُ وَأَنَا عَجُوزٌ وَ هَذَا بَعْلِي شَيْخًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عَجِيبٌ» سورة هود آیه ۷۲

داشتن آموزان با دیدن چنین تصاویری بیشتر به درس جذب می‌شوند؛ زیرا تصاویر دیدنی و کمی عجیب برایشان جالب‌تر است تا تصاویری عادی.

این شیوه در همه جای کتاب اجرا شده است؛ یعنی واژگان کتاب بر مبنای پرکاربردترین کلمات زبان عربی است که در قرآن، ادعیه و ادبیات فارسی نیز کاربرد بسیار دارد.

یکی از تصاویر، استاد محمود فرشچیان^۱ را روبه‌روی تابلویی مزین به آیات قرآن نشان می‌دهد و زیر تصویر نوشته شده است: «هذه اللوحة جميلة».

تصویر دیگر نیز صحنه‌ای از کوه دماوند است که بلندترین قله در ایران است. کلمه جبل از کلمات قرآنی است که شش بار در قرآن آمده است.

 ۵- فن ترجمه: در این قسمت همان‌گونه که از نامش پیداست به جنبه کاربردی قواعد می‌پردازد. دانش‌آموز کاربرد قواعد در ترجمه را فرا می‌گیرد، تا بتواند به مهارت بالاتر که درک و فهم است نائل گردد.

بخش «فن ترجمه» و «بدانیم» برای روخوانی در کلاس است و به گونه‌ای نوشته شده که نیازی به توضیح اضافی و ارائه جزوه نباشد. هرچه را که دانش‌آموز باید بداند، به او ارائه شده است. شاید بتوان این دو بخش را همان قواعد دانست. اما آنچه شایسته است دبیر بداند آن است که حفظ مطالب این دو بخش الزامی نیست.

باید دانش‌آموز بتواند مطالب این دو بخش را در ترجمه جمله‌ها به کار بگیرد. هدف تا پایان کتاب فقط این است که دانش‌آموز بتواند درست بخواند و درست ترجمه کند و جمله‌ای را که معلم بر زبان می‌آورد درست بشنود و از آنجا که یکی از اهداف آموزش درس عربی کمک به زبان و ادبیات فارسی است باید بتواند به املاي او نیز کمک کند.

به عبارت دیگر ترجمه از فارسی به عربی، چه در کلمه و چه در جمله، ممنوع است و جزء اهداف آموزشی کتاب عربی سال اول متوسطه نخست (پایه هفتم) نیست.

۱- پدر فرشچیان که نماینده فرش اصفهان بود با دیدن استعداد فرزندش، وی را به کارگاه نقاشی استاد حاج میرزا آقا امامی برد. فرشچیان پس از آموزش نزد استادان، از مدرسه هنرهای زیبای اصفهان، برای گذراندن دوره به اروپا سفر کرد و چندین سال به مطالعه آثار هنرمندان غربی در موزه‌ها پرداخت. پس از بازگشت به ایران، فرشچیان کار خود را در اداره کل هنرهای زیبای تهران آغاز کرد و به مدیریت اداره ملی و استادی دانشکده هنرهای زیبای دانشگاه تهران برگزیده شد. محمود فرشچیان، هم اکنون در آمریکا ساکن است و سفرهای دوره‌ای به ایران دارد. در سال 90 مراسمی با حضور گسترده علاقه‌مندان به علم نقاشی در موزه و سرای چهره‌های ماندگار برگزار شد و از تندیس استاد فرشچیان رونمایی شد.

۶- تمرین ها : هدف اصلی در این قسمت، تثبیت یادگیری در سه حوزه واژگان، قواعد و ترجمه است و در راستای اصل تسهیل آموزش عربی، سعی شده است تا :

نخست : تمارین درس ساده باشد تا دانش آموز از حل آن لذت ببرد.

دوم : تعداد آنها نیز کم باشد؛ تا معلم فرصتی برای تقویت و ارتقای دو مهارت زبانی شنیدن و خواندن داشته باشد.

شایسته است دبیر ارجمند، برگه ای مخصوص قرائت دانش آموزان داشته باشد و هر بار که کسی عبارتی یا تمرینی را می خواند در آن علامت بزند تا عدالت آموزشی در این باره اجرا شود.

تمرین آخر درس اول تحقیقی درباره ارزش علم است و از او خواسته شده تا سخنان زیبایی درباره ارزش علم بیابد.^۱

چند نمونه در این زمینه ارائه می گردد.

- ۱- درخت تو گر بار دانش بگیرد به زیر آوری چرخ نیلوفری را (ناصر خسرو)
- ۲- توانا بود هر که دانا بود ز دانش دل پیر بُرنا بود (فردوسی)
- ۳- (هل يستوی الذين يعلمون والذين لا يعلمون) سورة زمر، آیه ۹
- ۴- رسول الله صلى الله عليه وآله : خَيْرُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ مَعَ الْعِلْمِ وَشَرُّ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ مَعَ الْجَهْلِ ؛ خیر دنیا و آخرت با دانش است و شر دنیا و آخرت با نادانی. (بحار الانوار، ج ۷۹، ص ۱۷۰)
- ۵- رسول الله صلى الله عليه وآله : طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ أَلَا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ بَعَاةَ الْعِلْمِ ؛ طلب دانش بر هر مسلمانی واجب است. خداوند جویندگان دانش را دوست دارد. (مصباح الشریعة، ص ۱۳)
- ۶- حضرت علی علیه السلام : خَيْرُ الْعِلْمِ مَنَافِعُ . بهترین علم آن است که مفید باشد. (غرالحکم و دررالکلم، ص ۳۵۴)
- ۷- حضرت علی علیه السلام : الْعِلْمُ قَاتِلُ الْجَهْلِ . دانش، نابود کننده نادانی است. (غرالحکم و دررالکلم، ص ۵۶)
- ۸- حضرت علی علیه السلام : الْعِلْمُ كَنْزٌ عَظِيمٌ لَا يَفْنَى ؛ علم گنج بزرگی است که تمام نمی شود. (غرالحکم و دررالکلم، ص ۶۶)
- ۹- حضرت علی علیه السلام : الْعِلْمُ وَرَاقَةٌ كَرِيمَةٌ، وَ الْآدَابُ خُلٌّ مُجَدَّدَةٌ، وَ الْفِكْرُ مِرَاءٌ صَافِيَةٌ ؛ علم میراثی گرانها و ادب جامه ای فاخر و فکر آینه ای صاف است. (تهج البلاغه، ص ۴۶۹)
- ۱۰- حضرت علی علیه السلام : عِلْمُ الْمُتَنَافِقِ فِي لِسَانِهِ وَعِلْمُ الْمُؤْمِنِ فِي عَمَلِهِ ؛ (غرالحکم، ص ۴۶۳)
- دانش منافق در زبان او و دانش مؤمن در کردار اوست.
- ۱۱- پیامبر صلی الله علیه وآله : الْعِلْمُ رَأْسُ الْخَيْرِ كُلِّهِ، وَ الْجَهْلُ رَأْسُ الشَّرِّ كُلِّهِ ؛ (بحار الانوار، ج ۷۴، ص ۱۷۵)
- دانایی سرآمد همه خوبی ها و نادانی سرآمد همه بدی هاست.
- ۱۲- حضرت علی علیه السلام : الْعِلْمُ أَصْلُ كُلِّ خَيْرٍ، الْجَهْلُ أَصْلُ كُلِّ شَرٍّ ؛ (غرالحکم، ص ۴۸)
- دانایی، ریشه هر خوبی و نادانی ریشه هر بدی است.
- ۱۳- حضرت علی علیه السلام : قُمْ عَنْ مَجْلِسِكَ لِابْنِكَ وَ مُعَلِّمِكَ وَإِنْ كُنْتَ امِيراً ؛ (غرالحکم، ص ۱۳۶)
- به احترام پدر و معلمت از جای برخیز هر چند فرمانروا باشی.
- ۱۴- حضرت علی علیه السلام : الْعِلْمُ يُنْجِي الْفِكْرَ . دانش روشنی بخش اندیشه است. (غرالحکم و دررالکلم، ص ۴۸)
- ۱۵- حضرت علی (علیه السلام) : لَا عَمَلَ كَالْتَحْقِيقِ . هیچ عملی مانند پژوهش نیست. (غرالحکم و دررالکلم، ص ۷۶۸)

دانش افزایی برای دبیر (نه برای دانش آموز)

- ۱- جمع «بَنَت» می شود «بَنَات» که «جمع مؤنث سالم» است و در مبادئ العربية «ملحق به جمع مؤنث سالم» گرفته شده است. (جلد ۴، صفحه ۸۸)
- ۲- جمع «ثَمَر» و «ثَمَرَة»، «ثَمَار» و جمع «ثَمَرَة»، «ثَمَرَات» نیز است.
- ۳- جمع «شَجَر»، «أَشْجَار» و جمع «شَجَرَة»، «شَجَرَات» است.
- ۴- «طَالِب» چند معنا دارد: خواستار، جوینده، دانش آموز دبیرستانی، دانشجو. کلمه تَلْمِذ نیز به معنی دانش آموز است؛ اما در کتاب درسی سال اول نیامده است.
- ۵- همزة آغاز «إِمْرَأَة» همزة وصل است و زمانی که «ال» می گیرد، واجب است حذف شود. «الْمَرْأَة» به صورت «الامْرَأَة» غلط است. این نکته در باره کلمه «إِمْرَأَة» نیز صدق می کند. معادل «إِمْرَأَة» در گویش حجازی «حُرْمَة» و جمع آن «حَرِیم» است.
- ۶- «ناجِح» به معنی موفق، پیروز و قبول است. کسی که در امتحان قبول شده نیز ناجح نامیده می شود که در مقابل آن «راسِب» به معنای مردود قرار دارد.

-
- ۱- در گویش عامیانه اطراف خلیج فارس حرف قاف را گاف تلفظ می کنند؛ مثال:

فُم : برخیز (گوم) أَفُولُ لَك : به تو می گویم (أَكُلُ لَك، أَكِلُ لَك) لَا أَقْدِرُ : نمی توانم (ما أَكْدِر) قَدِر : دیگ (گِدر)

در عراق گاهی حرف «ک» را «ج» تلفظ می کنند؛ مثال: «إِحْجِی» یعنی «صحبت کن» که در اصل «إِحْكِ» و معادل فصیح آن «تَكَلَّم» یا «كَلَم» می باشد. «وین چِت؟» یعنی «کجا بودی؟» که در اصل «أَین کُنْتَ؟» است.

در مصر حرف «ج» را «گ» تلفظ می کنند. جمله «قلبی مجروح». در گویش مصری «أَلِیسی مِجروح». گفته می شود.

در گویش شامی (سوری - لبنانی) حرف «ج» را «ژ» تلفظ می کنند؛ مثال: جمله ای را که در گویش حجازی و عراقی «جیب جوازك» تلفظ می کنند و به معنای «گذرنامه ات را بیاور». است در گویش شامی «ژِیب ژوازك». تلفظ می کنند. معادل فصیح این جمله «أَحْضِر جوازك» است.

۷- «وَلَد» به معنای پسر و فرزند است. کلمه «إِبْن» با آن مترادف است.

۸- از آنجاکه در عربی فصیح حرف «پ» وجود ندارد؛ نام پروین به صورت بروین نوشته می‌شود؛ اما گاهی نیز حرف «پ» تبدیل به «ف» می‌شود؛ مثال: پیل: فیل. در عربی فصیح، چهار حرف «گ چ پ ژ» وجود ندارد؛ اما در عربی عامیانه سه حرف «گ چ ژ» وجود دارد.^۱

۹- حرف «ك» در کلماتی مانند «ذَلِكَ» و «تِلْكَ» بدون سرکش است؛ اما در زبان فارسی معمولاً چنین نیست.

۱۰- در قسمت نکته‌ها نام حروف الفبا درج شده تا دانش‌آموز بداند که نام حروف الفبا در فارسی و عربی اندکی متفاوت است.

۱۱- حرف «ی» در کلماتی مانند «فی» و «سَعْدِی» دو نقطه دارد و صدای «ی» است؛ اما «ی» در اسم‌هایی مانند مصطفی و موسی دو نقطه ندارد و صدای آن الف است؛ زیرا این اسم‌ها مقصورند؛ یعنی دارای الف مقصوره‌اند.

۱۲- حرف «ه» در «هَذَا» و «هَذِهِ» حرف تنبیه است. (ه: حرف تنبیه   ذ: اسم اشاره)

الدَّرْسُ الثَّانِي

اهداف کلی

- ۱- آموختن ۲۷ کلمه؛
- ۲- ترجمه دو حکمت از پیامبر اسلام ﷺ و سه سخن حکیمانه عربی؛
- ۳- آشنایی با اسم مثنوی؛
- ۴- آشنایی با ترجمه جمله‌هایی که اسم‌های اشاره «هذان» و «هاتان» دارند.

اهداف رفتاری

- دانش آموز در پایان این درس باید بتواند:
- ۱- معنای ۲۷ کلمه جدید این درس را از عربی به فارسی ذکر کند.
  - ۲- اسم مثنوی را تشخیص دهد.
  - ۳- معنای هذان و هاتان را بگوید و تشخیص دهد که هذان برای مذکر و هاتان برای مؤنث است.
  - ۴- جمله‌های ساده دارای اسم اشاره مثنوی را به فارسی ترجمه کند.
  - ۵- به هنگام ضرورت به پنج سخن حکمت آمیز خوانده شده استشهاد کند.

تحلیل درس

یافتن سخنانی ارزشمند که فعل و ضمیر نداشته و کلمات آن آسان باشد و واژه‌ای مثنی نیز در آن آمده باشد، کاری دشوار است. می‌توان گفت این پنج مورد ساده‌ترین سخنان حکمت آمیز می‌باشد که می‌شد یافت.

آغاز درس دوم با دو سخن گهربار از پیامبر اسلام J تحت عنوان «نور الکلام» است.

۱- پیامبر اسلام : نِعَمَتَانِ مَجْهُولَتَانِ الصَّحَّةُ وَالْأَمَانُ.

تندرستی و امنیت دو نعمت ناشناخته‌اند. دو نعمت مجهول‌اند : سلامتی و امنیت.

۲- پیامبر اسلام : رِضَا لِلَّهِ فِي رِضَا الْوَالِدَيْنِ. (کلمه رِضا به صورت رِضَى نیز آمده است.

(خشنودی خدا در خشنودی پدر و مادر است. رضای خدا در رضای والدین است.

رضایت خدا در رضایت والدین است.

۳- رَأْيَانِ، خَيْرٌ مِنْ رَأْيٍ وَاحِدٍ.

دو نظر از یک نظر بهتر است.

۴- حضرت علی : الدَّهْرُ يَوْمَانِ ؛ يَوْمٌ لَكَ وَ يَوْمٌ عَلَيْكَ.

روزگار دو روز است. روزی به سود تو و روزی به زیان تو.

روزگار دو روز است. روزی به نفع تو و روزی به ضرر تو.

۵- أَدَبُ الْمَرْءِ خَيْرٌ مِنْ ذَهَبِهِ.

ادب انسان بهتر از طلای اوست. ادب مرد به ز دولت اوست. ادب آدمی بهتر از دارایی اوست.

تصویر اول و دوم در ارتباط با احترام به محیط زیست است. دو پسر و دو دختر در حال تمیز

کردن طبیعت‌اند. همین جا می‌توان حدیث «النَّظَافَةُ مِنَ الْإِيمَانِ» را به دانش‌آموزان گوشزد کرد.

بدانیم

در این قسمت «هذان» و «هاتان» در چند جمله توضیح داده شده‌اند؛ اما از «هذین» و «هاتین» سخنی به عمل نیامده است. «هذین» و «هاتین» در سال‌های آینده تدریس خواهند شد و نباید ذکری از آنها شود؛ زیرا امر یاددهی و یادگیری را پیچیده و دشوار می‌سازد.

در ارزشیابی‌های گذشته مرسوم بود که معلّم مفرد کلمه «الطالبان» را از دانش‌آموز می‌خواست و بسیاری از دانش‌آموزان پاسخ می‌دادند «الطالب»؛ در حالی که پاسخ «الطالِبَة» است. در ارزشیابی

کنونی چنین هدفی مورد نظر نیست؛ زیرا با رویکرد جدید آموزشی سازگار نیست. فراگیر باید معنای دو کلمه «الطَّالِبَةُ» و «الطَّالِبَانِ» را در جایگاه خودشان در جمله تشخیص دهد. او باید در سال اول قدرت فهم و تشخیص کلمات و عبارات ساده را بیابد و چنین مواردی مربوط به آغاز آموزش نیست.

فنّ ترجمه

دانش آموزان این گونه می خواند : (گاهی «هذان» و «هاتان»، «این» ترجمه می شوند.)
در اینجا نیازی نیست که معلّم وارد جزئیات شود. لازم است به همین اندازه بسنده کند. همین که دانش آموز ببیند در اشاره به دو نفر اسم اشاره نیز مثنی می شود کافی است. در «فنّ ترجمه» درس سوم نیز شبیه این نکته ذیل «هؤلاء» می آید.

در درس انگلیسی نیز شبیه این مورد وجود دارد؛ مثال :
These boys are happy. این دانش آموزان خوشحال اند.
ذکر نام علائم فتحه، کسره، ضمه و تنوین از باب یادآوری است و در درس قرآن دانش آموز قبلاً با این علائم آشنا شده است.

التَّمارینُ

تمرینات این درس نیز مانند درس اول کوتاه و ساده اند؛ تا دانش آموز با حلّ تمرین بتواند خود را بیازماید و آموخته هایش را تثبیت کند. تمرین ها در حقیقت ادامه قرائت و ترجمه اند؛ اما به شکلی جدید و تحت پوشش تمرین.

در تمرین اول، سوم و چهارم هدف آشنایی با ترجمه جمله دارای اسم اشاره مثنی است.
در تمرین سوم هدف تقویت قدرت تشخیص است. در تمرین چهارم، هدف آموزشی ساختن یک جمله با کلمات پراکنده با توجه به معنای داده شده است. ملاحظه می کنید در هیچ موردی ترجمه فارسی به عربی وجود ندارد. این امر باید در تدریس و ارزشیابی لحاظ شود. تمرین پنجم تقویت مهارت قرائت و ترجمه است.

اما تمرین پنجم پیوندی میان درس فارسی و عربی است. دانش آموز باید معادل فارسی مثل عربی «أدبُ المرءِ خیرٌ من دَهَبه.» را بیابد. نزدیک ترین نمونه «ادب مرد به ز دولت اوست.» می باشد. این

تمرین کاری تحقیقی است و می‌تواند به صورت گروهی یا فردی انجام شود. کار عملی دانش آموز باید در فضای کارهایی مانند ترجمه، مکالمه، ترجمه تصویری و نمایش باشد. ساخت کاردستی‌های صنعتی به تقلید از دروس فنی مورد تأیید نیست.

در درس هجدهم کلمه «أَحْشَاب» به کار رفته است؛ لذا برای آماده سازی دانش آموز، در واژه نامه درس دوم جمع مکسر «حَشَب» نوشته شده است.

دانش افزایی برای دبیر (نه برای دانش آموز)

- ۱- کلمه «إِمْرِي» به معنای مرد یا انسان است و سه حالت اعرابی دارد: إِمْرُؤ (مرفوع)، إِمْرَأً (منصوب)، إِمْرِي (مجرور). همزه آن وجوباً هنگام معرفه شدن حذف می‌شود و «الْمَرءُ» می‌شود. از جنس خودش جمع ندارد. رجال به معنای مردان از جنس خودش نیست.
- ۲- «بَيْت» مترادف با «مَنْزِل» و «دار» است. دانش آموزان واژه «دار» را در این کتاب نمی‌خوانند، ولی واژه «مَنْزِل» به همین معنا در کتاب به کار رفته و در فارسی نیز کاربرد دارد.
- ۳- حرف «لِ» کاربردهای بسیاری دارد. آنچه دانش آموز باید بداند دو مورد است: یکی اینکه «لِ» به معنای «برای» است و دیگری اینکه «لِ» برای بیان مالکیت است.
- در زبان عربی در ترجمه کلمه فارسی «دارم» گفته می‌شود: «عِنْدِي، لِي، لَدَيْ» و هر سه با «لَيْسَ» منفی می‌شوند؛ یعنی «ندارم» می‌شود: «لَيْسَ عِنْدِي، لَيْسَ لِي، لَيْسَ لَدَيْ» البته «ما عِنْدِي» نیز درست است.
- «كَانَ لِي، كَانَ عِنْدِي، كَانَ لَدَيْ» نیز معادل «داشتم» در فارسی می‌شود.
- ۴- کلمه «يَوْم» ۵۹۰ بار در ۵۳ آیه شریفه به کار رفته است. بسیاری از واژگان کتاب درسی عربی اول همین گونه هستند. کلمات کتاب درسی از پرکاربردترین کلمات در زبان عربی است.
- ۵- فرق «وَرَد» با «وَرْدَة» این است که «ورده» تاء وحدت دارد. «وَرَد» اسم جنس و واحد آن «وَرْدَة» است و تاء آخر آن تاء وحدت است. «ورده» یعنی «یک گل». کلمه «وَرْد» می‌تواند به معنای «گل‌ها» نیز باشد.

- «شَجَر» نیز اسم جنس به معنای درخت و واحد آن «شَجَرَة» به معنای «یک درخت» است.
- کلماتی مانند نَجْمَة، رَيْثُونَة، بُرْتُقَالَة، رُمَانَة و وَرَقَة نیز تاء وحدت دارند.
- ۶- «نَافِذَة» و «شُبَّاك» هر دو به معنای «پنجره» هستند و جمعشان «نَوَافِذ» و «شَبَابِيك» است.

الدَّرْسُ الثَّالِثُ

اهداف کلی

- ۱- آموختن ۲۴ کلمه جدید؛
- ۲- ترجمه یک حکمت از پیامبر اسلام و چهار حکمت معروف عربی؛
- ۳- آشنایی با «جمع مذکر سالم»، «جمع مؤنث سالم» و «جمع مکسر»؛
- ۴- آشنایی با جمله‌های دارای اسم اشاره «هؤلاء» و «أولئك» و ترجمه آن.

اهداف رفتاری

- دانش آموز در پایان این درس باید بتواند:
- ۱- معنای ۲۴ کلمه جدید این درس را از عربی به فارسی بیان کند.
  - ۲- اسم «جمع مذکر سالم»، «جمع مؤنث سالم» و «جمع مکسر» را تشخیص دهد.
  - ۳- معنای «هؤلاء» و «أولئك» را بگوید و کاربرد دور و نزدیک آنها را تشخیص دهد.
  - ۴- جمله‌های ساده دارای اسم اشاره به جمع سالم و مکسر را به فارسی ترجمه کند.
  - ۵- به هنگام ضرورت به پنج حکمت خوانده شده استشهاد کند.
  - ۶- «جمع مکسر» را از «جمع سالم» تشخیص دهد.
  - ۷- جمع‌های مکسر را در حد کتاب درسی بیاموزد.

تحلیل درس

«كُنْزُ الْكُنُوزِ» مجموعه پنج سخن زیبا و پر معناست.

۱- تَفَكَّرُ سَاعَةً خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ سَبْعِينَ سَنَةً.

لحظه‌ای (ساعتی) اندیشیدن از پرستش هفتاد سال بهتر است. لحظه‌ای (ساعتی) تفکر بهتر از هفتاد سال عبادت است.

۲- عِدَاوَةُ الْعَاقِلِ خَيْرٌ مِنْ صَدَاقَةِ الْجَاهِلِ.

دشمنی دانا از دوستی نادان بهتر است. دشمنی عاقل از دوستی جاهل بهتر است.

۳- الْعِلْمُ فِي الصَّغَرِ كَالنَّفْسِ فِي الْحَجَرِ.

دانش در خردسالی مانند نقش در سنگ است. علم در کودکی مانند کنده کاری در سنگ است.

۴- الْجَهْلُ مَوْتُ الْأَحْيَاءِ. نادانی، مرگ زندگان است.

۵- خَيْرُ الْأُمُورِ أَوْسَطُهَا. بهترین کارها میانه‌ترین آنهاست.

به صورت «خَيْرُ الْأُمُورِ أَوْسَطُهَا». نیز به کار رفته است.

در ادامه حکمت‌ها ابتدا دو تصویر از دو تیم ورزشی آمده است.

اهمیت ورزش نیز چیزی نیست که بر کسی پوشیده باشد. در زیر تصاویر آمده است:

هَؤُلَاءِ، لَا عِيبُونَ إِلَّا تِيُونَ. هَؤُلَاءِ اللَّاعِبُونَ، فَائِزُونَ. هَؤُلَاءِ، لَا عِيبَاتٌ إِلَّا تِيَاتٌ. هَؤُلَاءِ اللَّاعِبَاتُ، فَائِزَاتٌ.

کلمه «فائز» در ورزش معادل «ناجح» است و از ریشه (فَازَ يَفُوزُ فَوْزًا) است.

فَازَ بِالْأَمْرِ: در آن کار پیروز شد. فَازَ مِنَ الْمَكْرُوهِ: از آن ناپسند رهایی یافت.

سپس جمله‌های «أُولَئِكَ، مجاهدون.»، «أُولَئِكَ الْمَجَاهِدُونَ، صابرون.»، «أُولَئِكَ، مجاهدات.»

و «أُولَئِكَ الْمَجَاهِدَاتُ، صابرات.» با نمایش صحنه‌هایی از دفاع مقدس زینت بخش کتاب است.

بدانیم

در اینجا دانش آموز با جمع سالم (مذکر و مؤنث) و نحوه به کارگیری اسم اشاره هَؤُلَاءِ و أُولَئِكَ در جمله آشنا می‌گردد.

هدف این است که دانش آموز بتواند این جمله‌ها را درست بخواند و درست به فارسی ترجمه کند و مذکر یا مؤنث بودن هریک را از دیگری تشخیص دهد. اما مطلقاً لازم نیست که از فارسی به عربی

تولید جمله کند؛ مثلاً چنین سؤالی مردود است :
 ترجمه (این دانش آموزان خردمند هستند.) برای جمع مؤنث چیست؟
 مسلماً چنین تمرینی موجب تثبیت یادگیری است؛ اما سال اول زمانی نامناسب برای این کار
 است.

لازم به ذکر است اصطلاح «جمع مذکر سالم» و «جمع سالم مذکر» هر دو درست است.
 در النحو الوافی، جلد اول، صفحه ۱۳۷ اصطلاح «جمعُ المذکر السالم» به کار رفته است. از
 آنجاکه هر دو اصطلاح «جمعُ المذکر السالم» و «الجمعُ السالمُ للمذکر» درست است؛ در کتاب درسی
 همچون گذشته اصطلاح رایج «جمع مذکر سالم» به کار رفته است. «جمع مؤنث سالم» نیز همین طور.
 در انگلیسی نیز شبیه همین نکته وجود دارد؛ مثال: Those girls are happy.

فَنّ ترجمه

آنچه دانش آموز در «فَنّ ترجمه» این درس می خواند در حقیقت همان است که در درس دوم
 خوانده است و مطلب جدیدی نیست. شاید دانش آموز بدون تذکر این نکته نیز قادر به ترجمه آن باشد؛
 زیرا فهم آن دشوار نیست، ولی اگر از دانش آموز «ساختن» را بخواهیم او در ترجمه چنین مواردی
 دچار اشکال می شود.

التَّمارینُ

تمرین اول : مفاهیم آموزش درس در قالب ترجمه عربی به فارسی تثبیت می شود.
 تمرین دوم : ارزشیابی از چهار کلمه مهم درس را در قالب تصویر قرار دادیم؛ چون شعار
 مؤلفان این است که در سال اول «ساختن» یعنی ترجمه از فارسی به عربی را از دانش آموز نخواهیم؛ به
 همین منظور جهت ساده سازی تمرین، نام تصاویر را در کنار صورت سؤال نیز آوردیم.
 تمرین سوم : تقویت قدرت تشخیص دانش آموز است. اینکه دانش آموز پاسخ را بنویسد و یا
 پاسخ درست را علامت بزند به انتخاب معلّم گذاشته شده است.
 تمرین چهارم : تقویت قدرت جمله سازی با توجه به ترجمه داده شده است. این نکته تخلف

از اصل مورد اعتقاد مؤلفان نیست؛ زیرا در اینجا ترجمه به دانش آموز داده شده است و او با توجه به ترجمه کلمات را مرتب می کند. انتظار می رود که معلم در ارزشیابی نیز همین گونه عمل کند.

تمرین پنجم: توانایی تشخیص جمع مکسر در میان شکل های مختلف مفرد، مثنی و جمع سالم.

تمرین ششم و هفتم: کار تحقیقی فردی یا گروهی به منظور ارزش بخشیدن به کارهای تحقیقی است.

ضرب المثل «عَدَاوَةُ الْعَاقِلِ خَيْرٌ مِنْ صَدَاقَةِ الْجَاهِلِ». یادآور این شعر فارسی است:

دوستی با مردم دانا نکوست دشمن دانا به از نادان دوست
دشمن دانا بلندت می کند بر زمینت می زند نادان دوست

دانش افزایی برای دبیر (نه برای دانش آموز)

- ۱- جمع حَجَر می شود: أَحْجَرُ، أَحْجَارٌ، حِجَارٌ وَ حِجَارَةٌ
- ۲- «خَيْرٌ» اسم تفضیل است که در اصل «أَخْيَرُ» بوده و همزه آن افتاده است. مانند «شَرٌّ» که مخفف «أَشَرٌّ» است.
- جمع خَيْر خیار و أخیار است.
- ۳- «سَنَةٌ» به معنای سال مترادف «عام» است. جمع آن «سَنَوَاتٌ» و «سِنُونٌ، سَنِینٌ» است.
- ۴- «كَنَزٌ» برگرفته از واژه فارسی «گنج» است که از آن فعل «كَنَزَ - يَكْنِزُ» و مشتقاتی بسیار ساخته شده است.
- ۵- «مَدِينَةٌ» دو جمع مکسر دارد: مُدُنٌ وَ مَدَائِنٌ
- ۶- «مَعَ» به معنای «با» است و «بِ» نیز به همین معناست. برای اینکه اشتباه نشود بهتر است بگوییم: «مَعَ» یعنی «همراه با» و «بِ» یعنی «به وسیله»؛ مثال: أَنَا أَذْهَبُ مَعَ صَدِيقِي. أَنَا أَذْهَبُ بِسَيَّارَتِي.
- ۷- جمع «مَكْتَبَةٍ»، «مَكْتَبَاتٌ» و «مَكَاتِبٌ» است. «مَكْتَبٌ» به معنای «دفتر کار» است که جمع آن نیز «مَكَاتِبٌ» می شود.
- ۸- «وَاقِفٌ: ایستاده» با «قَائِمٌ: ایستاده» فرق دارد. واقف به معنای توقف کننده و قائم برپاخیزنده است.
- ۹- «بُسْتَانٌ» مُعَرَّبٌ یعنی عربی شده کلمه فارسی «بوستان» است. از آنجا که در کلمه «بوستان» التقاء ساکنین شده است؛ لذا واو حذف شده است. بُسْتَانٌ جای پر درخت است و در فارسی ترکیب «بوستان» است به معنای جای پر از بوی خوش و مترادف با باغ است.

۱۰- «مُدَرِّس» و «مُعَلِّم» مترادف‌اند. اما امروزه واژهٔ مُعَلِّم برای مدیر کاروان زیارتی نیز کاربرد دارد و گاهی احتراماً نیز به افراد اطلاق می‌شود.

۱۱- جالِس و قاعِد به یک معنا هستند. در زبان گفتاری از قاعِد استفاده می‌شود. (قاعد هم فصیح است و هم عامیانه؛ اما جالِس فقط فصیح است.)
در پایان فصل اوّل برای اینکه دانش‌آموز آموخته‌هایش را در یک صفحه و به صورت خلاصه مشاهده کند دو جدول طرّاحی شده است. این جدول برای مطالعهٔ دانش‌آموز است و نباید از او خواست که جدول را حفظ کند.

اسم مفرد، مثنی و جمع

عدد و جنس	نشانه	مثال
مفرد مذکر ۱	_____	مهندس
مفرد مؤنث ۱	ة	مهندسة
مثنی ۲ / ۲ / ۲	انِ و -ین	مهندسان و مهندسین مهندستان و مهندستین
جمع مذکر سالم ۳	ون و ین	مُهندسون، مُهندسین
جمع مؤنث سالم ۳	ات	مُهندسات
جمع مکسر ۳	_____	کُتب

اسم اشاره

مفرد مذکر نزدیک ۱	هذا
مفرد مؤنث نزدیک ۱	هذه
مثنی مذکر نزدیک ۲	هذان
مثنی مؤنث نزدیک ۲	هاتان
جمع (مذکر و مؤنث) نزدیک ۳ / ۳ / ۳	هؤلاء
مفرد مذکر دور ۱	ذلِكَ
مفرد مؤنث دور ۱	تِلْكَ
جمع (مذکر و مؤنث) دور ۳ / ۳ / ۳	أولئِكَ

الدَّرْسُ الرَّابِعُ

اهداف کلی

- ۱- آموختن ۲۸ کلمه جدید؛
- ۲- ترجمه یک آیه شریفه، یک حکمت از پیامبر اسلام ﷺ و سه سخن حکیمانه عربی معروف؛
- ۳- آشنایی با ترجمه جمله‌های دارای حروف استفهام «هل» و «أ» و جمله جواب آنها؛
- ۴- آشنایی با دو حرف استفهام «هل» و «أ» و نحوه پاسخگویی به آن.

اهداف رفتاری

- دانش آموز در پایان این درس باید بتواند؛
- ۱- معنای ۲۸ کلمه جدید این درس را از عربی به فارسی بیان کند.
  - ۲- در پاسخ به جمله‌های پرسشی دارای «هل» و «أ» پاسخی کوتاه فقط در حد «نعم» یا «لا» بدهد.
  - ۳- در موقعیت صحیح از دو جمله پرسشی با «هل و أ» در مهارت سخن گفتن استفاده کند.
  - ۴- جمله‌های ساده دارای حرف استفهام «هل و أ» را به فارسی ترجمه کند.
  - ۵- به هنگام ضرورت به پنج جمله آغازین درس استشهاد کند.

تحلیل درس

زینت بخش شروع درس چهارم جملاتی است که به نام «جواهر الکلام» مزین شده است.

۱- (هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ)

آیا سزای نیکی جز نیکی است؟! آیا پاداش خوبی کردن غیر از خوبی است؟!

۲- الْمُؤْمِنُ قَلِيلٌ الْكَلَامُ كَثِيرُ الْعَمَلِ. مؤمن، کم سخن و پرکار است.

۳- سُكُوتُ اللَّسَانِ سَلَامَةٌ الْإِنْسَانِ.

خاموشی زبان، تندرستی انسان است. سکوت زبان، سلامتی انسان است.

۴- رَبِّ كَلَامٍ جَوَابُهُ السُّكُوتُ.

چه بسا سخنی که پاسخ آن خاموشی باشد. چه بسا حرفی که جوابش سکوت است.

۵- الْوَقْتُ مِنَ الذَّهَبِ. (الْوَقْتُ مِنْ ذَهَبٍ.)، (الْوَقْتُ مِنْ ذَهَبٍ إِنَّ لَمْ تَدْرِكْهُ ذَهَبٌ.)

وقت، طلاست. وقت از طلاست. وقت طلاست اگر آن را به دست نیاوری، از دست می‌رود.

در این درس نیز همانند دروس قبلی ابتدا سخنانی زرین شروع درس را تشکیل می‌دهد؛ سپس با طرح جملات ساده‌ای هدف آموزشی درس طی جملاتی آموزش داده می‌شود.

شش پرسش و پاسخ تنظیم شده است تا دانش‌آموز بتواند مهارت نسبی را در فهم جمله‌های پرسشی با «هل» و «أ» کسب کند. پاسخ سه جمله مثبت و سه تا منفی است.

بدانیم

با مطالعه شش مثال پیشین عملاً آموزش دو حرف استفهام «هل» و «أ» انجام شده است.

آموزش این دو حرف تحت عنوان «بدانیم» فقط رسمیت دادن به آموزش آن است؛ لذا به دو مثال بسنده شده است.

فَنِّ ترجمه

در فن ترجمه درس چنین آمده است :

ترجمه این دو جمله تفاوت اندکی با هم دارند. آیا می‌توانید این تفاوت را توضیح

دهید؟

هذا الولدُ، نَجِحٌ. این پسر، موفق است.
هذا، وَلَدٌ نَجِحٌ. این، پسری موفق است.

برای پاسخ به این سؤال باید از روش اکتشافی استفاده کرد. دانش آموز با مطالعه مطلب فوق در می یابد که در ترجمه «هذا الولد» باید بگویند «این پسر»؛ زیرا بعد از هذا اسم دارای ال آمده است؛ اما در جمله «هذا، وَلَدٌ نَجِحٌ.» بعد از هذا اسم دارای ال نیامده است؛ لذا ترجمه اش این است: «این، پسری موفق است.»

در تمرین اوّل از دانش آموز خواسته شده است که در یک کلمه به جمله های پرسشی پاسخ داده شود. چنانچه دانش آموز در آزمون های شفاهی و کتبی نیز به همین گونه جواب داد؛ نمره کامل می گیرد. اما می توان پاسخ کامل را نیز نوشت تا تمرین تقویت گردد.
تمرین دوم تقویت مهارت قرائت و ترجمه است.
تمرین سوم تقویت شناخت معنای کلمه است.
تمرین چهارم جدول کلمات متقاطع است که دارای رمز «الصلاة عمود الدين» می باشد.^۱
کلمات درس های قبلی برای یادآوری در این جدول مورد سؤال واقع شده اند.
تمرین پنجم فعالیت عملی و گروهی است.
دانش آموزان علاوه بر یافتن مثال برای ضرب المثل در جست و جوی مشابه این سخن در فارسی بر می آیند.

اندازه نگه دار که اندازه نکوست   هم لایق دشمن است و هم لایق دوست

۱- عن أبي جعفر A قال: الصلاة عمود الدين، مثلها كمثل عمود الفسطاط إذا ثبت العمود ثبتت أوتاد الأطناب، وإذا مال العمود وانكسر لم يثبت وتد ولا طناب.

امام باقر علیه السلام فرمود: نماز ستون دین است، مثل آن همانند ستون خیمه است که وقتی استوار باشد میخ ها و طناب ها با برجاست، و هرگاه ستون آن کج و شکسته شود هیچ کدام از آن ها استوار نمی مانند. (بحار، ج ۸۲، ص ۲۱۸)

دانش‌افزایی برای دبیر (نه برای دانش‌آموز)

- ۱- فرق «هَلْ» و «أَلَمْ» در کتاب تدریس نشده است؛ زیرا دانستن آن، ضرورت ندارد.
فرق هَلْ با أَلَمْ :
الف) هَلْ در جمله دارای فعل منفی نمی‌آید.
مثلاً سؤال نمی‌شود : هَلْ لَا تَسْمَعُ؟ یا هَلْ مَا سَمِعْتَ؟ بلکه سؤال می‌شود :
أَلَمْ تَسْمَعْ؟ یا أَلَمْ سَمِعْتَ؟
اما حرف استفهام أَلَمْ بر سر فعل مثبت و منفی هر دو می‌آید. أَلَمْ جَاءَ الْمَعْلَمُ؟ أَلَمْ جَاءَ الْمَعْلَمُ؟
۲- «جَاءَ» و «أَتَى» هر دو مترادف هستند. (جَاءَ - يَجِيءُ - مَجِيئًا) ؛ (أَتَى - يَأْتِي - إِيَّانَا)
فعل امر از «جَاءَ يَجِيءُ» به صورت «جِئْ» کاربرد محاوره ندارد؛ بلکه «تَعَالَى» به معنای «بیا» است.
- ۳- ضمناً «جَاءَ بِ» و «أَتَى بِ» به معنای «آورد» است؛ مثال : جِئْ بِالْكِتَابِ. کتاب را بیاور.
- ۴- «جَزَاءً» از اضداد است دو معنای کیفر و پاداش هر دو را دارد.
- ۵- «جُلُوس» مصدر ثلاثی مجرد از «جَلَسَ» است و در برابر آن «قام» قرار دارد. «فَعَدَّ» و «جَلَسَ» مترادف‌اند.
- ۶- «جُنْدِي» برگرفته از واژه فارسی «گندی» است.
- ۷- «رُتَان» اسم جنس به معنای انار است و واحد آن رُتَانَة و جمع آن رُتَانَات. (ضمناً رُتَانَة به معنای نارنجک نیز هست.)
- ۸- «سَائِق» راننده است که در عربستان سَوَاق نیز گفته می‌شود.

۸- همزة «امرئ» هنگام معرفه شدن به ال واجب است حذف شود. (المرء)

۹- «حَقِیْبَة» سه معنا دارد: کیف، ساک و چمدان. در گویش عامیانه عربی «سَنْطَة، سَنْتَة، جَنْطَة» گفته می‌شود که همان «چَنته» در فارسی است. در کتاب‌های درسی پیشین کلمه «مَحْفَظَة» می‌آمد؛ ولی امروزه در عربی کاربرد حَقِیْبَة بیشتر است؛ مثلاً حَقِیْبَة الظَّهْر: کوله پشتی، حَقِیْبَة مَدْرَسِیَّة: کیف مدرسه، حَقَائِبُ الزُّوَار: چمدان‌های زائران. اما «مَحْفَظَة» کیف پول است که «جُردان» نیز گفته می‌شود.

۱۰- «رُبَّ» به معنای «چه بسا» حرف جرّ است و فقط بر سر نکره می‌آید؛ اما اگر با «ما» بیاید و «رُبّما» شود؛ بر سر معرفه نیز می‌آید؛ مانند: «رُبّما میثم واقف.»

و در آیه (رُبّما یودُّ الذّین کَفَرُوا لَوْ کَانُوا مُسْلِمِینَ) «سورة الحجر، آیه ۲» به تخفیف باء آمده است.

۱۱- «قَرِیْبَة» به معنای روستا جمع آن «قُرَی» است و مترادف با «رِیف» است که جمع آن «أَرِیاف» است.

۱۲- «لِسان» دو معنا دارد: یکی «زبان» مانند «زبان عربی» و یکی «زبان» یعنی همان «عضو گوشتی درون دهان».^۱

۱۳- این کلمات همه به معنای «بله» هستند: نَعَمْ، بَلَى، إی، أَجَل. در گویش حجازی «أَیَّوه» گفته می‌شود که مخفف «إِی وَالله» است.

۱- امروزه به جای «اللِّسَانُ الْفَارِسیُّ» گفته می‌شود «اللُّغَةُ الْفَارِسیَّةُ». کلمه «لُغَة» از ریشه یونان ogo گرفته شده است که در کلماتی مانند مونولوگ و دیالوگ نیز به کار می‌رود. (مونو یعنی یک و دیا یعنی دو) کلمات فیلسوف، جُغرافی، موسیقی نیز ریشه در زبان لاتین دارند. (فیلسوفیا، ژئوگرافی، موسیکا)

الدَّرْسُ الْخَامِسُ

اهداف کلی

- ۱- آموختن ۲۷ کلمه جدید؛
- ۲- ترجمه سه حکمت از پیامبر اسلام و دو سخن حکیمانه معروف عربی؛
- ۳- آشنایی با ترجمه جمله‌های دارای اسم استفهام «مَنْ» و نحوه پاسخگویی به آنها.

اهداف رفتاری

- دانش آموز در پایان این بخش باید بتواند:
- ۱- معنای ۲۷ واژه جدید این درس را از عربی به فارسی ذکر کند.
  - ۲- مفهوم جمله‌های پرسشی دارای اسم استفهام «مَنْ» را تشخیص دهد.
  - ۳- به جمله‌های پرسشی مانند: «مَنْ هُو؟»، «مَنْ هِيَ؟»، «مَنْ أَنْت؟» و «مَنْ أَنْتِ؟» پاسخی کوتاه دهد.
  - ۴- معنا و کاربرد «لِمَنْ» را تشخیص دهد.
  - ۵- به هنگام ضرورت به حکمت‌های خوانده شده استشهاد کند.

تحلیل درس

پنج حدیث این درس «أَنْوَارُ الْحِكَمِ» نامیده شده و به راستی که هر یک نوری از حکمت است.

۱- أَلَوْحَدَةُ خَيْرٌ مِنْ جَلِيسِ السُّوءِ.

تنهایی (تنها بودن) از همنشین بد بهتر است.

۲- إِنَّ حُسْنَ الْعَهْدِ مِنَ الْإِيمَانِ.

خوش پیمانی از ایمان است. خوش قولی نشانه ایمان است.

۳- حُبُّ الْوَطَنِ مِنَ الْإِيمَانِ.

دوست داشتن میهن از ایمان است. عشق به وطن نشانه ایمان است.

۴- الْعَجَلَةُ مِنَ الشَّيْطَانِ.

عجله از شیطان است.

۵- رَبِّ كَلَامٍ كَالْحُسَامِ^۱.

چه بسا سخنی مانند شمشیر باشد. (است)

در ادامه جملات حکیمانه، چند جمله برای تفهیم اسم استفهام «مَنْ» و با استفاده از چهره بزرگان کشور آمده است.

این جملات دو منظوره می باشد. منظور اصلی که بی تردید آموزش اسم استفهام است. اما در کنار آن، معرفی بزرگان و نام آوران موجب زیبایی دوجندان کتاب درسی می گردد.

بدانیم

از آنجا که آموزش اسم استفهام عملاً با مثال های متنوعی انجام شده است؛ در این قسمت به صورت کوتاه و مختصر به آن اشاره شده است.

۱- حکمت اول تا سوم از پیامبر اسلام (ﷺ) و حکمت چهارم و پنجم از امثال معروف عربی و منسوب به حضرت

علی نیز هستند.

کاربرد «مَنْ هُوَ؟» و «مَنْ هِيَ؟» در کنار «مَنْ أَنْتَ؟» و «مَنْ أَنْتِ؟» و «لِمَنْ؟» با ذکر چند مثال موجب تکمیل بحث اسم استفهام «مَنْ؟» می گردد.

کلمه پرسشی «مَنْ؟» در مکالمه نقش مهمی دارد. بجاست دبیر گرامی تمرینات شفاهی در این زمینه انجام دهد.

از چند دانش آموز پرسد: «مَنْ أَنْتَ؟» یا «مَنْ أَنْتِ؟» و از دو دانش آموز بخواهد که این دو جمله را با هم مکالمه کنند.

اما در باره «لِمَنْ؟» از آنجا که هنوز ضمائر متصل تدریس نشده است، فرصت مناسبی برای این کار نیست و در جای خود این تمرین شایسته است.

التَّمارِينُ

تمرین اول: تقویت تفهیم اسم استفهام «مَنْ». در کنار تبلیغ فرهنگی معرفی بزرگان. برای سادگی کار سؤال دوگزینه ای طراحی شده است.^۱

۱- یکی از تصاویر در باره نویسنده کتاب دا سیده زهرا حسینی است. دا نام کتاب روایت خاطرات سیده زهرا حسینی است که درباره جنگ ایران و عراق و به کوشش سیده اعظم حسینی نوشته شده و انتشارات سوره مهر آن را چاپ کرده است. ایشان اهل روستای بردی پهل در استان ایلام است. این کتاب خاطرات دوره جنگ را بسیار زیبا ترسیم کرده است. این کتاب در سال ۱۳۸۷ منتشر شد و تاکنون به سه زبان انگلیسی، اردو و ترکی استانبولی ترجمه شده است.

دا، در زبان کردی و لری به معنای مادر است و زهرا حسینی با برگزیدن این نام تلاش کرده تا به موضوع پایداری مادران ایرانی در طول دفاع مقدس بپردازد. این کتاب با هفتاد چاپ در کمتر از ۶ ماه رکورد تازه ای را در زمینه نشر کتاب در ایران ثبت کرد. همچنین در کمتر از ۶ ماه بیش از پنجاه هزار نسخه از کتاب به فروش رفت. در بیست و چهارمین نمایشگاه بین المللی کتاب تهران این کتاب به چاپ یکصد و سی و هفتم رسید. کتاب، خاطرات دو شهر بصره و خرمشهر است و سال های محاصره خرمشهر توسط نیروهای عراقی بخش اصلی کتاب را تشکیل می دهد. حسینی در آن زمان دختر هفده ساله ای بوده و گوشه ای از تاریخ جنگ را بازگو می کند که غالباً به اشغال و فتح خرمشهر مربوط است. تصویر دیگر مربوط به «حکیم عمر خیم نیشابوری» است. او زاده ۲۸ اردیبهشت ۱۳۲۷ خورشیدی در نیشابور است. فیلسوف، ریاضی دان، ستادشناس و رباعی سرای ایرانی در دوره سلجوقی است. آوازه وی بیشتر به واسطه نگارش رباعیاتش است که شهرت جهانی دارد. افزون بر آنکه رباعیات خیام را به اغلب زبان های زنده ترجمه نموده اند، ادوارد فیتز جرال در رباعیات او را به زبان انگلیسی ترجمه کرده است که مایه شهرت بیشتر وی در مغرب زمین گردیده است.

یکی از برجسته ترین کارهای وی را می توان اصلاح گاه شماری ایران در زمان وزارت خواجه نظام الملک، که در دوره سلطنت ملک شاه سلجوقی (۴۲۶ - ۴۹۰ هجری قمری) بود، دانست. وی در ریاضیات، علوم ادبی، دینی و تاریخی استاد بود.

تصویر سوم تصویری خیالی از بانوی ایرانی در جنگ با سپاه اسکندر مقدونی است. این تصویر در کنار تصویر کتاب دا نشانگر دلاوری و توانایی بانوان ایرانی در طول تاریخ چند هزار ساله ایران است.

تصویر دیگر مربوط به مولوی شاعر گرانقدر ایرانی است. جلال الدین محمد بلخی معروف به مولوی زاده ۶۰۴، بلخ است. از معروف ترین شاعران ایرانی است که شهرت جهانی دارد و مثنوی او از پر فروش ترین کتاب های جهان است. آرامگاه او در شهر قونیه ترکیه است.

تمرین دوم و سوم : ترجمهٔ جملات دارای اسم استفهام از عربی به فارسی با همان هدفی که در تمرینی نخست وجود دارد. دلیل تغییر شکل تمرین فقط رعایت تنوع است و گرنه هدف در هر دو تمرین یکی است.

تمرین سوم و چهارم : تقویت مهارت مکالمه و پاسخگویی به سؤال‌های دارای کلمهٔ پرسشی «مَنْ» است.

در تمرین اول، سوم و چهارم ترجمهٔ عبارات لازم است. همچنین باید دلیل اینکه چرا گزینهٔ اول یا دوم درست است ذکر شود. حجم تمرین کم است تا دیر فرصت لازم را برای بررسی داشته باشد. تمرین پنجم : یک کار پژوهشی است. کاربرد ضرب المثل «رُبَّ كَلَامٍ كَالْحُسَامِ» در تاریخ، ارتباطی بین درس عربی و تاریخ است. همچنین این تحقیق در بخش دوم با درس ادبیات ارتباط برقرار می‌کند.

دانش‌افزایی برای دبیر (نه برای دانش‌آموز)

- ۱- أَخ : به معنای «برادر» است و به معنای «دوست» نیز می‌آید.
گاهی به معنای «همانند» است. «هذا أخو هذا.» یعنی «این همانند این است.» جمع آن «إِخْوَةٌ و إِخْوَان» است.
- ۲- أَنْتَ : تلفظ آن شبیه «أنتی» است.
- ۳- جَوَال : به معنای تلفن همراه است. مَحْمُول و خَلِیَوِی نیز گفته می‌شود. جمع آن جَوَالَات است.
- ۴- حُبَّ : مصدر از فعل حَبَّ - یَحِبُّ. (دوست شد) حَبَّهُ : او را دوست داشت. یَحِبُّ کاربرد ندارد و یُحِبُّ به کار می‌رود.
- ۵- سَمَاء : به معنای آسمان، مؤنث و جمع آن سَمَوات است. اما اگر به معنی «سقف» باشد؛ مذکر می‌شود.
- در قرآن به دو صورت مذکر و مؤنث آمده است. (السَّمَاءُ مُنْفَطِرٌ بِهِ) مزمل ۱۸ ؛ (إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ) انفطار ۱ کلمهٔ سُمِیَّة که اسم دختر است؛ مصغَر سَمَاء و به معنای آسمان کوچک است.

۶- سَيِّد : جمع آن «سَادَة» و جمع الجمع آن «سَادَات» است. اما «سَيِّدَة» خانم است و جمع آن «سَيِّدَات» می باشد.

۷- صَدِيق : به معنای «دوست» است. اما «حَبِيب» به معنای دوست از جنبه عاطفی است.

۸- لِمَنْ : معادل واژه whose در انگلیسی است و برای پرسش از مالکیت است.

در محاوره عربستان سعودی امروزه به جای آن «حَق مِیْن» گفته می شود.

۹- مَنْ : اسم استفهام به معنای «چه کسی» یا «چه کسانی» است که گاهی اسم موصول و به معنای «کسی که» می آید یا از ادوات شرط می شود و به معنای «هر کس» می شود. بعد از آن مفرد مذکر می آید؛ مثلاً هنگامی که کسی در می زند و نمی دانیم مذکر است یا مؤنث؛ سؤال می شود : «مَنْ هُو؟» یا «مَنْ يَطْرُقُ الباب؟»

در گویش حجازی «مَنْ» را «مِین» تلفظ می کنند؛ مثلاً در مکالمه تلفنی آن کس که گوشی تلفن را بر می دارد خطاب به فرد پشت خط می گوید : «مِین مَعَا؟» یعنی : «چه کسی با من است؟» (مَنْ يَكَلِّمُ مَعِي؟)

۱۰- «هُوَ» و «هِيَ» فقط برای انسان نیست و برای شیء نیز به کار می رود.

۱۱- «حُسام» در فارسی به کسر ح و «حِسام» خوانده می شود و به معنای شمشیر است. سیف، صاَرِم، صُمصام نیز معنای شمشیر دارند؛ البته سیَف معروف تر از بقیه است.

۱۲- اُسْتَاذ مُعَرَّب یعنی عربی شده استاد است. برخی استاد را از ریشه اِستاد می دانند؛ زیرا در کلاس در برابر شاگردان می ایستد.

همان طور که اِستِواء را اُسْتُوا تلفظ کرده اند؛ اِستاد را اُسْتاد خوانده اند. جمع استاد در فارسی اساتید و در عربی اَسَاتِدَة است.

الدَّرْسُ السَّادِسُ

اهداف کلی

- ۱- آموختن ۲۳ کلمه جدید؛
- ۲- ترجمه دو حکمت از پیامبر اسلام و سه سخن حکیمانه معروف عربی؛
- ۳- آشنایی با ترجمه جمله‌های دارای اسم استفهام «ما» و نحوه پاسخگویی به آنها.

اهداف رفتاری

- دانش آموز در پایان این بخش باید بتواند:
- ۱- معنای ۲۳ کلمه جدید این درس را از عربی به فارسی بیان کند.
  - ۲- مفهوم جمله‌های پرسشی دارای اسم استفهام «ما» را تشخیص دهد.
  - ۳- به جمله‌های پرسشی دارای «ما هو؟»؛ «ما هي؟»؛ «ماذا؟» پاسخی کوتاه دهد.
  - ۴- به هنگام ضرورت به احادیث خوانده شده استشهاد کند.

تحلیل درس

پنج حکمت و ضرب المثل این درس «كَنْزُ النَّصِيحَةِ» نامیده شده است.

۱- أَفْضَلُ النَّاسِ أَنْفَعُهُمْ لِلنَّاسِ.

بهترین مردم، سودمندترین آنها برای مردم است. برترین مردم، پرمفعت‌ترینشان برای مردم است.

۲- الْخَيْرُ كَثِيرٌ وَفَاعِلُهُ قَلِيلٌ.

خیر، بسیار است و انجام دهنده آن کم است. خیر، زیاد است و انجام دهنده اش اندک است.

۳- الْإِنْسَانُ عَبْدُ الْإِحْسَانِ.

انسان، بنده نیکی کردن است.

۴- بَلَاءُ الْإِنْسَانِ فِي لِسَانِهِ.

بلای انسان در زبانش است.

۵- سَلَامَةُ الْعَيْشِ فِي الْمُدَارَةِ^۱.

سلامت زندگی در مدارا کردن است.

در ادامه کُز النَّصِيحَةِ چهار جمله پرسشی دارای «ما» به صورت سؤال و جواب آمده است؛ تا دانش‌آموز با چگونگی پرسش و پاسخ در این زمینه آشنا شود. او باید بتواند این مهارت شفاهی را به دست آورد که درباره چستی شیئی سؤال کند یا به سؤال از چستی شیئی پاسخی کوتاه دهد.

اهمیت قوانین راهنمایی و رانندگی بر کسی پوشیده نیست؛ لذا در کتاب درسی در چند مورد به این موضوع پرداخته شده است. هر سال ده‌ها هزار نفر در راه‌های کشور کشته و زخمی می‌شوند. توجه دادن دانش‌آموز به این موضوع هرچند گذرا و کوتاه وظیفه‌ای میهنی است. نویسندگان کتاب درسی مایل بودند متنی به این موضوع اختصاص دهند؛ اما در عربی سال اول نظر به اینکه دانش‌آموز در آغاز راه است و هنوز با بسیاری از ساختارهای زبانی و واژه‌ها آشنا نیست؛ لذا این کار علی‌رغم میل مؤلفان انجام نشد و در همین حد بسنده شد.

لازم است معلّم بداند تفسیر این دو علامت راهنمایی و رانندگی در زبان عربی در اصل این گونه است :

ممنوع الدوران إلى اليمين . ممنوع الدوران إلى اليسار.

یعنی کلمه ممنوع جلوتر می‌آید؛ اما در کتاب درسی به صورت مبتدا و خبر آمده است.

۱- حکمت اول و دوم از پیامبر اسلام و بقیه حکمت‌های معروف عربی است.

بدانیم

هرچند چهار مثال برای تفهیم کلمه پرسشی «ما» در ادامه کُز النصیحة آمده بود؛ اما لازم است که رسماً در این قسمت از درس درباره آن توضیح داده شود. لازم نیست که معلّم درباره «ماذا» موشکافی کند و وارد جزئیات گردد. همین که دانش‌آموز دریابد معنای ماذا چیست؛ کافی است؛ اما در مورد «ما هو» و «ماهی» وضعیّت کمی فرق دارد و باید مذکّر و مؤنث بودن آنها را تشخیص دهد، ولی لازم نیست در به کارگیری زبان و در مهارت شفاهی دقیقاً آن را درست به کار بگیرد؛ زیرا در سال اوّل چنین چیزی هدف نیست. هدف آموزشی تشخیص دادن است نه ساختن جمله.

فَنّ ترجمه

لازم است دانش‌آموز بداند استعمال کلمات «هو» و «هی» در «ما هو» و «ماهی» ضرورت ندارد و کلمه پرسشی بدون وجود «هو» و «هی» نیز رسا است. «ما هو» و «ماهی» بیشتر در عربی امروزی کاربرد دارد و فرقی بین «ما هو اسمُک؟» و «ما اسمُک؟» نیست؛ جزاینکه در اوّلی نوعی تأکید وجود دارد.

التَّمارینُ

در تمرین اوّل کاربرد کلمه پرسشی «ما» در قالب شش تمرین متنوّع بررسی شده است. لازم نیست که حتماً پاسخ کامل داده شود. در پاسخ با «ما هذا؟» همین که دانش‌آموز جواب دهد «عمود» کافی است؛ هرچند پاسخ به صورت «هذا عمودٌ.» نیز خوب و پسندیده است؛ اما حقیقت این است که در مکالمه پاسخ کوتاه مدّ نظر است.

در تمرین دوم دانش‌آموز با ترجمه جمله‌های پرسشی و پاسخ آنها آشنا می‌شود. در تمرین سوم تمام کلمات متضادی را که تاکنون خوانده است یکجا ملاحظه می‌کند. برای تسهیل آموزش کلمات متضاد در گوشه‌ای آمده است و انتظار می‌رود در امتحانات نیز همین روش

انجام گیرد تا آموزش و ارزشیابی تسهیل شود و شیوه‌ای جزاین مردود است؛ یعنی نباید معلّم از دانش‌آموز بخواهد کلمه متضاد را از حافظه خودش استخراج کند؛ مثلاً چنین سؤالی مورد تأیید نیست. متضاد این کلمات را بنویسید: صَعْب # غَالِيَة #

تمرین چهارم: هدف آموزشی یافتن مؤنث چند کلمه است که این بار نیز مانند تمرین قبلی، پاسخ‌ها در برابر چشم دانش‌آموز قرار گرفته است تا او در پاسخ دادن با مشکل مواجه نگردد. در حقیقت این تمرین‌ها بر اساس دانش‌آموزی متوسط تنظیم شده است و دانش‌آموز بسیار قوی مدّ نظر نیست. این تمرین در نوع خود تمرین بسیار مناسبی برای یادگیری مذکر و مؤنث است که در مناسب‌ترین جا از کتاب آمده است.

تمرین پنجم: هدف تقویت مهارت کاربرد واژگان است. از آنجا که هدف تسهیل آموزشی و ارزشیابی است؛ لذا سؤال، دو گزینه‌ای طرح شده است.

تمرین ششم: فعالیت پژوهشی در معادل‌یابی یک ضرب المثل عربی است.

زبان سرخ سر سبز می‌دهد بر باد	بهوش باش که سر در سر زبان نکنی
زبان بریده به کنجی نشسته صُمُّ بکم	به از کسی که نباشد زبانش اندر حکم

(سعدی شیرازی)

جانست و زبانست زبان دشمن جان	گر جانت به کار است نگه‌دار زبان
گر به خرد گنج نهان داده‌اند	لیک کلیدش به زبان داده‌اند

(امیر خسرو دهلوی)

به گفتار اگر دُر فشانند کسی	خموشی به بسیار از آن بهتر است
-----------------------------	-------------------------------

(سعدی شیرازی)

بهایم خموشند و گویا بشر	زبان بسته بهتر که گویا به شر
-------------------------	------------------------------

(سعدی شیرازی)

چو مردم سخن گفت باید بهوش	وگر نه شدن چون بهایم خموش
به نطقست و عقل آدمی زاده فاش	چو طوطی سخنگوی نادان مباحث

(سعدی شیرازی)

دانش افزایی برای دبیر (نه برای دانش آموز)

- ۱- أُمٌّ : به معنای مادر و جمع آن أُمَّهَات و أُمَمَات است.
(وَإِذْ أَنْتُمْ أَحِبَّاءٌ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ)؛
(نجم ۳۲) و آنگاه که شما جنین هایی در شکم های مادرانتان بودید.
«أُمَّهَات» برای حیوانات به کار می رود.
- ۲- دَوْرَان : مصدر از فعل دَارَ (چرخید)، يَدَوَّرُ، دَوَّرًا و دَوْرَانًا است.
- ۳- عَبَدَ : به معنای بنده و برده است. چند جمع مکسر دارد : عِبَاد، عُبُد، أَعْبُد؛ اَمَّا عِبَاد از همه معروف تر است.
- ۴- عَيْشٌ : مصدر از فعل عَاشَ (زندگی کرد)، يَعِيشُ، عَيْشًا، مَعِيشَةً، مَعَاشًا و عَيْشَةً است.
در گویش مصری به معنای نان (حُبْز) نیز می آید.
- ۵- مُدَارَاةٌ : در فارسی حرفه از انتهای آن حذف شده است. مانند «مُدَاوَاة» که آن نیز مداوا شده است.
(دازی، يُدَارِي، مُدَارَاةً)
- ۶- مِئْصَدَةٌ : امروزه واژه «طَاوِلَةٌ» نیز به جای آن به کار می رود که معرب ایتالیایی است. جمع آن «مَنَاضِد» است.
- ۷- يَسَارٌ : با کلمه «شِمال» مترادف است. در قرآن کریم «أَصْحَابُ يَمِينٍ» در برابر «أَصْحَابُ شِمالٍ» آمده است. گاهی «أَيْسَر» و «يُسْرَى» نیز به کار می رود.
- ۸- يَمِينٌ : به معنای «راست» است و به صورت های «أَيْمَن» و «يُمْنَى» نیز به کار رفته است.
جالب است بدانید «بَنِيَامِين» یک اسم عبری است مرکب از «بَن» : پسر - یامین : راست؛ یعنی : پسری که همچون دست راست پدرش است.
- ۹- «نِسَاء» جمع است که مفرد از جنس خودش ندارد. «إِمْرَأَةٌ» نیز مفردی است که جمع از جنس خودش ندارد.
دو کلمه نِسْوة و نِسوان نیز به معنای «زنان» هستند.
- ۱۰- «أَفْضَلُ» در صورتی که با «مِنْ» بیاید به معنای «بهتر» است. أَنْتَ أَفْضَلُ مِنْهُ. تو از او بهتر هستی.
- اگر دو طرف مقایسه مؤنث باشند باز هم وزن أَفْعَل به کار می رود، نه فُعْلَى؛ مثال : فَاطِمَةُ أَفْضَلُ مِنْ زَهْرَاءَ.

الدَّرْسُ السَّابِعُ

اهداف کلی

- ۱- آموختن ۲۰ کلمه جدید؛
- ۲- ترجمه چهار حکمت از پیامبر اسلام و یک حکمت از حضرت علی؛
- ۳- آشنایی با ترجمه جمله‌های دارای اسم استفهام «أَيْنَ» و نحوه پاسخگویی به آنها؛
- ۴- آشنایی با ترجمه جمله‌های دارای استفهام «مِنْ أَيْنَ» و نحوه پاسخگویی به آنها؛

اهداف رفتاری

- اهداف رفتاری : دانش آموز در پایان این درس باید بتواند :
- ۱- معنای ۲۰ کلمه جدید این درس را از عربی به فارسی بیان کند.
  - ۲- مفهوم جمله‌های پرسشی اسم استفهام «أَيْنَ» را تشخیص دهد.
  - ۳- به جمله‌های پرسشی دارای «أَيْنَ؟» پاسخی کوتاه دهد.
  - ۴- در پاسخ به جملاتی که در آنها «مِنْ أَيْنَ» به کار رفته است پاسخی مناسب دهد.
  - ۵- به هنگام ضرورت به حکمت‌های خوانده شده استشهاد کند.

تحلیل درس

پنج حکمت این درس «الْحِكْمُ النَّافِعَةُ» نامیده شده و به راستی که هر یک حکمتی سودآور است.

۱- الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ.

کارها به نیت هاست. اعمال، بسته به نیت ها است. کارها به نیت ها بستگی دارد. (اصل این حدیث إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ است. به معنای کارها فقط به نیت هاست.)

۲- عَلَيْكَ بِمُدَارَاةِ النَّاسِ.

بر تو لازم است که با مردم مدارا کنی. باید با مردم مدارا کنی.

۳- حُسْنُ الْخُلُقِ نِصْفُ الدِّينِ.

خوش اخلاقی نیمی از دین است.

۴- الْجَنَّةُ تَحْتَ أَقْدَامِ الْأُمَّهَاتِ.

بهشت زیر پای مادران است.

۵- يَدُ اللَّهِ مَعَ الْجَمَاعَةِ.^۱

دست خدا با جماعت است. دست خدا با گروه است. (به صورت يَدُ اللَّهِ عَلَى الْجَمَاعَةِ. نیز به

کار رفته است.)

بعد از پنج جمله «الْحِكْمُ النَّافِعَةُ» تعداد نه جمله پرسشی در ارتباط با «أَيْنَ» آمده است که در پاسخ به هر کدام از آنها یکی از جهت ها به کار رفته است. در اینجا دانش آموز همانند ترجمه حکمت ها عمل می کند باید بخواند و ترجمه کند. جملات احادیث، ارزشی و دارای بار معنایی اند. اما در بخش دوم جملات دارای بار آموزشی اند و هدف پرورش مهارت های چهارگانه زبانی خواندن، شنیدن، گفتن و نوشتن است. در یکی از عبارات ها نام خلیج فارس به صورت الخلیج الفارسی آمده است تا دانش آموز با تلفظ عربی نام «خلیج فارس» آشنا شود. جمله های طراح شده در این قسمت از درس، دانش آموز را علاوه بر آشنایی با کلمه پرسشی «أَيْنَ» با کلماتی مانند: فَوْقَ، تَحْتَ، أَمَامَ، خَلْفَ (وَرَاءَ)، جَنْبَ، عِنْدَ، حَوْلَ، بَيْنَ، فِی، عَلَى، عَلَى الیَمِینِ، عَلَى الِیسَارِ، هُنَا و هُنَاكَ آشنا می کند.

۱- حکمت اول تا چهارم از پیامبر اسلام و حکمت پنجم از حضرت علی است.

بدانیم

دانش آموز به کمک جملات درس به اندازه کافی با کلمه پرسشی «أَيْنَ» و متعلقاتش آشنا شده است. در این قسمت از درس، به طور کوتاه و مختصر اشاره ای به موضوع درس شده است. یادگیری این قسمت از درس، تنها با قرائت و ترجمه عبارات و با تمرین های شفاهی امکان پذیر است و ابهامی وجود ندارد.

فَنِّ ترجمه

در این قسمت، دو موضوع آموزش داده می شود. موضوع اول در حقیقت مطلبی جدید نیست و همان آموزش «أَيْنَ» است. اما نظر به اهمیت این جمله، مستقلاً به آن پرداخته شده است. موضوع دوم نیز از آنجا که در امثال و حکم و احادیث بسیار کاربرد دارد، درباره آن مطلبی مستقل آمده است. در عربی سال دوم هر جا فعل امر لازم باشد، می توان از اصطلاح عَلِيكَ بِـ استفاده کرد؛ زیرا فعل امر از اهداف عربی سال سوم است و استفاده از فعل امر در متون و عبارات اجتناب ناپذیر است. به کمک این اصطلاح این مشکل حل می شود.

التَّمارِينُ

تمرین اول : دانش آموز به کمک تصویری بزرگ باید به نه سؤال پاسخ دهد. به تصویر توجه می کند و پاسخ سؤالات را می یابد.

تمرین دوم : در حقیقت بین هدف آموزشی تمرین اول و دوم فرقی نیست. در اینجا فقط یک تنوع در طراحی تمرین صورت گرفته است.

تمرین سوم : باز هم این تمرین در حقیقت ادامه تمرین اول و دوم است. اما در اینجا پرسش و پاسخ ترجمه می شود؛ تا دانش آموز بتواند با شیوه صحیح مکالمه آشنا شود.

دانش‌افزایی برای دبیر (نه برای دانش‌آموز)

- ۱- أَقْدَام : جمع «قَدَم» است و «قَدَم» گاهی به معنای «رِجْل» است.
در «كُرَّةُ الْقَدَم» به معنای «فوتبال» این کلمه وجود دارد.
قَدَم مذکر و مؤنث است.
- ۲- أَمَامَ : ^۱ به معنای جلو، روبه‌رو، مقابل و از اسماء دائم الاضافه است.
مؤنث است و گاهی مذکر می‌آید.
ضد آن «خَلْف» یا «وَرَاء» است.
«أَمَامَكَ» کلمه تحذیر و تبصیر است به معنی «إِحْدَرْ» : برحذر باش.
- ۳- بَقَرَة : گاو ماده است؛ اما در اصل «بَقَر» اسم جنس به معنای «گاو» است و واحدش «بَقَرَة» است که به معنای «گاو ماده» کاربرد دارد. جمع «بَقَر»، أَبْقَار یا أَبْقَر است.
«بَقَرَات» جمع بَقَرَة است. «تَوَر» گاو نر است.
- ۴- سَفِينَة : به معنای «کشتی» جمع آن «سُفُن و سَفَائِن» است.
امروزه به آن «باخِرة» نیز گفته می‌شود.
- «مَرَكَب، جَارِيَة و فُلُك» نیز به معنای «کشتی» به کار رفته است. ^۲
- ۵- فَوْق : ظرف مکان و دائم الاضافه به معنای «بالای» است. با «عَلَى» فرق دارد.
«عَلَى» آن است که مثلاً کتابی روی میزی و با آن مُماس باشد؛
ولی در «فَوْق» هم می‌تواند مُماس باشد و هم می‌تواند بر فراز آن شیء باشد.
- ۶- «نَافِذَة» و «شُبَّاك» هم معنا هستند. جمع «نَافِذَة»، «نَوَافِذ» و جمع «شُبَّاك»، «شُبَابِيك» است.
- ۷- «وَرَاء» و «خَلْف» مترادفند و با «أَمَام» متضادند.
- ۸- «هُنَاك» به معنای «آنجا» و «هُنَا» به معنای «اینجا» است.
- ۹- يَد : دست یا کف دست، مؤنث است.
لام الفعل آن محذوف و در اصل «يَدِي» بوده است.
مثلاً آن «يَدَانِ» است.
- جمع آن «أَيْدِي» و جمع الجمع آن «أَبَادِي» است. «الْأَيَادِي» بیشتر به معنای «نعمت‌ها» است.
- ۱۰- تَحْتَ : ظرف دائم الاضافه است و گاهی مضافٌ الیه آن حذف می‌شود. (جاءَ مِنْ تَحْتُ).
متضاد آن «فَوْق» است.

۱- در گویش‌های عربی به جای آن قَدَام به کار می‌رود. (رُح قَدَام یعنی برو جلو).

۲- أُسْطُول (یونانی معرَب) نیز به معنای ناوگان است. أُسْطُول حَرَبِيّ : ناوگان جنگی

الدَّرْسُ الثَّامِنُ

اهداف کلی

- ۱- آموختن ۲۳ کلمه جدید؛
- ۲- ترجمه سه حکمت از پیامبر اسلام ؛
- ۳- آشنایی با عددهای اصلی یک تا دوازده؛
- ۴- آشنایی با ترجمه جمله‌های دارای اسم استفهام «کَمْ» و نحوه پاسخگویی به آنها.

اهداف رفتاری

- دانش آموز در پایان این بخش باید بتواند :
- ۱- معنای ۲۳ کلمه جدید این درس را از عربی به فارسی بیان کند.
  - ۲- عددهای یک تا دوازده را از حفظ بر زبان آورد.
  - ۳- معنای جمله‌های پرسشی ساده دارای اسم استفهام «کَمْ» را بگوید.
  - ۴- به جمله‌های پرسشی دارای «کَمْ؟» پاسخی کوتاه دهد.
  - ۵- به هنگام ضرورت به جِکَم خوانده شده استشهاد کند.

تحلیل درس

سه حکمت این درس «الْمَوَاعِظُ الْعَدَدِيَّةُ» نامیده شده و در هر کدام به مناسبت اینکه موضوع درس دربارهٔ عددهای اصلی است عددی آمده است.

عددهای یک تا دوازده تدریس شده است. این عددها به صورت عام (مذکر) تدریس شده‌اند.

۱- وَاحِد ۲- اِثْنَانِ ۳- ثَلَاثَةٌ ۴- اَرْبَعَةٌ ۵- خَمْسَةٌ ۶- سِتَّةٌ

۷- سَبْعَةٌ ۸- ثَمَانِيَةٌ ۹- تِسْعَةٌ ۱۰- عَشْرَةٌ ۱۱- أَحَدَ عَشَرَ ۱۲- اِثْنَا عَشَرَ

تدریس عددها فقط به همین شکل باید صورت بگیرد؛ مثلاً عدد سه به صورت ثَلَاثَةٌ آموزش داده می‌شود و نباید شکل ثَلَاث را توضیح داد. دانش‌آموز هیچ احتیاجی به دانستن فرق ثَلَاث و ثَلَاثَةٌ در سال اوّل ندارد.

نباید از کلماتی در تدریس یا ارزشیابی استفاده کرد که نیاز به استفاده از شکل ثَلَاث، اربع، خمس ... و عشر پیدا شود.

همچنین مبحث تطابق عدد و معدود از اهداف کتاب درسی نیست. نباید هیچ اشاره‌ای به ویژگی‌های معدود شود. اینکه ترجمهٔ «سه مرد» می‌شود ثَلَاثَةُ رِجَالٍ و «سه زن» می‌شود ثَلَاثُ نِسَاءٍ از اهداف کتاب نیست. در حقیقت چنین بحثی از سخت‌ترین مباحثی است که دانشجوی زبان عربی با آن مواجه است و بدیهی است که دانستن این مطلب برای دانش‌آموز سال اوّل مطلقاً لازم نیست. شاعری عرب می‌گوید: فِي التَّحْوِ لَا يَقْهَرُنِي إِلَّا تَفَاصِيلُ الْعَدَدِ

بدانیم

در اینجا اشاره‌ای کوتاه به حذف علامت ۴ از عددهای اصلی شده است.

ظاهر عددهای بالا گاهی تغییراتی دارد که دانستنِ علتِ آنها فعلاً ضرورت ندارد.

مثلاً گاهی حرف «۴» در ثَلَاثَةٌ تا عَشْرَةٌ حذف می‌شود. (ثَلَاث، اَرْبَع، خَمْس ...).

همین اندازه کافی است و لازم نیست از این مورد سؤال یا تمرینی طُرَاحی گردد.

دانش‌آموزی که عددهای سه تا نه را حفظ است؛ در حقیقت عددهای سیزده تا نوزده را نیز

به آسانی می‌داند؛ زیرا ۱۳ تا ۱۹ همان ۳ تا ۹ است که در انتهای خود جزء «عَشَر» را اضافه دارد. (ثَلَاثَةٌ

عَشَر، اَرْبَعَةٌ عَشَر، خَمْسَةٌ عَشَر ... تِسْعَةٌ عَشَر)

کلمه پرسشی «کَمْ» برای پرسش از عدد و مقدار به کار می‌رود؛ مثال : کَمْ شَخْصاً جَنَّبَ الْبَحْرَ؟
— عَشْرَةُ أَشْخَاصٍ.

همین که دانش آموز معنای «کَمْ» را می‌داند کافی است. اِعراب کلمه بعد از «کَمْ» مورد نظر نیست.
در انتهای فصل دوم همه کلمات پرسشی در یک جدول آماده است؛ تا دانش آموز دریا بد هدف آموزشی اصلی این پنج درس چه بود.

تمرین اوّل : هدف حفظ عددهای اصلی یک تا دوازده در شکل عام (مذکر) است.
تمرین دوم : آشنایی با جمله‌های پرسشی دارای اسم استفهام «کَمْ» و «عددهای اصلی» است.
تمرین سوم : ترجمه جملاتی که در اجزای آن کلمه پرسشی «کَمْ» و نیز عدد به کار رفته است؛
به منظور تقویت توان مکالمه دانش آموز.

دانش‌افزایی برای دبیر (نه برای دانش‌آموز)

۱- عدد یک و دو صفت برای معدود خودشان هستند و نوعی تأکیدند. در حقیقت نبودن آنها آسیبی به فهم معنا وارد نمی‌سازد.

جاءَ رَجُلٌ وَاحِدٌ. جاءَتْ امْرَأَةٌ وَاحِدَةٌ. جاءَ رَجُلَانِ اثْنَانِ. جاءَتْ امْرَأَتَانِ اثْنَتَانِ.

۲- معدود عددهای سه تا ده جمع است و مجرور. مثال: خَمْسَةُ أَوْلَادٍ. خَمْسُ بَنَاتٍ. سِتَّةُ فَلَاحِينٍ. سِتُّ فَلَاحَاتٍ.

۳- معدود ۱۱ تا ۹۹ مفرد و منصوب است. (إِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ إِنِّي رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ رَأَيْتُهُمْ لِي سَاجِدِينَ) يوسف، ۴.

برای یادگیری بهتر بحث عدد و معدود به کتاب «اعداد در زبان عربی» چاپ انتشارات مدرسه مراجعه کنید.

در این کتاب درباره اعداد اصلی و ترتیبی و متعلقات آنها توضیحاتی مفصل آمده است.

۴- بَحْرٌ: دریا. جمع آن بِحَارٌ، أَبْحُرٌ و بُحُورٌ

۵- بِدَايَةٌ: آغاز. متضاد آن نِهَایَةٌ است. (بِدَايَةُ ابتداء)

۶- مُصْحَفٌ: به معنای کتاب است و بر قرآن کریم اطلاق شده است.

۷- نار: آتش. جمع آن نیران است.

۸- وَجَعٌ: درد. مترادف با أَلَمٌ. جمع آن أَوْجَاعٌ است. در گویش‌های عربی به صورت وَجَعٌ

يَوْجَعٌ (درد گرفت) به کار می‌رود و معادل تَأَلَّمَ در فصیح است. الِوَجَعُ و وَجَعٌ عربی فصیح است که در گویش‌های عربی نیز به همین گونه به کار می‌رود.

۹- وَجْهٌ: صورت. جمع آن وُجُوهُ و أَوْجُهُ است.

الدَّرْسُ التَّاسِعُ

اهداف کلی

- ۱- آموختن ۲۱ کلمه جدید؛
- ۲- آموزش مکالمه (سلام، احوال پرسى و خداحافظى)؛
- ۳- آشنایی با ضمیرهای منفصل؛
- ۴- آشنایی با ترجمه جمله‌های دارای ضمیر منفصل.

اهداف رفتاری

- دانش آموز در پایان این درس باید بتواند :
- ۱- معنای ۲۱ کلمه جدید این درس را از عربی به فارسی بداند.
  - ۲- ضمیرهای فارسی را با ضمیرهای عربی مقایسه کند.
  - ۳- معنای جمله‌های ساده دارای «ضمیر منفصل» را بگوید.
  - ۴- ضمیر منفصل را مناسب با جمله به کار ببرد.
  - ۵- به زبان عربی سلام کند، احوال پرسى کند و خداحافظی نماید.

تحلیل درس

از درس نهم آموزش مکالمه عربی شروع شده است. در درس اول تا هشتم این کار قابل اجرا نبود؛ زیرا دانش آموز در آغاز راه است و کلمات چندانی از زبان عربی نمی داند. اما از درس نهم به بعد، به تدریج دانش آموز با مکالمه عربی آشنا می شود.

— السَّلَامُ عَلَیْكَ. — وَ عَلَیْكَ السَّلَامُ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ.

— صَبَاحُ الْخَيْرِ. صَبَحَ بِه خَیْر. — صَبَاحُ النَّوْرِ. صَبَحَ بِه خَیْر. (صَبَاحُ الْخَيْرِ نیز درست است.)

— كَيْفَ حَالُكَ؟ حال شما چطور است؟ — أَنَا بِخَيْرٍ وَ كَيْفَ أَنْتَ؟ خوبم. شما چطوری؟

— أَنَا بِخَيْرٍ. مِنْ أَيْنَ أَنْتَ؟ خوبم. کجایی هستی؟

— أَنَا مِنْ إِيْرَانَ وَ مِنْ أَيْنَ أَنْتَ؟ من اهل ایران هستم و شما کجایی هستی؟

— أَنَا مِنَ الْعِرَاقِ. هَلْ أَنْتَ مِنْ طَهْرَانَ؟ من اهل عراق هستم. آیا شما اهل تهران هستی؟

— لَا. أَنَا مِنْ مَازَنْدَرَانَ فِي شَمَالِ إِيْرَانَ. نه من اهل مازندران در شمال ایران هستم.

— وَ أَنَا مِنَ الْبَصْرَةِ فِي جَنُوبِ الْعِرَاقِ. وَ مِنْ اهل بَصْرَه در جنوب عراق هستم. — مَا اسْمُكَ؟

اسم شما چیست؟

— اِسْمِي سَمِيرٌ وَ مَا اسْمُكَ؟ اسم من سمیر است و اسم شما چیست؟ — اِسْمِي حَمِيدٌ. اسم

من حمید است.

— أَيْنَ أُسْرَتُكَ؟ خانواده ات کجا هستند؟

— هُمْ جَالِسُونَ هُنَاكَ. ذَلِكَ أَبِي وَ تِلْكَ أُمِّي. آنها آنجا نشسته اند. آن پدرم و آن مادرم است.

ذَلِكَ جَدِّي وَ تِلْكَ جَدَّتِي. آن پدر بزرگم و آن مادر بزرگم است.

— مَنْ هَذَا الْوَلَدُ؟ آن پسر کیست؟ — هُوَ أَخِي. او برادرم است.

— مَا اسْمُهُ؟ اسم او چیست؟ — اِسْمُهُ جَعْفَرٌ. اسم او جعفر است.

— فِي أَمَانِ اللَّهِ. خدا حافظ — إِلَى اللَّقَاءِ. مَعَ السَّلَامَةِ. به امید دیدار. به سلامت.

در مکالمه بالا علاوه بر مفاهیم جدید آنچه را دانش آموز در درس چهارم تا هشتم و در بحث

حروف و اسماء استفهام خوانده است در اینجا دوره می کند. سلام کردن، احوال پرسی، پرسش از

اصالت، نحوه آشنایی و پرسیدن نام، خدا حافظی کردن و نگاهی به فصل دوم اهداف آموزشی این متن را

تشکیل می دهد. در این مکالمه سعی مؤلفان این بوده است که حتی الامکان متن خیلی طولانی نشود.

هدف آموزشی درس نهم آموزش ضمیرهای منفصل است. چند مورد از ضمیرها (هو، هی، أَنْتَ و أَنْتِ) در درس‌های قبلی آموزش داده شده‌اند. ورود به بحث ضمیر از طریق آموخته‌های دانش‌آموز در درس فارسی امکان‌پذیر است. فراگیر ضمیرهای «من، تو، او، ما، شما و ایشان» را می‌شناسد؛ لذا مقایسه‌ای میان ضمیرهای فارسی و عربی صورت گرفته است؛ تا با توضیحاتی کمتر بتواند با نگاه به جدول مقایسه‌ای ضمائر آنها بیاموزد. این جدول موجب می‌شود تا توضیحات کم شود. آنچه را معلم می‌خواهد توضیح دهد؛ جدول به‌خودی خود آموزش می‌دهد و به اندازه کافی گویاست.

فارسی	عربی		
من	أَنَا		
تو	أَنْتَ ۱	أَنْتِ ۲	
او	هُوَ ۳	هِيَ ۴	
ما	نَحْنُ		
شما	أَنْتُمْ ۵	أَنْتُنَّ ۶	أَنْتُمَا ۷ / أَنْتُنْمَا ۸
ایشان	هُمْ ۹	هُنَّ ۱۰	هُمَا ۱۱ / هُنَّ ۱۲

خوب است پس از اینکه دانش‌آموز جدول را بررسی کرد سؤال شود: «چرا برخی از ضمیرهای فارسی، چندین معادل در عربی دارند؟ پاسخ این است که در زبان عربی مذکر و مؤنث و مثنی وجود دارد که در زبان فارسی نیست. به همین دلیل مثلاً ضمیر «شما» در فارسی معادل‌های متعددی در عربی، مانند: «أَنْتُمَا، أَنْتُمْ و أَنْتُنَّ» دارد.

همچنین سؤال شود: چرا برای دو ضمیر انا و نحن تصویر نیامده است؟ پاسخ این است: زیرا انا و نحن مذکر و مؤنث ندارد و مانند فارسی است.

بسیاری از دانش‌آموزان در سال‌های بالاتر تصوّر می‌کنند هَوَ و هِی فقط برای انسان است. در حالی که دو ضمیر «هَوَ» و «هِی» به معنای «او» برای غیر انسان نیز می‌تواند به کار برود. در چنین حالتی به معنای «آن» می‌باشد؛ مثال :

ما هَوَ ؟ - هَوَ، جَوَالُ. ما هِی ؟ - هِی شَجَرَةُ الرُّمَانِ.

الْتَّمَارِینُ

تمرین اوّل : با استفاده از تصاویر تمرینی زیبا و مؤثر برای آموزش و تمرین ضمیر منفصل طّراحی شده است.

گزینش تصاویر حساب شده است. سعی شده جملات بار ارزشی داشته باشند و اطلاعات فراگیر را افزایش دهند و تکیه بر مفاخر ملی باشد؛ مانند : جابر بن حیان، آلینوش طریان^۱، دکتر سعید کاظمی آشتیانی^۲،

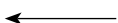
۱- آلینوش طریان، زادهٔ ۱۲۹۹ در تهران - درگذشته ۱۳۸۹ در تهران) فیزیکدان ایرانی بود که به «مادر نجوم» و «بانوی اختر فیزیک ایران» ملقب گردیده است. آلینوش طریان در تهران و در ۱۸ آبان ۱۲۹۹ از پدر و مادری تحصیل کرده از ارمنی‌های ایران زاده شد. آلینوش طریان به دانشگاه سوربن رفت و دکترا گرفت. با وجود پیشنهاد استادی در دانشگاه سوربن، دکتر طریان با هدف خدمت به کشورش به ایران بازگشت و در دانشگاه تهران به عنوان دانشیار ترمودینامیک منصوب شد.

او در سال ۱۳۳۸ برای شرکت در بورسیهٔ دولتی آلمان غربی در مطالعهٔ رصدخانه خورشیدی انتخاب شد و پس از چهار ماه مطالعه به ایران بازگشت و در سال ۱۳۴۵ نقش عمده‌ای را در بنیانگذاری نخستین رصدخانهٔ فیزیک خورشیدی در ایران ایفا کرد. خانم دکتر طریان در سال ۱۳۴۳ به مقام استادی در دانشگاه تهران رسید و نخستین شخصی بود که درس فیزیک ستاره‌ها (اختر فیزیک) را در ایران تدریس کرد. وی به زبان‌های فارسی، ارمنی و فرانسه تسلط داشته و با ترکی و انگلیسی آشنایی داشت. آلینوش طریان بعد از ۳۰ سال تدریس، در سال ۱۳۵۸ به درخواست خویش بازنشسته شد. آلینوش طریان هرگز ازدواج نکرد و منزل خود را وقف ارامنه جلفا و دانشجویانی که محل اسکان مناسبی ندارند نمود و در اواخر عمر در آسایشگاه سالمندان زندگی می‌کرد. طریان در تاریخ ۱۵ اسفند ماه ۱۳۸۹ به علت کهنسنت در تهران درگذشت.

۲- دکتر کاظمی آشتیانی

زنده یاد دکتر سعید کاظمی آشتیانی، در نخستین روز از فروردین ماه ۱۳۴۰ در تهران به دنیا آمد. آثار نبوغ از همان سنین نوجوانی و جوانی در وی قابل مشاهده بود. به طوری که در سال ۱۳۵۸ در همان سن ۱۸ سالگی هم زمان با ورود به دانشگاه، در هنرستان پیام امید به تدریس ادبیات و پیش اسلامی می‌پرداخت.

سال ۱۳۵۸ در رشته فیزیک‌ترابی دانشگاه علوم پزشکی ایران پذیرفته شد. تعطیلی دانشگاه‌ها به علت انقلاب فرهنگی و حضور وی در جبهه‌های نبرد طی آن سال‌ها باعث شد پس از ۱۱ سال سرانجام در سال ۱۳۶۹ با اخذ مدرک کارشناسی ارشد رشته فیزیک‌ترابی از دانشکده

علوم توانبخشی فارغ التحصیل گردد.

در سال ۱۳۶۱ با همکاری دو تن از همکارانش جهاد گروه پزشکی را در دانشگاه علوم پزشکی ایران تأسیس کرد. این گروه هسته اولیه جهاد دانشگاهی علوم پزشکی ایران بود که در سال ۱۳۶۵ شکل گرفت و دکتر کاظمی تا سال ۱۳۷۰ عهده دار مسئولیت بخش طرح‌ها و تحقیقات آن بود. از سال ۱۳۷۱ با تغییرات ساختار مدیریتی جهاد دانشگاهی به سمت ریاست جهاد دانشگاهی واحد علوم پزشکی ایران منصوب شد که این مسئولیت تا پایان دوره حیاتش بر عهده وی بود.

در طی این سال‌ها مراکز درمانی بسیاری تأسیس و گروه‌های مختلف پژوهشی را راه اندازی کرد که در آن میان پژوهشکده رویان جهاد دانشگاهی یکی از مهم‌ترین این مراکز بود. پژوهشکده رویان جهاد دانشگاهی خرداد ماه ۱۳۷۰ با مدیریت دکتر کاظمی رسماً فعالیت خود را آغاز کرد و تاکنون هزاران زوج نابارور با بهره‌مندی از خدمات این مرکز پیشرفته درمان ناباروری صاحب فرزند شده‌اند. دکتر کاظمی در همین دهه و هم‌زمان با مدیریت جهاد دانشگاهی علوم پزشکی ایران و پژوهشکده رویان در دانشگاه تربیت مدرس به ادامه تحصیل در رشته علوم تشریح با گرایش جنین‌شناسی پرداخت و در سال ۱۳۷۶ با رتبه ممتاز موفق به اخذ درجه دکتری شد.

توانمندی او سبب شد تا در دوران زندگی کوتاهش در دو حوزه مدیریتش موفقیت‌های چشمگیری همچون گسترش روش‌های پیشرفته درمان ناباروری، تولید و تکثیر و انجام سلول‌های بنیادی جنینی و همانند سازی (کلونینگ) حیوانات را رقم بزند.

سعید کاظمی آشتیانی (زاده ۱ فروردین ۱۳۴۰ – درگذشته ۱۴ دی ۱۳۸۴)، رئیس پیشین پژوهشکده رویان و جهاد دانشگاهی دانشگاه علوم پزشکی ایران. وی دکترای تخصصی جنین‌شناسی از دانشگاه تربیت مدرس داشت و پس از تشکیل پژوهشکده رویان، در رشد طب تولید مثل، فناوری سلول‌های بنیادی و همانند سازی در کشور نقش بسزایی داشت. کاظمی آشتیانی در زمینه علمی و مدیریتی موفقیت‌های زیادی را برای خود و کشور موجب شد.

او مؤسس پژوهشکده رویان جهاد دانشگاهی به سال ۱۳۷۰ بود.

کاظمی آشتیانی علاوه بر ریاست پژوهشکده رویان و جهاد دانشگاهی واحد علوم پزشکی ایران، هم‌زمان حضوری توانمند در فعالیت‌های علمی داشت. چاپ ده‌ها مقاله در مجلات علمی داخلی و بین‌المللی، انجام چندین طرح تحقیقاتی ملی و تألیف کتاب از جمله کارهای وی بود.

وی در ۱۴ دی ۱۳۸۴ در سن ۴۴ سالگی بر اثر سکته قلبی درگذشت.

۱- افسانه شعبان‌نژاد

شاعر و نویسنده معاصر کتاب‌های کودک و نوجوان

۲- مرتضی مطهری (۱۳ بهمن، ۱۲۹۸، فریمان – ۱۱ اردیبهشت، ۱۳۵۸، تهران) فیلسوف، متکلم و مفسر قرآن و از نظریه‌پردازان

نظام جمهوری اسلامی ایران بود.

وی پیش از انقلاب اسلامی استاد دانشگاه تهران بود. بعد از انقلاب به ریاست شورای انقلاب منصوب شد. امام خمینی(ره) علاقه

زیادی به وی داشت، تا بدانجا که بعد از مرگش فرمود: «مطهری پاره تن اسلام و حاصل عمر من بود.»

در سال ۱۳۳۱ در حالی که از مدرسین معروف و از امیدهای آینده حوزه به شمار می‌رود به تهران مهاجرت می‌کند. در تهران به تدریس در مدرسه مروی و تألیف و سخنرانی‌های تحقیقی می‌پردازد. در سال ۱۳۳۴ اولین جلسه تفسیر انجمن اسلامی دانشجویان توسط استاد مطهری تشکیل می‌گردد. در همان سال تدریس خود در دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تهران را آغاز می‌کند. در سال‌های ۱۳۳۷ و ۱۳۳۸ که انجمن اسلامی‌پزشکان تشکیل می‌شود استاد مطهری از سخنرانان اصلی این انجمن است و در طول سال‌های ۱۳۴۰ تا ۱۳۵۰ سخنران منحصر به فرد این انجمن می‌باشد که بحث‌های مهمی از ایشان به یادگار مانده است.

برادران امیدوار^۵. بقیه تصاویر از چهره‌های معروف نیستند.

۳- طاهره صفارزاده، (۲۷ آبان ۱۳۱۵، سیرجان - ۴ آبان ۱۳۸۷، تهران)، شاعر، پژوهشگر و مترجم ایرانی قرآن بود. وی پس از کسب مدرک لیسانس در رشته زبان و ادبیات انگلیسی، برای ادامه تحصیل به خارج از کشور رفت. در سال ۱۳۷۱ از سوی وزارت فرهنگ و آموزش عالی، عنوان استاد نمونه به وی اعطا شد و در سال ۱۳۸۰ پس از انتشار ترجمه قرآن به انگلیسی و فارسی عنوان خادم القرآن را کسب کرد. او در سال ۲۰۰۵، از سوی انجمن نویسندگان آفریقایی و آسیایی در مصر، به عنوان زن مسلمان برگزیده شد.

۴- ستارخان

ستارخان از سرداران جنبش مشروطه خواهی ایران، ملقب به سردار ملی است. وی با ایستادگی در برابر نیروهای دولتی ضد مشروطه در تبریز جانفشانی‌های بسیاری کرد.

ستار قره داغی در ۲۸ مهر ۱۲۴۵ خورشیدی دیده به جهان گشود. او از اهالی روستای بی شک (اکنون: سردارکندی) ارسباران (قره داغ) آذربایجان بود که در مقابل قشون عظیم محمدعلی شاه پس از به توپ بستن مجلس شورای ملی و تعطیلی آنکه برای طرد و دستگیر کردن مشروطه خواهان تبریز به آذربایجان گسیل شده بود ایستادگی کرد. وی مردم را بر ضد اردوی دولتی فرا خواند و خود رهبری آن را بر عهده گرفت و به همراه سایر مجاهدین و باقرخان سالار ملی مدت یک سال در برابر قوای دولتی ایستادگی کرد و نگذاشت شهر تبریز به دست طرفداران محمد علی شاه بیفتد.

باقرخان

باقرخان، مشهور به سالار ملی، از مبارزان جنبش مشروطه است. در سال ۱۲۴۰ شمسی در محله خیابان تبریز زاده شد. شغل وی بنایی بود، ولی در جریان مشروطیت به مجاهدین پیوست. ریاست مجاهدین محله خیابان تبریز را (خیابان یکی از محلات قدیمی تبریز است مشتمل بر بخش‌های واقع در جنوب رودخانه آجی در شرق تا جنوب شرقی شهر) به عهده داشت. پس از به توپ بستن مجلس، به دستور انجمن ایالتی همراه با ستارخان به جنگ مسلحانه با قشون دولتی پرداخت. همزمان با او، ستارخان در محله امیرخیز، محله دیگر تبریز، با دولتیان می‌جنگید. در اثر همکاری او با ستارخان کار مشروطه‌طلبان پیشرفت کرده و تبریز از محاصره درآمد. پس از پیروزی مجاهدین، مجلس شورای ملی باقرخان را به لقب سالار ملی ملقب ساخت، و از او تقدیر نمود.

در اثر مجاهدت ستارخان و باقرخان مشروطیت استقرار یافت؛ اما دیری نگذشت که تبریز به دست قشون روس افتاد. سالار ملی و سردار ملی در تبریز نمانده و به تهران حرکت کردند و استقبال کم نظیری از این دو مجاهد شجاع از طرف دولت مشروطه به عمل آمد.

۵- عیسی امیدوار و عبدالله امیدوار دو برادر جهانگرد، فیلم‌بردار و تهیه‌کننده (مستندساز) ایرانی هستند.

این دو برادر در دهه ۱۳۳۰ به نقاط مختلف دنیا سفر کردند و از مشاهدات خود فیلمبرداری کردند. فیلم‌های آنها در زمان خود از شبکه‌های تلویزیونی جهانی نیز پخش می‌شد.

موزه انسان‌شناسی برادران امیدوار روز پنجم مهرماه ۱۳۸۲ در هفته جهانگردی در مجموعه سعدآباد افتتاح شد. این موزه سه نگارخانه دارد که در دو نگارخانه آن، آثار هدایی برادران امیدوار به معرض نمایش گذاشته شده است. این آثار حاصل سفرهای این دو برادر و عکس‌های آنهاست. این اشیا از قاره‌هایی چون آفریقا، آسیا، آمریکا و استرالیا جمع‌آوری شده است.

نگارخانه سوم، اتاق نمایش فیلم است که در آن فیلم سفر و اسلایدهای گرفته شده توسط این دو برادر به نمایش درمی‌آید. کتاب سفرنامه برادران امیدوار وقایع سفر این دو برادر را به نقاط مختلف جهان همراه با نتیجه پژوهش‌های انسان‌شناسی آنان ارائه می‌کند. برادران امیدوار در سال‌هایی که انجام سفر با مشکلات فراوانی مواجه بود اقدام به سفر به دور دنیا نمودند. بنابراین، در موارد زیادی از جمله موارد زیر به عنوان اولین‌ها مطرح می‌باشند.

اولین جهانگردان ایرانی

اولین مسافر ایرانی قطب جنوب (عبدالله امیدوار)

اولین مسافر آسیایی قطب جنوب

اولین مسافر ایرانی و آسیایی که هم به قطب شمال و هم به قطب جنوب مسافرت نموده‌اند.

تمرین دوم : هدف آموزشی تمرین اول و دوم یکی است و آن یادگیری ضمائر در زبان عربی است. لازم است این تمرین پس از اینکه حل شد، ترجمه شود.

تمرین سوم : هدف آموزشی تلفیق آموخته‌های درس ۱ تا ۳ با درس ۹ است. همانند تمرین دوم این تمرین نیز باید ترجمه شود.

تمرین چهارم : هدف تمرین چهارم مانند تمرین سوم است؛ تنها تنوعی در شکل ظاهر صورت گرفته است.

تمرین پنجم : هدف آموزشی تلفیق آموخته‌های درس ۴ تا ۸ با درس ۹ است.

تمرین ششم : جدول کلمات متقاطع دارای رمز «حسن السؤال نصف العلم.» که حدیثی از پیامبر گرامی اسلام است. در این جدول سعی شده است کلماتی از بخش‌های پیشین کتاب که کمتر به کار رفته است تکرار شوند.

پاسخ جدول

۱- بحر	۲- نساء	۳- أتما
۴- أسرة	۵- لِمَن	۶- سَبْعَة
۷- سؤال	۸- نار	۹- جلیس
۱۰- أَنْفَع	۱۱- صَادِق	۱۲- فاعِل
۱۳- صَباح	۱۴- قَلِيل	۱۵- عِش
۱۶- ثَلَاثَة	۱۷- أمّهات	

دانش‌افزایی برای دبیر (نه برای دانش‌آموز)

- ۱- أَب : پدر. جمع آن آباء است. گاهی به جای «یا اَبی» به صورت «یا أَبَت» می‌شود.
«أب» از اسماء خمسّه است که در حالتِ رفع اَبُو در حالت نصب اَبَا و در حالت جرّ اَبی می‌گردد.
اصل این کلمه «أَبُو» است که واو آن بنابر تخفیف حذف شده است.
- ۲- أُسْرَة : خانواده. با عائلَة هم معناست. جمع آن «أُسَر» است.
- ۳- حِوَار : گفت‌وگو. جمع آن حِوَارَات است. مصدر دوم باب مفاعَلَة است. (حَاوَرَ، يُحَاوِرُ، مُحَاوَرَةً و حِوَاراً)
- ۴- كَيْف : چطور، چگونه.
برای استفهام حقیقی به کار می‌رود. كَيْفَ ناصِرٌ؟
و برای استفهام غیر حقیقی به کار می‌رود. (كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ)
هرگاه بعد از آن اسم باشد؛ آن اسم خبر و مرفوع است؛ مثال : كَيْفَ إِسْمَاعِيلُ؟
و اگر بعد از آن فعل باشد؛ حال است؛ مثال : كَيْفَ جَاءَ ناصِرٌ؟

الدَّرْسُ العَاشِرُ

اهداف کلی

- ۱- آموختن ۱۷ کلمه جدید؛
- ۲- ترجمه روایتی در باره مقام عالم از حضرت علی ؛
- ۳- آموزش مکالمه (نحوه آشنایی) ؛
- ۴- آشنایی با ضمیرهای متصل ؛
- ۵- آشنایی با ترجمه جمله‌های دارای ضمیر متصل.

اهداف رفتاری

- دانش آموز در پایان این درس باید بتواند :
- ۱- ۱۷ کلمه جدید این درس را از عربی به فارسی معنا کند.
  - ۲- ضمائر متصل را در جمله معین کند .
  - ۳- ضمیرهای متصل فارسی را با ضمیرهای عربی مقایسه کند.
  - ۴- معنای جمله‌های ساده دارای «ضمیر متصل» را بگوید.
  - ۵- ضمیر متصل را در جمله به صورت صحیح به کار ببرد.
  - ۶- مکالمه‌ای ساده در حد نحوه آشنایی با فردی را انجام دهد.

تحلیل درس

شروع درس با روایتی از حضرت علی درباره جایگاه دانشمندان است.

جُلُوسُ سَاعَةٍ عِنْدَ الْعُلَمَاءِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنَ عِبَادَةِ أَلْفِ سَنَةٍ.

نشستن لحظه‌ای نزد دانشمندان، نزد خدا از عبادت هزار سال محبوب‌تر است.

وَالنَّظَرُ إِلَى الْعَالَمِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنَ اعْتِكَافِ سَنَةٍ فِي بَيْتِ اللَّهِ.

و نگاه به دانشمند، نزد خدا از یک سال اعتکاف در خانه خدا محبوب‌تر است.

و زيارَةُ الْعُلَمَاءِ أَحَبُّ إِلَيَّ لِلَّهِ تَعَالَى مِنْ سَبْعِينَ طَوَافاً حَوْلَ الْبَيْتِ.^۱

و دیدار دانشمندان نزد خدا از هفتاد سال طواف به دور خانه خدا محبوب‌تر است.

این روایت نشان‌دهنده مقام عالم در دین اسلام است. تصویر چهره‌های ماندگار نیز به القای این مفهوم کمک می‌کند.

از درس سوم آموزش مکالمه عربی شروع شده است. این کار به تدریج شروع می‌شود و بیشتر به شکل دوره‌ای بر حروف و اسماء استفهام درس دوم است.

بدانیم

این قسمت از درس درباره ضمیرهای متصل در فارسی و عربی است. هدف این است که از دانسته‌های دانش‌آموز برای تفهیم مطلب کمک گرفته شود.

ضمیرها: در زبان عربی مانند زبان فارسی به دو گروه منفصل و متصل (جدا و پیوسته) تقسیم می‌شوند. این ضمایر را متصل می‌نامند؛ زیرا به آخر کلمه می‌پیوندند؛ مثال: مِنْهُ، كِتَابُهُ، أَخُوهُ

برای اینکه دانش‌آموز درس را به سادگی بیاموزد، همانند بخش قبلی جدولی طراحی شده است.

فارسی	عربی		
م	مِ		
ت	كَ	كَ	
ش	هُ	هَا	
مان	مَنَا		
تان	كُم	كُنْ	كُمَا / هُمَا
شان	هُم	هُنَّ	هُمَا

این جدول موجب می‌شود معلم کمتر توضیح دهد. خود جدول کاملاً رسا و گویاست و دانش‌آموز با نگاه کردن و مطالعه و بررسی آن متوجه می‌شود ضمیرهای متصل در فارسی و عربی به چه صورت است. لازم است برای تفهیم مطالب جدول ضمائر، یک اسم را به این کلمات متصل کرد؛ مثال: کتابم: کتابی / کتابت: کِتَابُکَ، کِتَابُکِ

فَن تَرْجَمَه

ضمیر متصل عربی را در فارسی به هر دو صورت ضمیر منفصل یا متصل می‌توان معنا کرد؛ مانند:

«هذا أخی» یعنی «این برادر من است.» یا «این برادر من است.»
این سؤالی است که در ذهن دانش‌آموز پدید می‌آید و این بخش پاسخگوی سؤالی مقدّر است. گاهی ضمیرهای «ه، هُما، هُم، هُنَّ» به صورت «ه، هِما، هِم، هِنَّ» می‌آید. همین اندازه دانش‌آموز بداند کافی است و نیازی به دانستن دلیل آن نیست. اما علت این است که: «هرگاه قبل از ضمائر (ه، هُما، هُم، هُنَّ) کسره و یا «ی» ساکن بیاید این ضمائر به صورت (ه، هِما، هِم، هِنَّ) می‌شوند؛ مانند: فیه، إلیه، علیهم، به، کتابه»

التَّمارینُ

تمرین اول: ترجمه جملاتی دارای ضمیر منفصل و متصل با ترکیب اهداف آموزشی درس نهم هدف آموزشی این تمرین است.

تمرین دوم: تقویت آموخته‌های دانش‌آموز در ضمائر منفصل با اشاره به آموخته‌های درس نهم
تمرین سوم: تقویت آموخته‌های دانش‌آموز در ضمائر متصل با اشاره به آموخته‌های درس نهم
سه مجموعه تمرین برای تثبیت یادگیری ضمائر کافی نیست؛ لذا در دروس بعد، مجدداً این ضمائر تکرار می‌شوند. در این درس آموزش رسمی ضمائر صورت می‌گیرد و پایان درس به معنای پایان آموزش ضمیر نیست. در حقیقت درس ۱۱ تا ۲۰ آموزش دوباره ضمیرهاست. در عربی سال دوم نیز این کار ادامه می‌یابد و همه آموخته‌های پیشین تقویت می‌گردد تا ملکه ذهن فراگیر شود.

تمرین چهارم : تلفیق آموخته‌های این درس با دروس قبلی است.
 تمرین پنجم : هدف این تمرین، تقویت مهارت شناخت واژگان است.
 تمرین ششم : فعالیت پژوهشی به صورت گروهی یا فردی برای یافتن سخنان زیبا در مقام عالم :
 سخنانی از حضرت علی

الْعُلَمَاءُ حُكَّامٌ عَلَى النَّاسِ. دانشمندان، فرمانروایان مردم هستند.
 الْعَالَمُ حَيٌّ وَإِنْ كَانَ مَيِّتًا. دانشمند هرچند مرده باشد، زنده است.
 رُتَبَةُ الْعَالَمِ أَعْلَى الْمَرَاتِبِ. رتبه دانشمند، بالاترین رتبه‌هاست.
 إِذَا رَأَيْتَ عَالِمًا فَكُنْ لَهُ خَادِمًا. هنگامی که با دانشمندی برخورد کردی، خدمت‌گزار او باش.
 الْعَالَمُ يَنْظُرُ بِقَلْبِهِ وَخَاطِرِهِ وَالْجَاهِلُ يَنْظُرُ بِعَيْنِهِ وَنَاطِرِهِ. دانشمند با دل و باطن خود نظر می‌کند، ولی نادان با چشم و دیده ظاهری خود، کارها را می‌بیند.

صاحب‌دلی به مدرسه آمد ز خانقاه	بشکست عهد صحبت اهل طریق را
گفتم میان عالم و عابد چه فرق بود	تا اختیار کردی از آن‌این فریق را
گفت آن گلیم خویش به در می‌برد ز موج	وین جهد می‌کند که بگیرد غریق را

(سعدی شیرازی)

دانش‌افزایی برای دبیر (نه برای دانش‌آموز)

- ۱- جمع أَلَف، آلاَف و أُلُوف است.
- ۲- جمع جِدَار، جُدُر و جُدُرَان است. حائِظ نیز به معنای جِدَار است.
در فارسی کلمه حَيَاط جمع حائِظ است که به معنای جدیدی به کار می‌رود؛ البتّه تلفّظ درست حِیاط، حِیاط بر وزن جِبَال است.
- ۳- جمع شَارِع، شَوَارِع است. «شَارِع رَئِیسِی» به معنای «خیابان اصلی» است.
- ۴- در گویش‌های محلّی عربی تعداد ضمیرها کمتر است.
مثّی در عامیانه وجود ندارد و در بسیاری از گویش‌ها به جای ضمیر مؤنث، ضمیر مذکر به کار می‌رود.^۱
- ۵- «أَحَبَّ» ادغام «أَحَبَّ» و بر وزن أَفْعَل و اسم تفضیل است.
أَشَدَّ و أَضَرَّ نیز شبیه أَحَبَّ هستند.
- ۶- جُلُوس و قُعُود مترادف اند و با قیام متضادند.
- ۷- «تَعَالَى» در «اللّهُ تَعَالَى» فعل ماضی در معنای تنزیه است؛ مثلاً «بِاسْمِهِ تَعَالَى» یعنی «به نام او که نامش بلند مرتبه باد».

۱- در گویش شامی برعکس است و اصلاً ضمیر جمع مذکر وجود ندارد و هُن و کُن به جای هُم و کُم به کار می‌رود. مثال: این بیُنُکُم؟ وین بیُنُکُن؟

الدَّرْسُ الْحَادِي عَشَرَ

اهداف کلی

- ۱- آموختن ۱۸ کلمه جدید؛
- ۲- آموزش مکالمه به زبان عربی؛
- ۳- آموزش معادل عربی دو جمله «او انجام داد» و «آنها انجام دادند»؛
- ۴- آشنایی با فعل ماضی صیغه‌های فَعَلَ، فَعَلُوا، فَعَلْتُ، فَعَلْنَا و فَعَلْنَ.

اهداف رفتاری

- دانش‌آموز در پایان این درس باید بتواند :
- ۱- ۱۸ کلمه جدید این درس را از عربی به فارسی معنا کند.
  - ۲- هر یک از صیغه‌های ماضی «فَعَلَ، فَعَلُوا، فَعَلْتُ، فَعَلْنَا و فَعَلْنَ» را ترجمه کند.
  - ۳- دو فعل «انجام داد» و «انجام دادند» را در فارسی و عربی مقایسه کند.
  - ۴- جمله‌های ساده دارای «فعل ماضی غایب» را از عربی به فارسی ترجمه کند.
  - ۵- مکالمه‌ای ساده در حد کاربرد حروف و اسماء استفهام «مَنْ، هَلْ، أ، ماذا، لِمَاذَا» را انجام دهد.

دهد.

تحلیل درس

حوارٌ فی الأسرة (گفت و گویی در خانواده)

متن مکالمه به گونه‌ای است که دانش‌آموز متوجه وجه افتراق زبان فارسی با عربی می‌گردد و آن وجود مذکر و مؤنث در زبان عربی است که از ویژگی‌های بارز این زبان است. متن اول و دوم در عین حال که مکالمه است؛ آموزش قواعد درس نیز می‌باشد. لازم است معلم از دانش‌آموز بخواهد تا اختلافات این دو متن را بررسی و توضیح دهد؛ سپس چنانچه دانش‌آموز حق مطلب را به درستی ادا نکرد؛ خودش توضیح دهد.

در درس‌های ۴ تا ۸ اسماء و حروف استفهام آمده و متن به گونه‌ای تنظیم شده که این هدف آموزشی را پشتیبانی می‌کند. در حقیقت متنی چند منظوره می‌باشد. هم دوره کلمات پرسشی است و هم یک متن مکالمه و هم هدف اصلی بخش درس را پشتیبانی می‌کند.

الأب - مَنْ طَرَقَ الباب؟	الولد - صَدِيقِي، طَرَقَ الباب.
- هَلْ كَانَ مَعَ أُمِّهِ؟	- لا . كَانَ مَعَ أَبِيهِ.
- مَاذَا سَأَلْتُكَ؟	- هُوَ سَأَلَ : «مَا هِيَ وَاجِبَاتُنَا؟»
- لِمَاذَا سَأَلَ هَذَا السُّؤَالَ؟	- لِأَنَّهُ كَانَ غَائِبًا.
- أَمَا كَانَ مَرِيضًا؟	- لا . ذَهَبَ إِلَى الْمُسَابَقَةِ.
- هَلْ هُمَا خَلَفَ الْبَابَ الْآنَ؟	- لا . هُمَا ذَهَبَا إِلَى مَنْزِلِهِمَا.
پدر- چه کسی در زد؟ پسر	- دوستم در زد.
- آیا همراه مادرش بود؟	- نه همراه پدرش بود.
- از تو چه پرسید؟ (خواست)	- او پرسید : تکالیفمان چیست؟
- چرا این سؤال را پرسید؟	- زیرا غایب بود.
- آیا بیمار بود؟	- نه به مسابقه رفت.
- آیا آنها اکنون پشت در هستند؟	- نه آنها به منزلشان رفتند.

متن دوم نیز همین طور است اما مکالمه میان مادر و دختر است.

برای تفهیم فعل‌های ماضی غایب شش جمله مصور طراحی شده است؛ تا آموزش در شیوه‌ای

مناسب صورت پذیرد.

بدانیم

هدف آموزش معادل دو جمله فارسی است که در جدول زیر آمده است.

او انجام داد	هِيَ فَعَلَتْ ۱	هُوَ فَعَلَ ۱
ایشان (آنها) انجام دادند	هُمَا فَعَلْتَا ۱ ۱ هُنَّ فَعَلْنَ ۱ ۱ ۱	هُمَا فَعَلَا ۱ ۱ هُمْ فَعَلُوا ۱ ۱ ۱

در حقیقت همین که دانش آموز بتواند جمله های دارای صیغه های فوق را از عربی به فارسی ترجمه کند؛ هدف آموزشی درس محقق شده است. شش مثال مصور ابتدای درس این وظیفه را به خوبی انجام می دهند. به یاد داشته باشیم ترجمه از فارسی به عربی در سال اول هدف آموزشی نیست. ترجمه فقط باید از عربی به فارسی صورت بگیرد.

دانش آموزان گاهی تصور می کنند آوردن ضمیر به همراه فعل الزامی است. علت این اشتباه این است که در کتاب درسی همواره ضمیر و فعل ماضی را در یک صیغه کنار هم می بینند. لازم است حال که در آغاز راه هستند، این نکته به آنان تذکر داده شود. گاهی نیز می پندارند هماهنگی ضمیر متصل با فعل از نظر شخص و عدد، لازم است. در حالی که چنین نیست؛ مثال :

صَدِيقِي ذَهَبَ إِلَى بَيْتِكَ.

فَنِّ ترجمه

به همین اندازه که در کتاب آمده است اکتفا شود. همین که دانش آموز مختصر و مفید بداند «قَلَمٌ» با «الْقَلَمُ» فرق دارد کافی است. در اینجا منظور ورود به بحث معرفه و نکره نیست. ذکر اصطلاح معرفه و نکره نیز لازم نیست. دانش آموز سال اول در درس انگلیسی نیز با چنین قاعده ای مواجه می شود و در آنجا نیز a pen و the pen آشنا می شود. فهم معنای ال همانند فهم معنای the در انگلیسی است. هرگاه اسم در متنی برای اولین بار بیاید نکره است؛ امار بار دوم، همان اسم معرفه است و از نکره بودن خارج می شود؛ مثال : فِی قَدِيمِ الزَّمَانِ كَانَ رَجُلًا فِی غَايَةِ الرَّجُلِ كَانَ وَحِيدًا فِی الْغَايَةِ ... رَجَعَ جُنْدِيٌّ. سَرَبَازِي بَرِگَشْت. رَجَعَ الْجُنْدِيُّ. سَرَبَاز بَرِگَشْت. يَا اَنْ سَرَبَاز بَرِگَشْت. جَلَسَتْ بَائِعَةٌ. فَرُوشَنَدَه اِي نَشَسْت. جَلَسَتْ الْبَائِعَةُ. فَرُوشَنَدَه نَشَسْت. يَا اَنْ فَرُوشَنَدَه نَشَسْت.

تمرین اوّل: تقویت مهارت ترجمه «جمله‌های دارای فعل ماضی غایب» با یادآوری پاره‌ای از مفاهیم درس‌های قبلی. این تمرین تلفیقی از اهداف آموزشی این درس و دروس ۱ تا ۱۰ است.

تمرین دوم: در روش تدریس فصل سوم اشاره شد که مجدداً ضمیر منفصل و متصل بازآموزی شود. در این تمرین نه تنها تمرینی بر صیغه‌های غایب درس ۱۱ صورت گرفته، بلکه به آموخته‌های پیشین نیز توجه لازم شده است.

تمرین سوم: ترجمه افعال ماضی در شش صیغه خوانده شده. لازم است در طراحی سؤالات امتحانی نیز این تمرین الگو واقع شود. نباید ترجمه فعل، بیرون از جمله خواسته شود.

تمرین چهارم: تمرینی بر مهم‌ترین هدف آموزشی درس صورت گرفته است. سعی شده است تا طراحی تمرین آسان باشد و دانش‌آموز در حل تمرین مفهوم درس را به درستی بیاموزد.

تمرین پنجم: روش اکتشافی یکی از شیوه‌های مؤثر در آموزش زبان است. فراگیر بین جملات عربی و فارسی مقایسه می‌کند و آنچه را دبیر می‌خواهد به او بگوید خودش کشف می‌کند و متوجه پاسخ سؤال می‌گردد.

دانش‌افزایی برای دبیر (نه برای دانش‌آموز)

- ۱- بَدَأَ، يَبْدَأُ، بَدْءًا: آغاز کرد
- ۲- «جَلَسَ» با «قَعَدَ» مترادف است.
- ۳- «جَمَعَ» یعنی «جمع کرد» ولی «اجْتَمَعَ» به معنای «جمع شد» است.
- ۴- «ذَهَبَ» و «رَاحَ» مترادف‌اند.^۱
- ۵- «رَجَعَ» و «عَادَ» مترادف‌اند.
- ۶- «سَأَلَ» فقط به معنای «سؤال کرد» نیست؛ بلکه به معنای «درخواست کرد» نیز می‌باشد. گاهی اشتباهاً در ترجمه فارسی به عربی حرف جرّ مِنْ می‌آورند؛ مثلاً «از تو می‌پرسم» را «أَسْأَلُ مِنْكَ» ترجمه می‌کنند؛ در حالی که «أَسْأَلُكَ» درست است و حرف جرّ مِنْ زائد است.
- در انگلیسی نیز چنین است؛ مثلاً: I ask you. یعنی: از تو می‌پرسم. یا از تو درخواست می‌کنم.

۱- خوب است بدانیم که در محاورات عامیانه «راح» به کار می‌رود؛ مثال: أين تذهب؟ وین تروح؟

الدَّرْسُ الثَّانِي عَشَرَ

اهداف کلی

- ۱- آموختن ۱۴ کلمه جدید؛
- ۲- ترجمه متنی دارای افعال ماضی مخاطب؛
- ۳- آموزش مکالمه عربی؛
- ۴- آموزش معادل عربی دو جمله «تو انجام دادی.» و «شما انجام دادید.»؛
- ۵- آشنایی با فعل ماضی صیغه‌های فَعَلْتَ، فَعَلْتُمَا، فَعَلْتُمْ، فَعَلْتُ، فَعَلْتُمَا و فَعَلْتَنَّ.

اهداف رفتاری

- دانش آموز در پایان این درس باید بتواند :
- ۱- ۱۴ کلمه جدید این درس را از عربی به فارسی معنا کند.
  - ۲- هر یک از صیغه‌های «فَعَلْتَ، فَعَلْتُمَا، فَعَلْتُمْ، فَعَلْتُ، فَعَلْتُمَا و فَعَلْتَنَّ» را ترجمه کند.
  - ۳- یک متن به همراه فعل‌های ماضی را ترجمه کند.
  - ۴- دو فعل «انجام دادی» و «انجام دادید» را در فارسی و عربی مقایسه کند.
  - ۵- جمله‌های ساده دارای «فعل ماضی مخاطب» را از عربی به فارسی ترجمه کند.
  - ۶- مکالمه‌ای ساده در حد کاربرد اسماء استفهام أَيْنَ، كَيْفَ، لِمَاذَا را انجام دهد.

تحلیل درس

از درس ۱۲ به بعد مؤلفان شیوه کتاب را تغییر داده اند. اکنون متن های زیبا زینت بخش کتاب می شوند. متن درس مکالمه است که علاوه بر مهارت «سخن گفتن» اهداف آموزشی درس را نیز پشتیبانی می کند.

الْأُسْرَةُ النَّاجِحَةُ : خانواده موفق

السَّيِّدُ زَارِعِي فَلَّاحٌ وَ زَوْجَتُهُ فَلَاحَةٌ. هُمَا سَاكِنَانِ مَعَ أَوْلَادِهِمَا فِي قَرْيَةٍ. عَارِفٌ أَكْبَرُ مِنَ الْأَخَوَيْنِ وَ سُمَيَّةُ أَكْبَرُ مِنَ الْأَخْتَيْنِ. هُمُ أُسْرَةٌ نَاجِحَةٌ. بَيْتُهُمْ نَظِيفٌ وَ بُسْتَانُهُمْ مَمْلُوءٌ بِأَشْجَارِ الْبُرْتُقَالِ وَ الْعِنَبِ وَ الزُّمَانِ وَ التَّفَاحِ.

آقای زارعی کشاورز و همسرش نیز کشاورزست. ایشان با فرزندان شان در روستا زندگی می کنند. (ساکن هستند، سکونت می کنند) عارف از برادرها و سمیه از خواهرها بزرگ تر است. ایشان خانواده ای موفق هستند. خانه شان پاکیزه و باغشان پر از درختان پرتقال، انگور، انار و سیب است.

حِوَارٌ بَيْنَ الْوَالِدِ وَ الْأَوْلَادِ : گفت و گویی میان پدر و پسران

الوالد : أَيْنَ ذَهَبْتَ يَا عَارِفُ؟
عارف : إِلَى بَيْتِ الْجَدِّ وَ الْجَدَّةِ مَعَ صَاحِقٍ وَ حَامِدٍ.
پدر : ای عارف کجا رفتی؟
عارف : به خانه پدر بزرگ و مادر بزرگ همراه با

صادق و حامد.

الوالد : كَيْفَ رَجَعْتُمَا يَا صَاحِقُ وَ يَا حَامِدُ؟ الْأَخْوَانِ : بِالسَّيَّارَةِ.

پدر : ای صادق و حامد چگونه بازگشتید؟ دو برادر : با اتومبیل.

الوالد : لِمَاذَا ذَهَبْتُمَا أَيُّهَا الْأَوْلَادُ؟ الْإِخْوَةُ : لِمُسَاعَدَةِ جَدِّنَا فِي جَمْعِ الْمَحْصُولِ.

پدر : ای پسر ها چرا رفتید؟ برادرها : برای کمک به پدر بزرگمان در جمع آوری محصول.

حِوَارٌ بَيْنَ الْوَالِدَةِ وَ الْبَنَاتِ : گفت و گویی میان مادر و دختران.

الوالدة : أَيْنَ ذَهَبْتَ يَا سُمَيَّةُ؟ سُمَيَّةُ : إِلَى بَيْتِ الْجَدِّ وَ الْجَدَّةِ مَعَ شَيْمَاءَ وَ تَرْجِسَ.

مادر : ای سمیه کجا رفتی؟ سمیه : به خانه پدر بزرگ و مادر بزرگ همراه با شیماء و نرگس.

الوالدة : كَيْفَ رَجَعْتُمَا يَا شَيْمَاءُ وَ يَا تَرْجِسُ؟ الْأَخْتَانِ : بِالسَّيَّارَةِ.

مادر : ای شیماء و نرگس چگونه برگشتید؟ دو خواهر : با اتومبیل.

الوالدة : لِمَاذَا ذَهَبْتُنَّ أَيَّتُهُمَا الْبَنَاتُ؟ الْأَخَوَاتُ : لِمُسَاعَدَةِ جَدَّتِنَا فِي نَظَافَةِ الْمَنْزِلِ.

مادر : ای دخترها چرا رفتید؟ خواهرها : برای کمک به مادر بزرگمان در نظافت خانه.

پس از متن فوق، شش جمله مصور به منظور آموزش مفاهیم اصلی درس طراحی شده اند؛ تا

فراگیر با خواندن آنها و توجه به تصاویر به شیوه‌ای درست فعل‌های مخاطب را یاد بگیرد.
 هدف مؤلفان این نیست که دانش‌آموزان همه دوازده صیغه غایب و مخاطب را در دو درس بیاموزند؛ بلکه نیمه دوم کتاب آموزش افعال ماضی است. در حقیقت آموزش فعل ماضی طی ده درس صورت می‌گیرد.

بدانیم

هدف آموزشی این درس جدول زیر است :

تو انجام دادی	أَنْتِ فَعَلْتَ ۞	أَنْتَ فَعَلْتَ ۞
شما انجام دادید	أَنْتُمْ فَعَلْتُمْ ۞ ۞ أَنْتَنَ فَعَلْتَنَ ۞ ۞ ۞	أَنْتُمْ فَعَلْتُمْ ۞ ۞ ۞ أَنْتُمْ فَعَلْتُمْ ۞ ۞ ۞

هدف این درس آشنایی با معادل ترجمه دو جمله «تو انجام دادی.» و «شما انجام دادید.» می‌باشد.
 لذا شش جمله دارای صیغه‌های مخاطب و با فعل‌های کاربرد در ابتدای درس به صورت مصور طراحی شده‌اند.

فَنِّ ترجمه

از آنجاکه «یا اَیُّهَا» و «یا اَیَّتُهَا» دو کلمه پربسامد در زبان عربی هستند. بخشی برای تفهیم این دو کلمه در این درس در نظر گرفته شده است. «یا اَیُّهَا» برای مذکر و «یا اَیَّتُهَا» برای مؤنث و هر دو به معنای «ای» هستند و گاهی حرف «یا» حذف می‌شود؛ مثال : یا اَیُّهَا الْوَلَدُ وَ یا اَیَّتُهَا الْبِنْتُ. اَیُّهَا الْوَلَدُ وَ اَیَّتُهَا الْبِنْتُ.

به پیروی از شیوه دروس قبلی برای تفهیم مطلب تمریناتی نیز تنظیم شده است.

تمرین اوّل : هدف ترجمه عربی به فارسی عباراتی است که صیغه‌های ماضی مخاطب در آنها طُرّاحی شده است. روان خوانی و ترجمه از عربی به فارسی دو هدف این تمرین می‌باشد.

تمرین دوم : روان خوانی و تشخیص فعل ماضی در کنار ترجمه عربی به فارسی اهداف آموزشی این تمرین است.

تمرین سوم : هدف این تمرین، تقویت آموخته‌های دانش آموز درباره فعل ماضی است.

تمرین چهارم : تلفیق آموخته‌های پیشین، هدف آموزشی این تمرین است. مانند همیشه ترجمه از فارسی به عربی مد نظر نیست و از دانش آموز نمی‌خواهیم جمله بسازد؛ اما توانایی تشخیص را از او می‌خواهیم. او باید بتواند تشخیص دهد با توجه به قرینه فعل ماضی و ضمیر متصل چه ضمیر منفصلی را انتخاب کند.

تمرین پنجم : هدف تقویت مهارت ترجمه در یک طُرّاحی متفاوت است.

تمرین ششم : هدف کار پژوهشی گروهی یا فردی است. دبیر بنابر تشخیص خود، این تحقیق را در قالب یک کار گروهی یا فردی در کلاس اجرا می‌کند.

دانش افزایی برای دبیر (نه برای دانش آموز)

- ۱- در «با أیها» منادا «أی» است.
- ۲- «نُقّاح» اسم جنس به معنای «سیب»، واحدش «نُقّاحه» و جمع آن «نُقّاحات» است.
- ۳- جمع «عَنْب»، «أَعْنَاب» است.
- ۴- فَلَاح، زارع و مُزارع هر سه به معنای کشاورزند.
- ۵- فعل «سَمَحَ» کلمه‌ای پر کاربرد است.
إِسْمَحَ لی : به من اجازه بده. مَسْمُوح : مُجاز. لَوْ سَمَحَتْ : اگر اجازه می‌دادید.
- ۶- در متن درس با دو کلمه «الأَخَوَيْنِ» و «الأُخْتَيْنِ» مواجه شدید.
شاید گفته شود بهتر بود که این دو کلمه به صورت «أَخَویه» و «أُخْتیه» می‌آمد؛ اما از آنجا که حرف نون مثنی به دلیل مضاف واقع شدن از این دو کلمه حذف می‌شود؛ لذا این دو واژه به منظور تسهیل، در حالت غیر مضاف به کار رفته‌اند.

الدَّرْسُ الثَّالِثُ عَشَرَ

اهداف کلی

- ۱- آموختن ۲۱ کلمه جدید؛
- ۲- ترجمه متنی دارای افعال ماضی متکلم؛
- ۳- آموزش مکالمه به زبان عربی؛
- ۴- آموزش معادل عربی دو جمله «من انجام دادم» و «ما انجام دادیم»؛
- ۵- آشنایی با فعل ماضی صیغه‌های فَعَلْتُ و فَعَلْنَا.

اهداف رفتاری

- دانش آموز در پایان این درس باید بتواند :
- ۱- ۲۱ کلمه جدید این درس را معنا کند.
  - ۲- هر یک از صیغه‌های «فَعَلْتُ» و «فَعَلْنَا» را ترجمه کند.
  - ۳- دو فعل «انجام دادم» و «انجام دادیم» را در فارسی و عربی مقایسه کند.
  - ۴- جمله‌های ساده دارای «فعل ماضی متکلم وحده» را از عربی به فارسی ترجمه کند.
  - ۵- جمله‌های ساده دارای «فعل ماضی متکلم مع الغیر» را از عربی به فارسی ترجمه کند.
  - ۶- مکالمه‌ای ساده در حد کاربرد حروف و اسماء استفهام «أَيْنَ، هَلْ، لِمَاذَا، كَيْفَ و ماذا» را انجام دهد.

تحلیل درس

اگرچه این درس با یک متن شروع شده، ولی علاوه بر تقویت مهارت ترجمه، هم زمان هدف دیگری را نیز تعقیب می‌کند که آموزش مکالمه است. گفت‌وگو در بازار بزرگ نجف (سوق النجف الکبیر) انجام می‌شود. کلمات پرکاربرد در بازار در متن گنجانده شده است. پس از پایان مکالمه، چند جمله مصور برای آموزش فعل ماضی متکلم طراحی شده است. هرچند در متن درس نیز عملاً این هدف گنجانده شده است.

بدانیم

هدف آموزشی درس در جدول زیر طراحی شده است.
هدف یادگیری معادل دو جمله فارسی «من انجام دادم.» و «ما انجام دادیم.» است.

من انجام دادم	أَنَا فَعَلْتُ	أَنَا فَعَلْتُ
ما انجام دادیم	نَحْنُ فَعَلْنَا نَحْنُ فَعَلْنَا	نَحْنُ فَعَلْنَا نَحْنُ فَعَلْنَا

فَنَ ترجمه

هدف بخش «فَنَ ترجمه» در این درس این است که دانش‌آموز بیاموزد :
دو فعل ماضی «فَعَلْتُ» و «فَعَلْنَا» برای مذکر و مؤنث یکسان به کار می‌رود؛ مثال :
الْوَلَدُ : «أَنَا رَجَعْتُ.»   الْبِنْتُ : «أَنَا رَجَعْتُ.»
الْأَوْلَادُ : «نَحْنُ جَلَسْنَا.»   الْبَنَاتُ : «نَحْنُ جَلَسْنَا.»

الْتَّمَارِينُ

تمرین اول : توانایی تشخیص فعل ماضی در جمله‌های کوتاه و ساده و ترجمه آنها از عربی به فارسی.

تمرین دوم : توانایی ترجمهٔ جملات دارای فعل ماضی در ضمن روان خوانی.
 تمرین سوم : توانایی تشخیص فعل مناسب در جملهٔ عربی با توجه با قرائن
 تمرین چهارم : تقویت ذخیرهٔ واژگانی دانش آموز به وسیلهٔ حل جدول کلمات متقاطع دارای رمز «طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ.» که سخنی از پیامبر اسلام است.
 در هر چهار تمرین، تکرار کلمات مهم دروس قبل از اهداف است. به ویژه در تمرین چهارم برخی واژه‌ها که در دروس قبل کمتر تکرار شده تحت پوشش قرار گرفته‌اند.

دانش‌افزایی برای دبیر (نه برای دانش آموز)

- ۱- «أَخَذَ» سه معنا دارد : گرفت، برداشت و بُرد؛ مثال :
 خُذْنِي مَعَكَ : مرا با خودت ببر. خُذْ يَدِي : دستم را بگیر. خُذْ حَقِيبَتَكَ : کتف را بردار.
- ۲- «اشْتَرَى : خرید» در مقابل «باع : فروخت» است. مصدر آن «اشْتَرَاء» است که اغلب «شراء» جایگزین آن می‌شود.
- ۳- «سِرْوَال» معرّب کلمهٔ فارسی «شلوار» است.
 «بَنْطَلُون» نیز به معنای «شلوار» است که معرّب ایتالیایی است؛ اما از آنجا که «سِرْوَال» ریشهٔ قرآنی دارد؛ ترجیح داده شد واژهٔ «سِرْوَال» بیاید.
 البته در قرآن سَرابیل آمده که جمع سِرْبَال است.
- سورة ابراهيم آیه ۵۰ : (سَرَابِيلُهُمْ مِّنْ قَطْرِانٍ وَتَغَشَّىٰ وُجُوهُهُمُ النَّارُ) جامه‌هایشان از قطران (روغن تند بدبوی قابل اشتعال) است و آتش چهره‌هایشان را فرو پوشانده است.
- ۴- جمع «سوق»، «أسواق» است؛ اما «سوق» به معنای «راندن» و «رانندگی کردن» است.
 کلمهٔ سُوْقِ سوق به معنای بازار را برخی اشتباهاً سَوَقِ sawq تلفظ می‌کنند.
 همین اشتباه در مورد حِينَ hina و عِيدِ id نیز صورت می‌گیرد.
- ۵- کلمهٔ «عَبَاة» در محاورات «عَبَاة» تلفظ می‌گردد.
- ۶- «عَلَمٌ» و «رَايَة» مترادف‌اند.
- ۷- جمع «فُستَآن»، «فَسَاتین» است و معرّب فارسی است.
- ۸- جمع «قَمِیص»، «قَمَصَان» یا «أَقْمِصَة» است.
- ۹- «مَلَابِیس» و «ثِیَاب» مترادف‌اند. «مَلَابِیس» جمع «مَلْبِیس» است.

الدَّرْسُ الرَّابِعُ عَشَرَ

اهداف کلی

- ۱- آموختن ۲۷ کلمه جدید؛
- ۲- قرائت و ترجمه یک متن دارای افعال ماضی پر بسامد؛
- ۳- آشنایی با آهنگ فعل ماضی در عربی؛
- ۴- آشنایی با افعال ماضی پر کاربرد.

اهداف رفتاری

- دانش آموز در پایان این درس باید بتواند :
- ۱- ۲۷ کلمه جدید این درس را از عربی به فارسی معنا کند.
  - ۲- یک متن کوتاه عربی را به فارسی ترجمه کند.
  - ۳- سه آهنگ فَعَلَ، فَعِلَ و فَعَّلَ را در فعل های ماضی تشخیص دهد.
  - ۴- فعل های ماضی را در جمله تشخیص دهد.
  - ۵- جمله های ساده دارای «صیغه های چهارده گانه فعل ماضی» را از عربی به فارسی ترجمه کند.

تحلیل درس

در نیمه دوم کتاب مؤلفان شیوه را تغییر داده‌اند. اکنون دیگر می‌توان متن‌های کوتاه آورد. این کار در نیمه اول کتاب امکان پذیر نبود. اینک دانش‌آموز بیش از صد کلمه می‌داند و با ساختار زبان عربی آشنا شده است. در دل متن مجدداً احادیثی آمده است. این شیوه یادآور روش آغازین کتاب است. اما این بار نگاشت کتاب زیباتر و بهتر انجام شده است. متن «الجملات الذهبية» به گونه‌ای تنظیم شده که افعال پرکاربرد ماضی داشته باشد. فعل‌های به کار رفته بر مبنای پر کاربردترین فعل‌های زبان عربی است. امثال به کار رفته نیز سراسر حکمت و پند هستند.

كَانَ يَاسِرٌ مَعَ أَصْدِقَائِهِ. هُمْ لَعِبُوا فِي الْمَدْرَسَةِ. رَجَعَ يَاسِرٌ إِلَى الْبَيْتِ بَعْدَ الظُّهْرِ. هُوَ طَرَقَ بَابَ الْمَنْزِلِ. سَمِعَتْ أُمُّهُ صَوْتَ الْبَابِ ثُمَّ ذَهَبَتْ وَفَتَحَتْ الْبَابَ وَسَأَلَتْهُ: يَاسِرُ هَمْرَاهُ دُوسْتَانَش بُود.

آنها در مدرسه بازی کردند. یاسر بعد از ظهر به خانه برگشت. او به در خانه زد. مادرش صدای در را شنید؛ سپس رفت و در را باز کرد و از او پرسید:

«كَيْفَ حَالُكَ؟» أَجَابَ الْوَلَدُ: «أَنَا بِخَيْرٍ.» حَالَتْ حَظُورِ اسْت؟ پَسِرْ جَوَابِ دَاد: مِنْ خُوبِم. شَرِبَ الْوَلَدُ الْمَاءَ وَجَلَسَ لِلِاسْتِرَاحَةِ. ثُمَّ فَتَحَ حَقِيقَتَهُ وَبَدَأَ بِقِرَاءَةِ الدَّرْسِ. پَسِرْ آبِ نُوْشید و بِرَای اسْتِرَاحَتِ نَشَسْت. سَپَسِ کِیْفِش رَا بَاز کَرْد و شَرْوَع بَه خُوانْدَنِ دَرَس و نُوْشْتَن تِکالیفِ مَدْرَسَه کَرْد.

سَأَلْتُ أُمِّي: «مَا هِيَ وَاجِبَاتُكَ؟» مَادْرَشِ پَرَسید: تِکالیفِ چیست؟ أَجَابَ يَاسِرٌ: «حَفِظْتُ هَذِهِ الْجُمَلَاتِ الذَّهَبِيَّةَ.» يَاسِرْ جَوَابِ دَاد: حَفِظْ اَيْنِ جَمْلَه‌های طَلايی. «إِذَا مَلَكَ الْأَرَادِلُ هَلَكَ الْأَفَاضِلُ.» هِرْگَاهِ فِرُومایِگانِ فِرْمانروا شُدند(شوند)؛ شایِستگانِ هَلاکِ شُدند(می‌شوند)

«مَنْ زَرَعَ الْعُدْوَانَ؛ حَصَدَ الْخُسْرَانَ.» هِرْ کَسِ دِشْمَنِ کَاشْت(بِکارْد)؛ زِیانِ دُرُو کَرْد. (دُرُو می‌کند، برداشت کرد، برداشت می‌کند) «التَّجَرِبَةُ فَوْقَ الْعِلْمِ.» تَجْرِبَه از عِلْمِ بَرْتَرِ اسْت. تَجْرِبَه بَرِ فِرَازِ عِلْمِ اسْت. تَجْرِبَه از عِلْمِ بَالاترِ اسْت. «خَيْرُ النَّاسِ أَنْفَعُهُمْ لِلنَّاسِ.» بَهِتَرینِ مَرْدَمِ سُوْدْمَنْدَتَرینِ آنْها بِرَایِ مَرْدَمِ اسْت. «الْمُسْلِمُ، مَنْ سَلِمَ النَّاسُ مِنْ لِسَانِهِ وَ يَدِهِ.» مُسْلِمَانِ کِسی اسْت کِه مَرْدَمِ از زَبانِش و دِستِش سَالمِ بَمانند. (دَر اَمَانِ باشند.)

«لِسَانُ الْمُقْصِرِ قَصِيرٌ.» زَبانِ مَقْصَر، کُوتاهِ اسْت. پَسِ از «الْجُمَلَاتُ الذَّهَبِيَّةُ» فَعْل‌هایِ پَرکارِبَرْدِ مَاضیِ دَر دَرَسِ مَعْرِفِیِ شُدِه اسْت.

دانش‌آموز تا اینجا با بیش از چهل فعل ماضی آشنا شده است. در این بخش آهنگ تَلَقُّظِ آنها را در سه گروه فَعَلَ، فَعِلَ و فَعُلَ می‌بیند. هدف آموزش وزن نیست؛ فقط یک زمینه سازی برای شروع بحث وزن در سال‌های آینده است.

آنچه را دبیر عربی در کلاس باید کار کند «فعل ماضی ثلاثی مجرد صحیح و سالم» است و در این میان، فعل‌هایی مانند بَقِيَ، اِسْتَرَى، قَالَ، اَعْطَى، رَأَى و كَانَ از اهداف آموزشی نیستند. صرف فعل‌های صحیح و سالم از اهداف آموزشی است. صرف فعل‌های معتل، مضاعف و مهموز مربوط به سال‌های آینده است.

کتاب «صحیح و معتل» چاپ انتشارات مدرسه پاسخگوی دبیر عربی در زمینه سؤالات مختلف درباره افعال است. در این کتاب راجع به نَحْت، ابدال، قلب، اعلال و بسیاری از ویژگی‌های خاص افعال بحث شده است.

فَنِّ ترجمه

هر یک از دو جمله زیر را به دو صورت می‌توان ترجمه کرد و هر دو هم درست است.

۱- إِذَا مَلَكَ الْآرَازِلُ؛ هَلَكَ الْأَفْاضِلُ. الف. هرگاه پست‌ها فرمانروا شوند، برترها هلاک می‌شوند.
ب. هرگاه پست‌ها فرمانروا شدند، برترها هلاک شدند.

۲- مَنْ زَرَعَ الْعَدُوَانَ؛ حَصَدَ الْخُسْرَانَ. الف. هرکس دشمنی بکارد، زیان درو می‌کند.
ب. هرکس دشمنی کاشت، زیان درو کرد.

هرچند شاید بهتر باشد که فعل ماضی را مضارع معنا کرد؛ اما ترجمه ماضی نیز غلط نیست. از سویی دانش‌آموز در سال نخست آموزش قرار دارد و پرداختن به ظرایف زبانی در این مرحله لازم نیست. همین اندازه که فراگیر بداند هر دو ترجمه درست است و داوری را در گزینش ترجمه بهتر بر عهده او بگذاریم کافی است.

ورود به بحث ادوات شرط مطلقاً از اهداف کتاب نیست.

برای یادگیری موضوع مورد بحث تمرینی در این خصوص طراحی شده است.

تمرین اوّل : اکنون این تمرین موضوعیت دارد؛ زیرا دانش‌آموز به اندازه کافی مترادف و متضاد خوانده است. اینک می‌تواند با چنین تمرینی مواجه گردد. از سویی از آنجا که برای دانش‌آموز سال اوّل یافتن مترادف و متضاد کاری دشوار است؛ طرّاحی تمرین ساده است. او تنها کافی است علامت مساوی یا نامساوی بین دو کلمه بگذارد. اما لازم است که در کلاس درس کلمات مترادف و متضاد ترجمه شوند تا دانش‌آموزان بدانند چرا کلمات، مترادف یا متضادند.

عَدُوّان ... عَدَاوَة دشمنی دشمنی	أَجَابَ ... سَأَلَ جواب داد # سؤال کرد
جَاهِل ... عالِم نادان # دانا	رَجَعَ ... ذَهَبَ برگشت # رفت
أَفْضَل ... خَيْرَ بهترین بهترین	رَخِيصَة ... غَالِيَة ارزان # گران
خَرَجَ ... دَخَلَ خارج شد # داخل شد	عَدُوّان ... صَدَاقَة دشمنی # دوستی
خَلَفَ ... وَرَاءَ پشت پشت	بارِد ... حَارّ سرد # گرم
بِدَايَة ... نِهَايَة آغاز # پایان	أَرَادِل ... أَفَاضِل فرومایگان # شایستگان

تمرین دوم : کلمه ناهماهنگ در هر مجموعه کدام است؟ چرا؟

- ۱- عَلمَ ☒ أَخْتُ ☐ أَخ ☐ وَالِد ☐ وَالِدَة ☐ پرچم، خواهر، برادر، پدر، مادر
- ۲- رَأْس ☐ يَد ☐ ماء ☒ وَجْه ☐ لِسَان ☐ سر، دست، آب، صورت، زبان
- ۳- قَمِيص ☐ فُسْتَان ☐ جَوَال ☒ عَبَاءَة ☐ سِرْوَال ☐ پیراهن، پیراهن زنانه، موبایل، چادر،

شلوار

- ۴- قَصِير ☒ نَافِذَة ☐ باب ☐ جِدَار ☐ غُرْفَة ☐ کوتاه، پنجره، در، دیوار، اتاق
- ۵- أَفْضَل ☐ أَنْفَع ☐ أَحَبّ ☐ أَقْدَام ☒ أَكْبَر ☐ برترین، سودمندترین، محبوب‌ترین، پاهای،

بزرگ‌ترین

صفت‌های جمله شماره ۵ را می‌شود صفت تفضیلی نیز معنا کرد : برتر، سودمندتر، محبوب‌تر،

پاهای، بزرگ‌تر

تمرین سوم : این تمرین ترکیبی از کلّ مفاهیم اصلی کتاب است و فقط در باره فعل ماضی نیست؛ بلکه هر آنچه را دانش‌آموز در دروس قبل آموخته است، در اینجا تمرین می‌کند. تنها درس

دوم که دربارهٔ حروف و اسماء استفهام است در این تمرین تکرار نشده است. تمرین مزین به تصاویر شده است تا علاوه بر زیبایی کتاب از طریق تصویر، ترجمه بهتر صورت بگیرد. در یکی از تمرین‌ها تصویر خواجه نصیرالدین طوسی^۱ آمده است.

دانش افزایی برای دبیر (نه برای دانش آموز)

۱- «إِذَا : هرگاه، اگر»

در قرآن إِذَا به معنای هرگاه است؛ ولی در گفت و گوهای روزمرهٔ عربی إِذَا به معنای اگر است.

۲- بَحَثَ عَنْ ... «... را جست و جو کرد»، «دنبال ... گشت»

حرف جَزَ «عَنْ» در ترجمهٔ فارسی حذف می‌شود.

۳- «حَصَدَ : درو کرد»

مضارع آن به دو صورت صحیح است: يَحْصِدُ و يَحْصُدُ. مصدر آن نیز حَصَاد، حَصَاد و حَصَد است.

۴- «قَرَّبَ مِنْ : نزدیک شد به»

در این فعل حرف جَزَ «مِنْ» ترجمه نمی‌شود. «قَرَّبْتُ مِنْهُ» یعنی به او نزدیک شدم.

۵- «هَلَكَ» و «مَاتَ» هر دو به معنای «مُرد» هستند؛ اما یک فرق دارند؛ هَلَكَ یعنی مَاتَ مَيِّتَةً

سوء.

۶- أَجَابَ : جواب داد (يُجِيبُ، إِجَابَةً) أَجَابَ سؤَالَهُ. عَنْ سؤَالِهِ و إِلَى سؤَالِهِ : به پرسش او پاسخ گفت.

۱- ابو جعفر محمد توسی مشهور به خواجه نصیرالدین (زادهٔ ۵ اسفند ۵۷۹ در توس - درگذشتهٔ ۱۱ تیر ۶۵۳ در بغداد) فیلسوف، متکلم، فقیه، دانشمند، ریاضیدان و ستاره شناس ایرانی سدهٔ هفتم است. وی یکی از سرشناس‌ترین شخصیت‌های تاریخ جریان‌های فکری اسلامی است. در زمان حمله مغول به ایران نزد ناصرالدین، محتشم قهستان، به کارهای علمی خویش مشغول شد. در همین زمان اخلاق ناصری را نوشت. پس از مدتی به نزد اسماعیلیان در دژ الموت نقل مکان کرد؛ اما پس از حملهٔ هلاکو خان مغول و پایان یافتن فرمانروایی اسماعیلیان (۶۳۵ ه.خ) هلاکو، نصیرالدین را مشاور و وزیر خود ساخت، تا جایی او که هلاکو را به حمله به بغداد و سرنگونی عباسیان یاری نمود. خواجه نصیرالدین طوسی در ۶۷۲ (قمری) هجری قمری وفات یافت و در کاظمین دفن گردید. او در مراغه رصدخانه‌ای ساخت و کتابخانه‌ای پدید آورد که نزدیک چهار هزار جلد کتاب در آن بود. او با پرورش شاگردانی (همچون قطب الدین شیرازی) و گردآوری دانشمندان ایرانی عامل انتقال تمدن و دانش‌های ایران پیش از مغول به آیندگان شد.

الدَّرْسُ الْخَامِسَ عَشَرَ

اهداف کلی

- ۱- آموختن ۲۰ کلمه جدید؛
- ۲- ماضی منفی؛
- ۳- آموزش مکالمه عربی؛
- ۴- دوره‌ای بر فعل ماضی.

اهداف رفتاری

- دانش آموز در پایان این درس باید بتواند :
- ۱- ۲۰ کلمه جدید این درس را از عربی به فارسی معنا کند.
  - ۲- فعل ماضی را با حرف «ما» منفی کند.
  - ۳- فعل‌های ماضی را در جمله تشخیص دهد.
  - ۴- جمله‌های ساده دارای «صیغه‌های چهارده گانه فعل ماضی» را از عربی به فارسی ترجمه کند.
  - ۵- در حد آموخته‌های این درس، به عربی تکلم کند.

تحلیل درس

آغاز درس مکالمه‌ای تلفنی در مرز مهران در استان ایلام است.^۱
هدف آموزشی این متن تقویت مهارت سخن گفتن است.

بدانیم

منفی کردن فعل ماضی با حرف «ما» انجام می‌شود.
فهم این مطلب برای دانش‌آموز دشوار نیست؛ زیرا هیچ تغییری در فعل ماضی پیش نمی‌آید.

التَّمارینُ

تمرین اول: ترجمه جمله‌های دارای فعل ماضی که سه جمله نخست آیات شریفه کلام الله مجید است. هدف آموزشی، ترجمه جمله‌های دارای فعل ماضی است. هرچند جمله «صدرُ العاقلِ صُنْدُوقٌ سِرٌّ» فعل ماضی ندارد؛ ولی به لحاظ ارزشی دارای پیام است.

تمرین دوم: این تمرین نخستین بار است در کتاب طُرَاحی شده است. تمرین جور کردن همیشه مورد علاقه دانش‌آموزان بوده است؛ زیرا تمرینی ساده و لذت‌بخش است. حل این تمرین باید همراه با ترجمه آن باشد.

الف	ب
الْفُسْتَانُ	مَرْعَةُ الْآخِرَةِ
الْعِلْمُ	كَثُرَ
الدُّنْيَا	مِنْ مَلَابِسِ النِّسَاءِ
الصَّلَاةُ	أَفَّهَ الْعِلْمُ
النَّسِيَانُ	مِفْتَاحُ الْعِلْمِ
السُّؤَالُ	عَمُودُ الدِّينِ

۱- خوب است بدانید برای سفر به کربلا چند مسیر وجود دارد: شلمچه در استان خوزستان، مرز مهران در استان ایلام و مرز خسروی در استان کرمانشاه.
این گفت‌وگو در مرز مهران است.

الفستان من ملابس النساء. فستان (پیراهن) از لباس‌های بانوان است.
العلم كنزٌ. دانش گنج است.

الدُّنْيَا مَرْعَةٌ الْآخِرَةُ. جهان کشتزار آخرت است. یا دنیا مزرعه آخرت است.

الصَّلَاةُ عمود الدين. نماز ستون دین است.

النسيان آفة العلم. فراموشی آفت علم است.

السؤال مفتاح العلم. پرسیدن کلید دانش است.

تمرین سوم: دوره‌ای است بر درس ۹ و ۱۰ (ضمیرهای منفصل و متصل) و درس ۱۱ تا ۱۵

(فعل ماضی) همراه با تکرار برخی واژگان پرکاربرد در جملات.

هدف آموزشی این تمرین تقویت مهارت خواندن و شنیدن و ترجمه عربی به فارسی است.

دانش افزایی برای دبیر (نه برای دانش آموز)

- ۱- إِلَهَة : جمع إله است. در رسم الخطّ اولیه قرآن حروف کشیده واو و الف و یاء نمایش داده نمی شد. بعدها این سه حرف افزوده شد. برخی کلمات بنابر شهرت با همان رسم الخطّ قدیمی نوشته می شوند و حرف الف در آنها نوشته نمی شود؛ مانند: هذا، رحمن، إله، ذلك
- ۲- بَقِيَ : ماند. به معنای «جا ماند» نیز است.
أَحَدُ الْحَاجَّاجِ بَقِيَ فِي أُحُدٍ. یکی از حاجی ها در اُحد جا مانده است.
- ۳- حُدُود جمع حَدّ است. هرچند جمع است، ولی می شود آن را «مرز» ترجمه کرد.
- ۴- لَبَسَ، يَلْبَسُ، لَبَسًا الثَّوبَ : جامه را پوشید.
(امکان دارد با این فعل اشتباه شود: لَبَسَ، يَلْبَسُ، لَبَسًا عَلَيْهِ الأَمْرُ: کار را بر او درهم و برهم و با مشتبه کردنش به چیز دیگری پوشانیده ساخت.) (لَا تَلْبَسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ) حق را با باطل درهم میامیزید. بقره: ۴۲
- ۵- «حَفِظَ» فعل ماضی و به معنای «حفظ کرد» است. گاهی فعل ماضی و مضارع معنای دعا دارد؛ مثال: اللَّهُ يَحْفَظُكَ! حَفِظَكَ اللَّهُ! خدا شما را حفظ کند!
- حرف نفی «ما» فقط بر سر ماضی نمی آید؛ بر سر مضارع نیز می آید؛ مثال: (مَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى) از آنجا که زیر حرف سین در «نَسِیَ» کسره وجود دارد؛ برخی آن را اشتباه تلفظ می کنند. در «هَى» و کلمات مشابه نیز گاهی چنین چیزی رخ می دهد. علت این اشتباه این است که در زبان فارسی اگر زیر حرفی کسره باشد و بعد از آن یاء کشیده بیاید؛ آن کسره، تلفظ می گردد، ولی در عربی چنین نیست. ضمناً کلمه «نَسِیَ» علاوه بر معنای «فراموش کرد» به معنای «جا گذاشت» نیز است؛ مثال: نَسِيتُ حَقِيبَتِي فِي الطَّائِرَةِ. کیفم را در هواپیما جا گذاشتم.
- ۷- «وَقَعَ» و «سَقَطَ» مترادف اند.

الدَّرْسُ السَّادِسُ عَشَرَ

اهداف کلی

- ۱- آموختن ۲۸ کلمه جدید؛
- ۲- روان خوانی یک متن به زبان عربی؛
- ۳- آموزش نام روزهای هفته و نام چهار فصل؛
- ۴- آموزش نام رنگ‌ها.

اهداف رفتاری

- دانش آموز در پایان این درس باید بتواند :
- ۱- ۲۸ کلمه جدید این درس را معنا کند.
  - ۲- متن درس را صحیح و روان قرائت کند.
  - ۳- متن درس را به فارسی ترجمه کند.
  - ۴- به سؤالات درک و فهم متن پاسخ کوتاه بدهد.
  - ۵- روزهای هفته را به زبان عربی به ترتیب از حفظ بگوید.
  - ۶- چهار فصل سال را به ترتیب از حفظ بگوید.
  - ۷- شش رنگ اصلی بر وزن أَفْعَل را به زبان عربی از حفظ بگوید.

تحلیل درس

از درس ۹ تا ۲۰ متن‌های زیبایی طَراحی شده است. این کار در دروس نخستین، امکان پذیر نبود و دلیل آن قبلاً ذکر شد؛ زیرا دانش‌آموز در آغاز راه است و هنوز اطلاعات چندانی ندارد. برای عربی سال دوم متوسطه کار تألیف آسان تر می‌شود؛ زیرا در سال دوم دانش‌آموز پیش زمینه‌های بسیاری دارد. کلمات بسیاری را در ذخیره‌واژگانی خود از حفظ دارد و با ساختارهای بسیاری آشنا شده است.

هدف آموزشی درس ۱۶ آن است که دانش‌آموز بتواند نام روزهای هفته را به زبان عربی و به ترتیب از حفظ بگوید.

يَوْمُ السَّبْتِ، الْأَحَدُ، الْإِثْنَيْنِ، الثَّلَاثَاءُ، الْأَرْبَعَاءُ، الْخَمِيسَ، الْجُمُعَةُ.
همچنین نام چهار فصل سال را مانند روزهای هفته از حفظ بگوید: الرَّيْبُغُ وَالصَّيْفُ وَالْخَرِيفُ وَالسَّيْفُ.

در پایان شش رنگ اصلی بر وزن أَفْعَل را از بر کند: الْأَسْوَدُ وَالْأَبْيَضُ وَالْأَحْمَرُ وَالْأَخْضَرُ وَالْأَزْرَقُ وَالْأَصْفَرُ.

روان خوانی مانند همیشه از اهداف اصلی تمامی دروس کتاب است و در اینجا بهتر از جاهای دیگر کتاب خودنمایی می‌کند.

بدانیم

رنگ‌های «أَسْوَدُ، أَحْمَرُ، أَرْزَقُ، أَخْضَرُ، أَبْيَضُ و أَصْفَرُ» مذکرند و شکل مؤنث آنها چنین است: سَوْدَاءُ، حَمْرَاءُ، زَرْقَاءُ، خَضْرَاءُ، بَيْضَاءُ و صَفْرَاءُ.
دانستن دلیل این تغییر در کتاب عربی سال اول فعلاً ضرورت ندارد. هیچ نیازی نیست او بداند کلمات بر وزن فَعْلَاء مؤنث هستند. همین که بداند گاهی أَسْوَد به صورت سَوْدَاء درمی‌آید کافی است.

الْتَّمَارِينُ

تمرین اول: در جای خالی گزینه مناسب بنویسید.

۱- الْيَوْمُ، يَوْمُ السَّبْتِ وَ غَدًا يَوْمُ . الْأَحَدِ [X] الْإِثْنَيْنِ [ ]

- ۲- أَمْسٍ، كَانَ يَوْمَ الثَّلَاثَاءِ . الْيَوْمُ يَوْمٌ
 ۳- أَوَّلُ الْفُصُولِ، فَصْلٌ
 ۴- السَّتَاءُ، فَصْلٌ
 الْخَمِيسِ □ الْأَرْبَعَاءِ □
 الرَّبِيعِ □ الْحَرِيفِ □
 حَارٌّ □ بَارِدٌ □

هدف آموزشی این تمرین آشنایی با نام روزها و فصل‌ها در قالب جملاتی جدید است.
 تمرین دوم : هدف این تمرین مرور بر نام رنگ‌ها و ذکر حدیثی از حضرت علی است که کلمات
 الیوم و غداً در آن به کار رفته است. کلمات الیوم غداً، أمس و نام روزهای هفته واژه‌های کلیدی این
 تمرین هستند.

آنجا که به ضرورت توقف به هنگام مشاهده چراغ قرمز اشاره شده است و نشانه عقل برشمرده
 شده است به احترام قوانین راهنمایی و رانندگی در تمرین طراحی شده است.

تمرین سوم : اهمیت متضاد و مترادف در آموزش زبان بر کسی پوشیده نیست. مانند موارد
 مشابه باز هم این تمرین ساده طراحی شده است تا اصل تسهیل در آموزش و ارزشیابی اجرا گردد.
 انتظار می‌رود معلمان عربی در طراحی سؤالات امتحانی شیوه‌های مشابه کتاب را پیاده کنند.

تمرین چهارم : این تمرین از بهترین تمرینات کتاب در بخش آموزش و ارزشیابی فعل ماضی
 هستند. امتیاز این تمرین این است که هم آسان است؛ زیرا الگو و مثال دارد و هم در یادگیری موفق
 است. این شیوه تمرین را در امتحانات نیز می‌توان آورد.

دانش‌افزایی برای دبیر (نه برای دانش‌آموز)

با نام دیگر رنگ‌ها آشنا شوید :

بَنْفَسَجَى : بنفش، كُحْلَى : سُرمه‌ای، بَتَّى : قهوه‌ای، وَرْدَى : صورتی، رَمَادَى : خاکستری،
 رَصَاصَى : نوک مدادی، أَحْمَرُ غَامِقٌ : زرشکی، لَازُورْدَى : لاجوردی، أَرْجَوَانَى : ارغوانی، لَوْنُ قَاتِمٍ
 یا لَوْنُ غَامِقٍ : رنگ تیره، لَوْنُ فَاتِحٍ : رنگ روشن، حُمْصَى : کرم (نخودی)

الدَّرْسُ السَّابِعَ عَشَرَ

اهداف کلی

- ۱- آموختن ۱۹ کلمه جدید؛
- ۲- روان خوانی یک متن به زبان عربی؛
- ۳- دوره‌ای بر آموخته‌های پیشین.

اهداف رفتاری

- دانش آموز در پایان این درس باید بتواند :
- ۱- ۱۹ کلمه جدید این درس را از عربی به فارسی معنا کند؛
- ۲- کاربرد حدیث «زِينَةُ الْبَاطِنِ خَيْرٌ مِنْ زِينَةِ الظَّاهِرِ.» را در زندگی تشخیص دهد و به این حدیث در جایگاه مناسب استشهاد کند؛
- ۳- پیام آموزشی درس را بفهمد و بازگو کند.

تحلیل درس

داستان «زينة الباطن» با الهام از حدیث حضرت علی A درس ارزشمندی را به دانش‌آموز می‌دهد. داستان تخیلی «سنگ ماهی مهربان» در زندگی روزمره ما بارها اتفاق می‌افتد. پیام درس ارزش بالایی دارد. علاوه بر اینکه دانش‌آموز متنی را می‌خواند یک درس زندگی نیز می‌آموزد که زینت باطن از زینت ظاهر بهتر است. چه بسا افرادی که ظاهر و باطنشان فرق دارد. گزینش متن بر اساس نظر خواهی از دانش‌آموزان و سرگروه‌های آموزشی صورت گرفته است. متن داستان از نظر بسیاری از کارشناسان، متنی مناسب تشخیص داده شد.

زینة الباطن (زینت باطن، آرایش درون)

كَانَتْ فِي بَحْرٍ كَبِيرٍ سَمَكَةٌ قَبِيحَةٌ إِسْمُهَا السَّمَكَةُ الْحَجْرِيَّةُ. در دریایی بزرگ ماهی زشتی وجود داشت. (بود)

وَالْأَسْمَاكُ خَائِفَاتٌ مِنْهَا. هِيَ كَانَتْ وَحِيدَةً دَائِمًا. و ماهی‌ها از او می‌ترسیدند. (ترسان بودند). او همیشه تنها بود.

فِي يَوْمٍ مِنَ الْأَيَّامِ، خَمْسَةً مِنَ الصَّيَادِينَ جَاؤُوا وَقَدَفُوا شَبَكَةً كَبِيرَةً فِي الْبَحْرِ.

در روزی از روزها پنج تن از ماهیگیرها (صیادها) آمدند و تور بزرگی را در دریا انداختند. وَقَعَتِ الْأَسْمَاكُ فِي الشَّبَكَةِ. ما جاء أَحَدٌ لِلْمُسَاعَدَةِ الْأَسْمَاكِ. ماهی‌ها در تور افتادند. کسی برای کمک به ماهی‌ها نیامد.

هِيَ سَمِعَتْ أَصْوَاتَ الْأَسْمَاكِ. او صدای ماهی‌ها را شنید.

ما جاء أَحَدٌ لِلْمُسَاعَدَةِ. کسی برای کمک نیامد.

السَّمَكَةُ الْحَجْرِيَّةُ سَمِعَتْ أَصْوَاتَ الْأَسْمَاكِ. سنگ ماهی صداهای ماهیان را شنید. فَتَنَظَّرَتْ إِلَى الشَّبَكَةِ وَحَزِنَتْ وَذَهَبَتْ لِنَجَاةِ الْأَسْمَاكِ. قَطَعَتِ الشَّبَكَةَ بِسُرْعَةٍ وَالْأَسْمَاكُ خَرَجَتْ وَهَرَبْنَ جَمِيعًا.

پس (و) به تور نگاه کرد و غمگین شد و برای نجات (رهایی) ماهی‌ها رفت. به سرعت تور را برید. (قطع کرد) و ماهی‌ها خارج شدند و همه فرار کردند.

فَوَقَعَتِ السَّمَكَةُ الْحَجْرِيَّةُ فِي الشَّبَكَةِ وَالصَّيَادُونَ أَخَذُوهَا. كَانَتْ الْأَسْمَاكُ حَزِينَاتٍ؛ لِأَنَّ السَّمَكَةَ الْحَجْرِيَّةَ وَقَعَتْ فِي الشَّبَكَةِ لِنَجَاتِهِنَّ.

پس (و) سنگ ماهی در تور افتاد و صیادها (ماهیگیرها) او را گرفتند. ماهی‌ها ناراحت (غمگین) بودند؛ زیرا سنگ ماهی برای نجات آنها در تور افتاد.

الْأَسْمَاكَ نَظَرْنَ إِلَى سَفِينَةِ الصَّيَادِينَ. هُمْ أَخَذُوهَا وَلَكِنَّهُمْ قَدَفُوهَا فِي الْمَاءِ؛ لِأَنَّهَا كَانَتْ قَبِيحَةً جِدًّا فَخَافُوا مِنْهَا. الْأَسْمَاكَ فَرِحْنَ لِنَجَاتِهَا وَنَظَرْنَ إِلَيْهَا بِإِتِسَامٍ وَ عَلِمْنَ أَنَّ جَمَالَ الْبَاطِنِ أَفْضَلُ مِنْ جَمَالَ الظَّاهِرِ.

ماهی‌ها به کشتی صیادها (ماهیگیرها) نگاه کردند. آنها او را گرفتند، ولی در آب انداختند؛ زیرا خیلی زشت بود و از او ترسیدند. ماهی‌ها برای نجات او خوشحال شدند و دانستند (پی بردند) که زیبایی درون (باطن) برتر (بهتر) از زیبایی آشکار (ظاهر) است.

قَالَ عَلِيٌّ : «زِينَةُ الْبَاطِنِ، خَيْرٌ مِنْ زِينَةِ الظَّاهِرِ.»

حضرت علی گفت : (فرموده زینت باطن بهتر از زینت ظاهر است. (زینت درون بهتر از زینت آشکار است.)

در پایان می‌توان پیام درس را از دانش‌آموزان پرسید و از آنان خواست که اگر بیت یا ضرب المثلی در بارهٔ پیام درس به یاد دارند بگویند و یا تحقیق کنند و برای جلسهٔ بعد بیاورند.

تمرین اول : با توجه به متن درس جمله‌های درست و نادرست را معلوم کنید.

- ۱- كَانَتِ السَّمَكَةُ الْحَجَرِيَّةُ وَحِيدَةً. ☐ درست ☒ نادرست
- ۲- السَّمَكَةُ الْحَجَرِيَّةُ ذَهَبَتْ لِنَجَاةِ الْأَسْمَاكَ. ☐ درست ☒ نادرست
- ۳- كَانَتِ السَّمَكَةُ الْحَجَرِيَّةُ صَغِيرَةً وَجَمِيلَةً. ☒ درست ☐ نادرست
- ۴- الصَّيَادُونَ مَا خَافُوا مِنَ السَّمَكَةِ الْحَجَرِيَّةِ. ☐ درست ☒ نادرست

تمرین دوم : تقویت قدرت درک مطلب دانش‌آموز است. یک هدف مهم کتاب درسی چنین تمریناتی است و در سال‌های آینده سؤال‌های درک مطلب به همین شیوه طراحی می‌گردند. هدف این تمرین تقویت مهارت دانش‌آموز در متن خوانی و پاسخ به پرسش‌هاست. معلمان گرامی به پاسخ کوتاه بسنده کنند و در ارزشیابی‌های شفاهی و کتبی نیز به همین منوال عمل کنند.

تمرین سوم : هدف آموزشی تقویت آموخته‌های دانش‌آموز در شناخت فعل ماضی است.

تمرین چهارم : هدف تقویت روحیهٔ پژوهش در دانش‌آموز است. معلم می‌تواند بنابر تشخیص خود این کار را به صورت فردی یا گروهی از دانش‌آموزان درخواست کند.

دانش‌افزایی برای دبیر (نه برای دانش‌آموز)

- ۱- أَحَدٌ : چند معنا دارد. یک، یکتا، یکی از، بی مانند.
جمع آن آحاد است. اصل آن وَحْدٌ بوده است که واو به همزه بدل شده است.
گاهی بر مؤنث نیز دلالت دارد. (لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ) خطاب به زنان پیامبر اسلام J مانند کسی از زنان نیستید.
مؤنث آن إِحْدَى است. إِحْدَى وَ عِشْرُونَ. إِحْدَى عَشْرَةَ
- ۲- سَمَكٌ : اسم جنس و به معنای ماهی و واحد آن سَمَكَةٌ است. جمع سَمَكٌ أَسْمَاكٌ است و جمع سَمَكَةٌ سَمَكَاتٌ. جمع سَمَكٌ به صورت سِمْكَ و سُمُوكٌ نیز درست است. اَمَّا أَسْمَاكٌ معروف‌تر و رایج است.
- ۳- حرف نفی «ما» بر سر مضارع نیز می‌آید؛ مانند این آیات قرآن :
(وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ) نجم : ۳ (وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ) یس : ۶۹
(وَمَا تُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَ مُنْذِرِينَ) انعام : ۴۸
- ۴- حرف «ف» چند معنا دارد :
حرف عطف است برای ترتیب متصل : (خَلَقَكَ فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ) تو را آفرید و راست و بی عیب کرد.
ترتیب ذکر است. (وَنَادَىٰ نُوحٌ رَبَّهُ فَقَالَ رَبِّ إِنَّ ابْنِي مِنْ أَهْلِي)
و نوح پروردگارش را ندا داد و گفت : پروردگارا پسر من از خانواده من است.

الدَّرْسُ الثَّامِنَ عَشَرَ

اهداف کلی

- ۱- آموختن ۱۹ کلمه جدید؛
- ۲- روان خوانی یک متن به زبان عربی؛

اهداف رفتاری

- ۱- دانش آموز در پایان این درس باید بتواند :
- ۱۹- کلمه جدید این درس را از عربی به فارسی معنا کند.
- ۲- فعل های ماضی را به زبان فارسی ترجمه کند.
- ۳- کاربرد حدیث «رَحِمَ اللَّهُ امْرَأً عَمِلَ عَمَلًا فَأَتَقَنَهُ!» را در زندگی تشخیص دهد و به این حدیث در جایگاه مناسب استشهاد کند.
- ۴- پیام آموزشی درس را بفهمد و بازگو کند.

تحلیل درس

داستان «الإخلاص في العمل» با الهام از حدیث رسول الله پیام ارزشمندی را به دانش آموز انتقال می دهد.

كَانَ نَجَّارٌ وَ صَاحِبُ مَصْنَعٍ صَدِيقَيْنِ. نَجَّارِی و صاحب کارخانه ای با هم دوست بودند.
فِي يَوْمٍ مِنَ الْأَيَّامِ قَالَ النَّجَّارُ لِصَاحِبِ الْمَصْنَعِ : در روزی از روزها، نَجَّار به صاحب کارخانه گفت :

«أَنَا بِحَاجَةٍ إِلَى التَّقَاعُدِ.» من نیاز به بازنشستگی دارم.
أَجَابَ صَاحِبُ الْمَصْنَعِ : «وَلَكِنَّكَ مَاهِرٌ فِي عَمَلِكَ وَ نَحْنُ بِحَاجَةٍ إِلَيْكَ يَا صَدِيقِي.»
صاحب کارخانه جواب داد : ولی تو در کارت ماهر هستی و ما به تو احتیاج داریم ای دوست من.

النَّجَّارُ مَاقَبِلَ. لَمَّا رَأَى صَاحِبُ الْمَصْنَعِ إِصْرَارَهُ؛ قَبِلَ وَ طَلَبَ مِنْهُ صُنْعَ بَيْتٍ خَشَبِيٍّ كَأَخْرِ عَمَلِهِ فِي الْمَصْنَعِ.

نَجَّار قبول نکرد. وقتی که صاحب کارخانه اصرارش (پافشاری اش) را دید قبول کرد. (پذیرفت)
و از او خواست به عنوان آخرین کار در کارخانه خانه ای چوبی بسازد.

ذَهَبَ النَّجَّارُ إِلَى السُّوقِ لِشِرَاءِ الْوَسَائِلِ لِصُنْعِ الْبَيْتِ الْخَشَبِيِّ الْجَدِيدِ.
نَجَّار برای خریدن وسایل برای ساختن خانه چوبی جدید به بازار رفت.
هُوَ اشْتَرَى وَسَائِلَ رَخِيصَةً وَ غَيْرَ مُنَاسِبَةٍ. او وسایل ارزان و غیر مناسب خرید.
وَ بَدَأَ بِالْعَمَلِ لَكِنَّهُ مَا كَانَ مُجِدًّا فِي الْعَمَلِ. ما كَانَتْ أَحْشَابُ الْبَيْتِ مَرْغُوبَةً.
و شروع به کار کرد، ولی در کار با پشتکار (پرتلاش، جدی) نبود. چوب های خانه مرغوب نبود.
بَعْدَ شَهْرَيْنِ ذَهَبَ عِنْدَ صَدِيقِهِ وَ قَالَ لَهُ : «هَذَا آخِرُ عَمَلِي.»

بعد از دو ماه نزد دوستش رفت و به او گفت : «این آخرین کار من است.»
جاءَ صَاحِبُ الْمَصْنَعِ وَ أَعْطَاهُ مِفْتَاحاً ذَهَبِيًّا وَ قَالَ لَهُ : «هَذَا مِفْتَاحُ بَيْتِكَ. هَذَا الْبَيْتُ هَدِيَّةٌ لَكَ؛ لِأَنَّكَ عَمِلْتَ عِنْدِي سَنَوَاتٍ كَثِيرَةً.» صاحب کارخانه آمد و کلیدی طلایی به او داد و به وی گفت : این خانه توست. این خانه هدیه ای به تو است؛ زیرا تو سال های بسیاری نزد من کار کردی.
نَدِمَ النَّجَّارُ مِنْ عَمَلِهِ وَ قَالَ فِي نَفْسِهِ : «يَا لَيْتَنِي صَنَعْتُ هَذَا الْبَيْتَ جَيِّدًا!»

نَجَّار از کارش پشیمان شد و با خودش گفت : ای کاش این خانه را خوب می ساختم. (خوب ساخته بودم)

«رَحِمَ اللَّهُ امْرَأً عَمِلَ عَمَلًا فَأَتَقَنَهُ!»

خدا انسانی را رحمت کند که کاری را انجام دهد(داد) و آن را درست و محکم انجام دهد.

(داد)

در این درس نیز بخش «بدانیم» و «فَنَ ترجمه» وجود ندارد؛ زیرا نزدیک پایان کتاب است و قصد مؤلفان این است که در هفته‌های پایانی سال مبحث جدیدی تدریس نشود. هدف فقط متن خوانی و دوره مباحث مهم کتاب است.

الْتَّمَارِينُ

تمرین اول : با توجه به متن درس جمله‌های درست و نادرست را معلوم کنید.

- ۱- قَبِلَ صَاحِبُ الْمَصْنَعِ تَقَاعْدَ التَّجَارِ لِأَنَّهُ كَانَ ضَعِيفًا.   درست ☐ نادرست ☒
- ۲- كَانَ التَّجَارُ مُجِدًّا فِي صُنْعِ الْبَيْتِ الْخَشْبِيِّ.   درست ☐ نادرست ☒
- ۳- كَانَ الْبَيْتُ الْخَشْبِيُّ هَدِيَّةً لِلتَّجَارِ.   درست ☒ نادرست ☐
- ۴- كَانَ التَّجَارُ مَاهِرًا.   درست ☐ نادرست ☒
- ۵- مَا نَدِمَ التَّجَارُ مِنْ عَمَلِهِ.   درست ☒ نادرست ☐

هدف آموزشی این تمرین، تقویت درک مطلب است.

تمرین دوم : کدام کلمات جمع مکسرند؟ (شش کلمه)

شَهْرَيْنِ - أَحْشَابِ - وَسَائِلِ - مِفْتَاحِ - إِخْوَةِ - بَسَاتِينِ - خَائِفَاتِ - صَيَادُونَ - حِجَارَةٌ - أَرْبَعَاءِ - صُفُوفِ - تَقَاعِدُ

هدف آموزشی این تمرین یادآوری آموخته‌های پیشین در درس دوم و سوم است.

تمرین سوم : هدف آموزشی دوره آموخته‌های پیشین دانش‌آموز درباره فعل ماضی است.

همچنین پرکاربردترین فعل‌های ماضی که تاکنون در کتاب آمده است یک بار دیگر دوره می‌شود.

دانش‌افزایی برای دبیر (نه برای دانش‌آموز)

۱- أَعْطَى (داد، بخشید) يَعْطَى، إِعْطَاءٌ، فعل امر آن أَعْطِ است. إِعْطَاءٌ، إِيتَاءٌ، مَنَحٌ و هِبَةٌ مترادف هستند.

أَعْطَى در گویش‌های عامیانه و گاهی در فصیح به صورت أَنْطَى به کار می‌رود. (أَنْطَيْنَاكَ أَعْطَيْنَاكَ) ۲- سَنَّةٌ و عام مترادف هستند. جمع سَنَّةٌ علاوه بر سَنَوَاتٌ به صورت سِنِين (سِنُونٌ) نیز درست است.

۳- لَمَّا، عِنْدَمَا و حِينَما مترادف‌اند.

۴- «جَيِّدًا» به معنای «خوب» است. در گویش حجازی «کویّس» معادل جَيِّدًا است.

۵- «رَأَى» و «شَاهَدَ» مترادف‌اند. در گویش حجازی «شاف» به همین معناست. مضارع «رَأَى» می‌شود: «يَرَى».

۶- «لَيْسَ» به معنای «نیست» مضارع ندارد. در گویش حجازی «مو» معادل آن است. لَيْسَ مَوْجُودًا. ← مو موجود.

الدَّرْسُ التَّاسِعَ عَشَرَ

اهداف کلی

- ۱- روان خوانی چند متن کوتاه به زبان عربی؛
- ۲- یادآوری پاره‌ای از واژه‌هایی که تاکنون دانش آموز آموخته است؛
- ۳- ایجاد علاقه‌مندی به زبان عربی با طرح ابتسامه و آوردن لبخند بر چهره دانش آموزان با قرائت یک متن مفرح.

اهداف رفتاری

- دانش آموز در پایان این درس باید بتواند :
- ۱- متن درس را روان و صحیح بخواند.
  - ۲- به سؤالات درک و فهم از متن پاسخ دهد.
  - ۳- با استفاده از کلماتی که تاکنون یاد گرفته است؛ چند متن کوتاه عربی را به فارسی ترجمه کند.
  - ۴- با استفاده از مطالبی که تاکنون در دو بخش «بدانیم» و «فَنَ ترجمه» خوانده است تمرینات دوره‌ای را حل کند.
  - ۵- به مکالمه عربی علاقه مند شود.

تحلیل درس

ابتسامات نه تنها برای نوجوانان که برای بزرگسالان نیز جالب توجه است. از آنجا که این درس آخرین درس است؛ یک ابتسامه به مصداق (خَتَامُهُ مِسْكٌ) زینت بخش درس نوزدهم شده است. یکی از شیوه‌های آموزش زبان استفاده از داستان کوتاه است. در این میان لطیفه نقش مهمی دارد؛ زیرا به دلیل فکاهی بودن؛ خواننده کنجکاو می‌شود تا معنای جمله‌ها را بفهمد.

گروه عربی دفتر تألیف سعی می‌کند تا کتاب‌های مناسبی را به همین منظور از طریق انتشارات مدرسه چاپ کند و سعی دارد تا چنین کتاب‌هایی را جایگزین کتاب‌های تمرین قواعد کند. یکی از دشواری‌های کار تألیف در پایهٔ اول این است که نمی‌توان از بسیاری از ساختارهای زبانی مانند فعل‌های امر، نهی، انواع ماضی (استمراری، بعید و ...)، مضارع و دیگر ساختارها استفاده کرد. از طرفی هدف مؤلفان این بود که واژگان کتاب از مرز ۴۰۰ نگذرد و چنین نیز شده است؛ لذا بسیاری از عبارات و متون آن‌طور که مطلوب بود نگاشته نشد. اصل این ابتسامه چنین است که پسر کوچک‌تر از پسر بزرگ‌تر سؤال‌هایی می‌پرسد و پسر بزرگ‌تر پاسخ را نمی‌داند؛ اما پاسخ‌هایی احتمالی می‌دهد که نادرست هستند؛ مادر که شاهد گفت و گوی میان دو پسرش است؛ پاسخ‌ها را اصلاح می‌کند.

الْأَخُ الصَّغِيرُ : مَنْ هُوَ «کورش»؟   الْأَخُ الْكَبِيرُ : هُوَ شَاعِرٌ.   الْأُمُّ : لَا؛ هُوَ مَلِكٌ.
پسر کوچک : «کورش کیست؟»   پسر بزرگ : او شاعر است.   مادر : نه؛ او پادشاه است.
: أَيْنَ مَدِينَتُهُ «درِ فوول»؟   : إِنَّهَا فِي بُوْشَهْر.   : لَا؛ إِنَّهَا فِي خُوْزِسْتَان.
شهر دزفول کجاست؟   در بوشهر است.   نه؛ در خوزستان است.
: كَمْ عَدَدُ مَدْنِ إِيْرَانِ؟   : تَقْرِيْبًا سَبْعُوْنَ مَدِيْنَةً.   : لَا؛ أَكْثَرُ مِنْ أَلْفِ مَدِيْنَةٍ.
تعداد شهرهای ایران چند تاست؟   تقریباً هفتاد شهر.   نه؛ بیشتر از هزار شهر است.
: هَلِ السَّمَاءُ زَرْقَاءُ حَقِيْقَةً؟   : نَعَمْ.   : لَا؛ لَيْسَتْ زَرْقَاءُ فِي الْحَقِيْقَةِ.
آیا آسمان به راستی آبی است؟   بله.   نه؛ به راستی آبی نیست.
: لِمَنْ هَذِهِ الصُّوْرَةُ؟   : هَذِهِ صُوْرَةُ فِرْدَوْسِيٍّ.   : لَا؛ هَذِهِ صُوْرَةُ الزَّرَازِيِّ.
این عکس کیست؟   این عکس فردوسی است.   نه؛ این عکس رازی است.
: مَاذَا فِي الْقَمَرِ؟   : فِيْهِ (؟)
در ماه چه چیزی وجود دارد؟   در آن (؟)
الْأُمُّ قَطَعَتْ الْحَوَارِ بَيْنَ الْأَخَوَيْنِ وَ طَلَبَتْ السُّكُوْتَ مِنَ الْوَلَدِ الصَّغِيرِ.

مادر گفت و گوی بین دو برادر را قطع کرد و از پسر کوچک خواست که ساکت شود.
 {مادر می بیند که پسر بزرگ تر در محصله افتاده و برای نجات او از پسر کوچک تر درخواست می کند ساکت شود و به او می گوید: این قدر برادرت را با این سؤال های سخت اذیت نکن.}
 لَكِنَّ الْوَلَدَ الْكَبِيرَ قَالَ لِوَالِدَتِهِ: «عَفْوًا؛ يَا أُمِّي، عَلَيْهِ السُّؤَالُ وَعَلَى الْجَوَابِ. لِأَنِّي مُعَلِّمُهُ»
 قَالَتِ الْوَالِدَةُ: «أَنْتَ مُعَلِّمٌ عَجِيبٌ.»

ولی پسر بزرگ {با تعجب} به مادرش گفت: «بیخشید؛ مادر، او باید سؤال کند و من باید جواب دهم. چون من معلّم او هستم.» مادر گفت: «تو معلّم عجیبی هستی.»
 در اصل جمله باید چنین باشد: پسر به مادرش می گوید: نه مادر، او باید سؤال کند تا یاد بگیرد.
 «لا؛ یا اُمّی دَعِیْهِ یَسْأَلُ حَتّٰی یَتَعَلَّمَ.» اما جمله مذکور فعل امر معتلّ مثال و مضارع مجزوم و منصوب دارد؛ لذا جمله بندی مناسب ساختاری که دانش آموز با آن آشناست؛ تغییر کرده است. به جاست که اگر دانش آموز یا دانش آموزانی متوجّه موضوع ابتهسامه نشدند؛ برای آنها به زبان ساده تر توضیح دهد. در این ابتهسامه تمرینی بر آموخته های پیشین دانش آموز در فصل دوم صورت گرفته است؛ زیرا در این متن چندین جمله پرسشی به کار رفته است.

بارها شاهد بوده ایم زیباترین لطیفه ها را شخصی بیان می کند؛ اما لبخندی بر لبان کسی ظاهر نمی شود؛ زیرا لطیفه گفتن زمان و مکان مناسب می خواهد و گوینده آن نیز باید در آن لحظه خندان باشد.
 دلیل انتخاب ابتهسامات در دو درس پایانی کتاب پیشنهاد دبیران بوده است. بسیاری از ابتهساماتی که مؤلفان می خواستند در کتاب استفاده کنند؛ از نظر واژگانی یا ساختاری قابلیت طرح در کتاب نداشتند.

تمرین اوّل: هدف تقویت مهارت ترجمه دانش آموز است.
 تمرین دوم و سوم: هدف تقویت مهارت شناخت واژگان است.
 تمرین چهارم: هدف تقویت آموخته های دانش آموز در نیمه دوم کتاب است.
 تمرین پنجم: هدف تقویت مهارت مکالمه در دانش آموز است.
 تمرین ششم: هدف تقویت آموخته های دانش آموز در کل کتاب است. درجه دشواری این تمرین بالاست؛ زیرا برای حل آن باید همه کتاب را آموخته باشد.

الدَّرْسُ العِشْرُونَ

اهداف کلی

- ۱- روان خوانی چند متن کوتاه به زبان عربی؛
- ۲- یادآوری پاره‌ای از واژه‌هایی که تاکنون دانش آموز آموخته است؛
- ۳- ایجاد علاقه به زبان عربی با طرح ابتسامات و آوردن لبخند بر چهره دانش آموزان با قرائت چند متن مفرح.

اهداف رفتاری

- دانش آموز در پایان این درس باید بتواند :
- ۱- متن را صحیح و روان بخواند.
  - ۲- به سؤالات درک و فهم از متن پاسخ دهد.
  - ۳- با استفاده از کلماتی که تاکنون یاد گرفته است؛ چند متن کوتاه عربی را به فارسی ترجمه کند.
  - ۴- با استفاده از مطالبی که تاکنون در دو بخش «بدانیم» و «فن ترجمه» خوانده است؛ تمرینات دوره‌ای را حل کند.
  - ۵- به مکالمه عربی علاقه مند شود.

تحلیل درس

سه لطیفه ساده و کوتاه پایان بخش کتاب درسی است.

الأوّل: أَرَأَيْتَ تِلْكَ التَّمْلَةَ فَوْقَ الْجَبَلِ؟ الثّانی: لا. ما رَأَيْتُ. لَكِنِّي سَمِعْتُ صَوْتَ أَقْدَامِهَا.

اولی: آیا آن مورچه را بالای کوه دیدی؟ دومی: نه. ندیدم. ولی صدای پاهایش را شنیدم.

الوالدة: هَلْ غَسَلْتَ السَّمَكَةَ جَيِّدًا؟ الطّفلُ: لا؛ ما غَسَلْتُهَا.

لماذا ما غَسَلْتِهَا؟! لِأَنَّ السَّمَكَةَ فِي الْمَاءِ كُلَّ عُمْرِهَا.

مادر: آیا ماهی را خوب شستی؟ دختر کوچک: نه؛ نشستم.

چرا آن را نشستی؟ چون ماهی همه عمرش را در آب بوده است.

(صحنه گفت و گو در آشپزخانه است.)

الطّفلُ: یا والدی، أَنَا رَأَيْتُ سَارِقًا فِي التِّلْفَازِیُون. بابا، من دزدی را در تلویزیون دیدم.

الوالدُ: ماذا فَعَلْتَ یا وَلَدِی؟ چه کار کردی ای پسر؟

الطّفلُ: ضَرَبْتُهُ بِالْحَسَبِ. با چوب او را زدم.

- تمرین اوّل: هدف تقویت مهارت ترجمه دانش آموز است.
- تمرین دوم و سوم: هدف تقویت مهارت شناخت واژگان است.
- تمرین چهارم: هدف تقویت آموخته های دانش آموز در نیمه دوم کتاب است.
- تمرین پنجم: هدف تقویت مهارت مکالمه در دانش آموز است.

جدول خلاصه درس ۱۲ تا ۱۶

جدول خلاصه درس ۱۲ تا ۱۶ با نگاهی کوتاه به زبان عربی است. کل مطالبی که در فصل چهارم آموخته شده در یک جدول نمایش داده شده است. جدول به اندازه کافی رسا و گویا است. این جدول برای مطالعه دانش آموز است. هدف این نیست که مانند روش های کلیشه ای و سنتی حفظ شود. هدف این است که آنچه را دانش آموز تاکنون خوانده است یکجا ملاحظه کند.

انتظار می رود دبیران جدول را برای دانش آموز توضیح دهد؛ اما در ارزشیابی کتبی و شفاهی سوالاتی از آن طرح نشود.

بخش سوم

اهداف کلی برنامه درسی عربی
در حوزه عناصر و عرصه‌ها

اهداف کلی برنامه درسی عربی در حوزه عناصر و عرصه‌ها

عناصر / عرصه‌ها	خود	خدا	خلق	خلقت (با محوریت خداوند)
تعقل (تفکر)	تدبیر، پندآموزی، درست اندیشی در زندگی، نیروی حل مسئله در مسائل واژگانی و زبانی و تقویت توان تفهیم و تفهم	باور اینکه یکی از اسباب نزول قرآن به زبان عربی تعقل است. (إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ) ^۱	احترام به دیگران، به قانون، پاس‌داشت بزرگان، علاقه‌مندی به زبان عربی، تقویت توان فهم متون و آثار مؤلفان کهن و امروزی و آثار ادبی مزین به واژگان، اصطلاحات و ترکیبات عربی	نگاه مسئولانه به طبیعت
ایمان	علاقه‌مندی به زبان عربی و باور اینکه زبان عربی زبانی کامل و غنی است و درک درست و بهینه قرآن و علوم و معارف اسلامی و نیز زبان و ادبیات فارسی در سایه یادگیری زبان عربی میسر می‌شود.	تقرب الی الله و دوست داشتن زبان عربی به عنوان زبان دین مبین اسلام (وَإِنَّهُ لَنْزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ تَزَلُّ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنْذِرِينَ بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ) ^۲	ایجاد علاقه به زبان عربی به عنوان زبان نخست جهان اسلام و یکی از هفت زبان بین‌المللی و زبانی که ادبیات زیبا و ارزشمندی دارد.	علاقه‌مند سازی فراگیران به آثار کهن ادبی ایرانیان که به زبان عربی نوشته شده است.
علم	کمک به فهم درست زبان و ادبیات فارسی از طریق یادگیری نسبی زبان عربی و آگاهی از نقش مهم زبان عربی در زندگی یک شهروند ایرانی در انجام تکالیف دینی و فهم کلیه علوم	یادگیری زبان عربی به منظور آشنایی بهتر با زبان وحی و درک عمیق قرآن و متون دینی، احادیث، ادعیه و روایات	آگاهی از جایگاه و منزلت بارز زبان عربی در ارتباط با سایر کشورهای مسلمان به ویژه اینکه زبان رسمی ۲۲ کشور مسلمان عربی است.	شناخت زیبایی‌ها و توانمندی‌های زبان عربی به عنوان یکی از ساخته‌های اعجاب برانگیز خلقت

عمل	<p>تقویت مهارت سخن گفتن در حدّ عبارات ساده، پرکاربرد و مورد نیاز در برقراری ارتباط به ویژه در بزرگ ترین کنگره جهان اسلام حج ابراهیمی</p>	<p>تواناسازی مهارت زبانی روان خوانی برای قرائت قرآن، ادعیه، احادیث، روایات و متون گهربار اسلامی و نیز متون فارسی مزین به کلمات، عبارات و مصطلحات عربی</p>	<p>تقویت مهارت زبانی شنیدن و سخن گفتن برای ایجاد ارتباط با مسلمانان و نیز در نقش یک زبان بین المللی</p>	<p>مشاهده آثار فرهنگ تمدن اسلامی مانند مراقد و اماکن متبرکه و توانایی بهره بری بهینه زبانی</p>
اخلاق	<p>ارزش گذاری به درس آموزش زبان عربی به عنوان زبان نخست جهان اسلام و زبانی که زبان فارسی کاملاً با آن درآمیخته است و ترویج حسنات با گزینش عبارات و متون متناسب عربی</p>	<p>تلاش در جهت انجام کارهایی که خشنودی خداوند در آن است به وسیله گزینش عبارات و متون مناسب</p>	<p>ارزش نهادن به تواناسازی فرد در کسب مهارت های چهارگانه زبانی</p>	<p>مسئولیت اخلاقی در برابر حجمه های عربی زدایی های افراطی از زبان فارسی و باور اینکه زبان فارسی زبانی تواناست که با بهره گیری از واژگان عربی توانا تر شده و وجود کلمات عربی در فارسی امری طبیعی است و در سایر زبان ها نیز پدیده واژه ستانی و واژه دهی وجود دارد.</p>

شبکه مفهومی کتاب‌های عربی سه سال نخست متوسطه ۱

پایه	اول متوسطه ۱	دوم متوسطه ۱	سوم متوسطه ۱
واژگان	آموزش حدّ اقل ۴۰۰ و حدّ اکثر ۵۰۰ واژه و اصطلاح پرکاربرد و ساده ^۲	آموزش حدّ اقل ۴۰۰ و حدّ اکثر ۵۰۰ واژه و اصطلاح پرکاربرد و ساده ^۲	آموزش حدّ اقل ۴۰۰ و حدّ اکثر ۵۰۰ واژه و اصطلاح پرکاربرد و ساده ^۲
تألیف و بارم بندی	- اسم اشاره ^۶ - فعل ماضی ^۷ - ادوات استفهام ^۸ - معرفه به ال ^۹ - اسم از نظر عدد و جنس ^۱ - اعداد اصلی یک تا بیست ^{۱۱} - ضمائر منفصل و متصل ^{۱۲}	- فعل مضارع ^{۱۳} - وزن و ریشه ^{۱۴} - بقیه ادوات استفهام (لماذا، متى، کیف، أی) ^{۱۵} - اعداد ترتیبی یکم تا بیستم ^{۱۶}	- فعل امر - فعل نهی ^{۱۷} - فعل مستقبل ^{۱۸} - ترکیب اضافی و وصفی ^{۱۹} - ساعت شماری - شناخت مصادر ثلاثی مزید ^۲

۱- کلماتی مانند کاتب، مکتوب، مکتبه، مکتب و مکانیه که یک مدخل واژگانی مشترک دارند؛ در شمارش واژگان چند واژه محسوب می شوند و این حتی در صورتی است که قواعد مربوط به آنها را دانش آموز فراگرفته باشد. همچنین کلماتی مانند (و، ف، ل، پ، فی، من، لا و...) که بسیار ساده اند؛ در شمارش واژگان محسوب می شوند. در گزینش واژگان کلمات پرسیامد مد نظر است. از به کارگیری واژگان کم کاربرد پرهیز می گردد. واژه های استفاده شده به اندازه کافی در دروس مختلف یک پایه و نیز در پایه های بعد تکرار می گردند تا ملکه ذهن دانش آموز شود.

۲- با قصد واژه تنها سقف واژگان است. تعداد واژگان بین ۴۰۰ الی ۵۰۰ واژه می باشد و از آنجا که ترجمه فارسی به عربی مد نظر در تألیف و بارم بندی نیست؛ این تعداد واژه مناسب است. تعداد کل واژگان سه پایه متوسطه نخست بین ۱۲۰۰ الی ۱۵۰۰ واژه است.

۳- واژگان مشترک در هر دو زبان به عنوان واژگان جدید محسوب نمی شوند؛ مانند : کتاب، دفتر، قلم، مدرسه، معلم، علم، جدید، صبر، خروج.

واژگانی مانند عامل که در هر دو زبان به کار می رود؛ ولی معنای متفاوت از هم دارند و در کتاب درسی به معنای «کارگر» می آید به عنوان واژگان جدید است.

- ۴- در گزینش واژگان به پرسیامد بودن آن در قرآن، متون معارف اسلامی و زبان و ادبیات فارسی توجه لازم می گردد.
- ۵- در بخش فن ترجمه که در حقیقت همان قواعد است هدف فهم عبارت است و قواعد فی نفسه هدف نیست. هدف از قواعد آن است که معنای عبارت بهتر درک شود. در این بخش دانش آموز با شیوه های ترجمه آشنا می گردد.
- ۶- اسم اشاره به نزدیک و دور، همراه مشاء الیه آن. اسم اشاره مثنای دور تدریس نمی شود.
- ۷- هدف تنها شناخت فعل ماضی ست و ساخت آن مد نظر نیست. گر بنا به ضرورت در تمرینی یا بخشی در کتاب ترجمه فارسی به عربی یعنی ساخت ده شود در مقدمه و رهنمای معلم توضیح ده ده شود که بن مطلب ز هدف کتاب درسی نیست و صرفاً جهت تعمیق یادگیری آمده ست.
- ۸- هل، این، من، ما (بقیه کلمات پرسشی در سال دوم تدریس می گردد).
- ۹- فقط در این حد که فرق معنای (رجل و الرجل) را در جمله هایی مانند (جاء رجل و جاء الرجل) تشخیص دهد.
- ۱۰- مفرد، مثنی و جمع مذکر سالم، جمع مؤنث سالم، جمع مکسر (اوزان پرکاربرد) و در بحث جنس تنها به تاء تأنیث اشاره می شود.
- ۱۱- بدون توجه به قواعد عدد و معدود و در حد واژگان جدید آموزش اعداد اصلی و ترتیبی تنها در قالب واژه های جدید است. در شیوه تألیف، تدریس و ارزشیابی اعداد اصلی و ترتیبی از پایه ای قواعد که تجربه نشان داده است یادگیری را دچار اشکال جدی می نماید صرف نظر می شود؛ مانند یادآوری ویژگی های معدود ۳ تا ۱۰ یا ۱۳ تا ۱۹ و عددهای اصلی صرفاً به صورت معروف (مذکر) در تمرین و به دنبال آن در ارزشیابی می آید.

ادامه در صفحه بعد ←

<ul style="list-style-type: none"> — شعر عربی مناسب، — داستان کوتاه، — آشنایی ساده با ادبای عرب، — ضرب المثل،^{۲۵} — ملّعات ادبا، — آداب و مهارت‌های زندگی، — داستان‌های دانش‌آموز پسند، — ابتهامات (طنز، سرگرمی)، — خوردنی‌ها و نوشیدنی‌ها، — پوشیدنی‌ها، — در تاکسی، — تعطیلات، — هنر ایرانی، اسلامی و جهانی، — در مراکز دینی و تفریحی^{۲۶} — مدرسه و دانشگاه (دوره‌های تحصیلی، دروس، زنگ‌ها و...)، — خانه و وسایل موجود در آن، — آب و هوا و پدیده‌های طبیعی مانند: باران و زلزله، — وصف یک مکان مذهبی، تاریخی یا توریستی، — آیات کلام الله مجید،^{۲۷} — احادیث معصومین (ع)،^{۲۸} — اطلاعات عمومی. 	<ul style="list-style-type: none"> — شعر عربی مناسب، — داستان کوتاه، — آشنایی ساده با ادبای عرب، — رعایت پاکیزگی، — حفظ محیط زیست، — دوست‌یابی، — احترام به همسایه، — خوش اخلاقی، — خوش زبانی، — اعتماد به نفس و خودباوری، — ورزش، — دانش‌پروز (اینترنت، رایانه) — بهداشت و سلامت، — زندگی روزمره، — محیط اطراف، — ارزش‌ها و فرهنگ جامعه، — ابتهامات (طنز، سرگرمی)، — گردش در شهر و روستا، — آیات کلام الله مجید،^{۲۹} — احادیث معصومین (ع)،^{۳۰} — اطلاعات عمومی، — داشتن (عندی)، 	<ul style="list-style-type: none"> — عددهای اصلی، — رنگ‌های اصلی، — روزهای هفته، — شعر عربی مناسب، — ارزش و جایگاه تفکر و تعقل در احادیث، — احادیث درباره‌ی خوش اخلاقی، — احادیث درباره‌ی آداب سخن، — داستان کوتاه، — ابتهامات (طنز، سرگرمی)، — آیا می‌دانید که ...، — متون ارزشمند اخلاقی، — سخنان بزرگان، — آیات کلام الله مجید،^{۳۱} — احادیث معصومین (ع)،^{۳۲} — متون و عبارات حوزه معارف اسلامی، — فصل‌ها — اطلاعات عمومی.
---	--	--

→ ادامه از صفحه قبل

- ۱۲- تنها شناخت و تشخیص ضمائر کافی است. توانایی به کارگیری آنها هدف آموزشی نیست.
- ۱۳- هدف تنها شناخت فعل مضارع است و ساخت آن مدّ نظر نیست. اگر بنا به ضرورت در تمرینی و یا بخشی در کتاب ترجمه فارسی به عربی یعنی ساخت داده شود در مقدّمه و راهنمای معلّم توضیح داده خواهد شد که این مطلب از اهداف کتاب درسی نیست و صرفاً جهت تعمیق یادگیری آمده است.
- ۱۴- ساخت در بحث وزن استثنائاً از اهداف آموزشی است؛ زیرا بحث وزن ساده است و در زبان فارسی نیز اهمیّت دارد.
- ۱۵- کلمه بررسی کم در سال اول متوسطه نخست در کنار بحث اعداد یک تا بیست تدریس شده است.
- ۱۶- بدون توجه به قواعد عدد و معدود و در حدّ واژگان جدید (به بند بالا توجه می شود).
- ۱۷- در امر و نهی فقط صیغه‌های مخاطب تدریس می‌گردد.
- ۱۸- فقط در حدّ فهم معنا و بدون رویکرد قاعده‌ای. در ترکیب وصفی و اضافی ساخت این ترکیب‌ها مدّ نظر نیست؛ بلکه فقط فهم معنا مورد نظر است.
- ۱۹- بحث ثلاثی مزید مربوط به سال اول متوسطه ۲ (پایه دهم) است. در عربی پایه سوم متوسطه نخست (پایه نهم) تنها آشنایی با وزن مصادر تدریس می‌شود.

<p>– سلام و احوال پرسی، – آشنایی با همدیگر، – خدا حافظی، – تعارفات، – در شهرهای زیارتی، – در بازار، – پرسش از جای چیزی یا کسی. آدرس پرسیدن و آدرس دادن، – پرسش از ماهیت چیزی و نحوه پاسخ بدن – پرسش از کیستی و پاسخ به آن و معرّفی خود (نام، سنّ و...) – تبریکات عید و مناسبات – شیوه تشکر کردن – در مراکز درمانی – پرسش از امکان یا عدم امکان وقوع امر – پرسش از رنگ – مشاغل و پرسش از شغل^{۲۱}</p>	<p>– معرّفی افراد به همدیگر – رفت و آمد – در هتل – در رستوران (سفارش غذا و خرید آن و...) – وعده‌های غذایی طرفیان (خانواده، دوستان، خویشان، همسایگان، هم کلاسی‌ها ...) – پرسش از زمان و پاسخ بدن (اوقات شبانه روز، ماه و...) – کلاس (وسایل موجود، اصطلاحات مدرسه‌ای) – پرسش از علت چیزی و پاسخ بدن – پرسش از چگونگی کاری یا چیزی – لوازم شخصی – صفات، حالات و احساسات^{۲۲} – واجبات دینی</p>	<p>– ساعت شماری، – نحوه درخواست و خواهش کردن، – اجازه گرفتن و اجازه دادن، – صحبت در باره مکانی – بازداشتن کسی از کاری – قرار ملاقات نهادن – تماس‌های تلفنی – در فرودگاه و اداره گذرنامه – صحبت با پلیس – یافتن گمشده – صحبت درباره آینده – ابراز همدردی – صحبت درباره خوشایندها و ناخوشاینده – واجبات دینی</p>
--	---	--

→ ادامه از صفحه قبل

۲۰- آیات برگزیده از نظر واژگانی و ساختاری فراخور آموخته‌های دانش آموز پایه اول متوسطه یک است و از نظر موضوعی نیز گزینش خواهد شد.

۲۱- احادیث برگزیده از نظر واژگانی و ساختاری فراخور آموخته‌های دانش آموز پایه اول متوسطه یک است و از نظر موضوعی نیز گزینش خواهد شد.

۲۲- آیات برگزیده از نظر واژگانی و ساختاری فراخور آموخته‌های دانش آموز پایه دوم متوسطه یک است و از نظر موضوعی نیز گزینش خواهد شد.

۲۳- احادیث برگزیده از نظر واژگانی و ساختاری فراخور آموخته‌های دانش آموز پایه دوم متوسطه یک است و از نظر موضوعی نیز گزینش خواهد شد.

۲۴- با مضمون مشترک در دو زبان فارسی و عربی.

۲۵- مانند موزه، پارک و باغ وحش.

۲۶- آیات برگزیده از نظر واژگانی و ساختاری فراخور آموخته‌های دانش آموز پایه سوم متوسطه یک است و از نظر موضوعی نیز گزینش خواهد شد.

۲۷- احادیث برگزیده از نظر واژگانی و ساختاری فراخور آموخته‌های دانش آموز پایه سوم متوسطه یک است و از نظر موضوعی نیز گزینش خواهد شد.

۲۸- مانند: (طبيب، طالب، مهندس، مدرّس، موظّف، عامل= پزشک، دانش آموز، مهندس، معلّم، کارمند و کارگر)

۲۹- مانند: (بارد و حارّ، مسرور و حزین، تعب و نشیط، قبیح و جمیل، سمین و نحیف، طویل و قصیر، رخیص و غالی= سرد و گرم، شاد و غمگین، خسته و سرحال، زشت و زیبا، چاق و لاغر، بلند و کوتاه، گران و ارزان)

شرح وسعت و توالی مفاهیم در بخش متون و مکالمه

متون کتاب‌های عربی کاربردی، سودمند، مطابق علاقه دانش‌آموز، به روز، شاد و امید بخش است.^۱

دانش‌آموز در بخش مکالمه در سه سال نخست قادر خواهد شد در حد رفع نیاز توانایی سخن گفتن و فهم زبان را حاصل کند. در سه سال دوم این مهارت بیشتر خواهد شد و فرد افزون بر رفع نیازهای اولیه قادر خواهد بود مباحثاتی در زمینه اثبات و یا ردّ مطلبی انجام دهد.

از آنجاکه درس عربی در دو رشته ادبیات و علوم انسانی و علوم و معارف اسلامی اختصاصی است؛ لذا آموزش، پیشرفته‌تر خواهد بود و دانش‌آموز باید همان‌گونه که در بخش علمی آموزشی بند پنج و هفت مصوّب دوره متوسطه یک شورای عالی آمده است می‌تواند از رسانه‌های ارتباطی برای کسب اطلاعات استفاده کند.

روش‌ها و منابع یاددهی – یادگیری

۱) اصول یاددهی – یادگیری

اصول یاددهی – یادگیری براساس رویکرد، اهداف و اصول برنامه تعیین می‌شود؛ از این‌رو، با عنایت به آنچه در این برنامه مدنظر قرار گرفته است اصول یاددهی – یادگیری به‌گونه‌ای سامان داده می‌شود که :

- ۱- آموزش به صورت فعال و با مشارکت گروهی دانش‌آموزان اجرا شود.
- ۲- چگونه آموختن و چگونه اندیشیدن و چگونه به حل مسئله پرداختن به دانش‌آموز، آموزش داده شود.
- ۳- معلم برای اطمینان یافتن نسبت به اعتبار فرایند یاددهی – یادگیری علاوه بر ارزشیابی دانش‌آموزان نسبت به ارزشیابی از فعالیت‌های خود مبادرت ورزد.
- ۴- آموزش زبان عربی با هدف پرورش مهارت‌های زبانی صورت می‌گیرد. در این میان نقش

۱- در گزینش متون به شرایط سنی دانش‌آموز توجه می‌گردد. دانش‌آموز دوره متوسطه یک فردی شاداب، هیجانی، خیال پرداز و بلند پرواز است که در پی پیشرفت و در جست و جوی کمالات و موفقیت است و علاقه مند به متون علمی و کسب اطلاعات به روز و جالب است.

ترجمه و فهم عبارات و متون برجسته می‌گردد. در سه سال نخست به ویژه در پایهٔ اول متوسطه یک هدف آن است که دانش‌آموز درست بخواند و معنای فارسی عبارات عربی را بفهمد.

الف) تذکر بسیار مهم : در جدول وسعت و توالی هرجا سخن از قواعد آمده است؛ قاعدهٔ محض مورد نظر نیست؛ بلکه هدف آن است که با مطالعهٔ آن نکته فهم زبان حاصل گردد.

۵- در شیوه‌های نوین آموزش عربی به مهارت خواندن و شنیدار توجه بیشتر می‌گردد.

۶- سنجش مهارت‌های زبانی بر این مبنا صورت می‌گیرد: روان خوانی، ترجمهٔ عبارات از عربی به فارسی، یادگیری عبارات و مصطلحات پرسامد و مهمّ زبان عربی برای تقویت مهارت سخن گفتن (به صورت پرسش و پاسخ میان دبیر و دانش‌آموز و یا در میان دانش‌آموزان) در مورد مهارت نوشتن از آنجا که الفبای فارسی و عربی تقریباً یکی است؛ ارجاع به وجوه تمایز و اختلافات املایی کفایت می‌کند.

۲- شیوه‌ها و فعالیت‌های مناسب یاددهی - یادگیری:

شیوه‌های مناسب یاددهی - یادگیری با توجه به اهداف و رویکردهای برنامه انتخاب و به کار گرفته می‌شود. در این راهنما تنها به اصول کلی شیوه‌های یاددهی یادگیری اشاره می‌شود.

قرائت

در درس عربی روخوانی جایگاه خاصی دارد؛ از این رو، معلّم باید از توانایی درست خوانی و روان خوانی برخوردار باشد؛ تا بتواند متناسب با رویکرد اهداف و اصول برنامه آموزش دهد.

ترجمه

با توجه به اهمّیت ترجمه در اهداف آموزش زبان عربی، لازم است از الگوها و روش‌هایی مؤثر برای آموزش ترجمه بهره گرفته شود. گاهی استفاده از زبان فارسی در تفهیم مطالب کارساز است؛ مانند تطبیق انواع فعل در فارسی و عربی، به همین منظور بخش کارگاه ترجمه به منظور آموزش مفاهیم بنیادین فنون ترجمه در کتب درسی می‌آید.

قواعد

کاربرد بودن قواعد به عنوان اصلی اساسی مورد توجه جدی برنامه‌ریزان، نویسندگان و معلّمان

قرار می‌گیرد. در بخش تدریس توجه به کاربرد قواعد در جمله و یافتن شواهد از متن مورد تأکید است. در این باره بایسته است از تأکید بر حفظ قواعد پرهیز گردد. اتخاذ الگوی دانش‌آموز محور، تأکید بر روش‌های اکتشافی و پرسش و پاسخ در این بخش در یادگیری مؤثر است. توجه به آموخته‌های پیشین دانش‌آموزان، پیوند دادن قواعد زبان عربی به دستور زبان فارسی یا انگلیسی و استشهداد به امثال و حکم در این حیطه توصیه می‌شود. بخشی از مباحث دستوری تأثیر چندانی در دریافت معنا ندارند. از آنجا که رویکرد کتاب‌های جدید عربی بر پایه مهارت‌های چهارگانه زبانی و متن محور است؛ قواعد باید خدمتگزار فهم عبارات و متون باشند.

تمرینات

پاسخ دادن به تمرینات هر درس نشانگر میزان موفقیت معلم و دانش‌آموز در فرایند یاددهی - یادگیری است؛ لذا اتخاذ روش‌های فعال و مشارکتی در انجام تمرینات امری گریزناپذیر است. معلم در این بخش نقش مصحح را ایفا می‌نماید.

ارتباط افقی برنامه با سایر حوزه‌های یادگیری

در میان دروس دوره متوسطه درس زبان عربی با دروس ذیل پیوند و یا همانندی بیشتری دارد :

- ۱- قرآن و دینی ۲- زبان فارسی ۳- تاریخ ۴- علوم اجتماعی ۵- زبان انگلیسی

ارتباط این دروس با درس زبان عربی از نوع نظری یا عملی است که ذیلاً به آنها اشاره می‌شود.

- ۱- قرآن و دینی : از برنامه درسی قرآن و دینی انتظار می‌رود :

- توانایی لازم برای درست خوانی و روان خوانی را طی آموزش قرآن در دوره ابتدایی ایجاد نماید.
- در زمینه ترجمه و درک و فهم آیات قرآن کریم دقت شود آنجا که دریافت معنا وابسته به یادگیری ساختارهای ادبی جمله است، بستر این موضوع پیش از درس قرآن در درس زبان عربی فراهم شده باشد؛ به عنوان نمونه، می‌توان به انواع فعل اشاره کرد.
- به هنگام استشهداد به آیات، احادیث و روایات در حد امکان به آموخته‌های عربی دانش‌آموزان توجه شود.

- در محدوده قواعد صرفی و نحوی و فنون ترجمه که مربوط به درس عربی است دخالت نشود و درس آموزش قرآن وظیفه اصلی و مقدس قرائت صحیح را بر عهده گیرد.

● در نگارش کتب جدید التالیف به متون موجود در کتب عربی توجه شود که همزمان در کتاب عربی و دینی و قرآن یا ادبیات تکرار نگردد.

۲- زبان و ادبیات فارسی : از برنامه درسی زبان و ادبیات فارسی انتظار می رود :

● اهمیت زبان عربی را به عنوان زبان دین و فرهنگ اسلامی طی متونی در کتاب درسی مورد تأکید قرار دهد.

● نسبت به لزوم یادگیری زبان عربی در جهت فهم عمیق تر و مؤثرتر زبان و ادب فارسی تأکید کند.

● در بیان پیوند میان دو زبان و اهتمام ایرانیان به زبان و ادبیات عربی نمونه هایی از اشعار ملمّع شاعران و شاهکارهای ادبی ثنویسان ایرانی به زبان عربی را در محتوای آموزشی بگنجانند.

● از آنجا که عربی، انگلیسی و فارسی سه زبان هستند؛ همکاری به لحاظ همانندی گروهی میان این سه گروه لازم است. شباهت گروه درسی عربی به دو گروه زبان و ادبیات فارسی و گروه انگلیسی از این نظر که آموزش زبان است بیشتر از دیگر گروه های درسی است. برنامه درسی ملی نیز زبان عربی را علاوه بر حوزه معارف اسلامی در حوزه زبان های خارجی قرار داده است.

۳- تاریخ : از برنامه درسی تاریخ انتظار می رود :

● ضمن تأکید بر هم کیش بودن ایرانیان و عرب ها و وجود مشترکات فراوان فرهنگی میان اقوام ایرانی و عرب و نیز پیوندهای دیرینه میان آنان به تلاش استعمار برای ایجاد تفرقه و اختلافات قومی و مذهبی میان طوایف اسلامی اشاره نماید. در این زمینه توجه دادن دانش آموزان به اندیشه های زهر آلود برخی و تلاش آنان برای دور ساختن قومیت ها از همدیگر ضروری می نماید.

● پیشرفت علمی ایرانیان در دوران طلایی عصر اسلامی و تألیفات و آثار علمی عرضه شده به تمدن اسلامی را تبیین نماید.

● به تلاش دیرینه ایرانیان به زبان عربی به عنوان زبان فرهنگ اسلامی و نه صرفاً زبان قومی خاص اشاره کند.

● در شرح تاریخ دوران اسلامی به تأثیر ایرانیان در شکوفایی و گسترش تمدن اسلامی و نقش آنان در گسترش زبان عربی اشاره کرده و از آثار و تألیفات عربی آنان نام برده شود.

توجه به نکات یاد شده در تقویت نگرش مثبت دانش آموزان به زبان عربی تأثیر دارد.

۴- علوم اجتماعی : از برنامه درسی علوم اجتماعی انتظار می رود در بحث هویت جوامع

بشری به زبان به عنوان یکی از مهم ترین عوامل هویت بخشی توجه نموده و زبان دین را به عنوان

هویت دینی معرفی نماید و در این راستا به نقش زبان عربی به عنوان عامل وحدت و همبستگی جامعه اسلامی اشاره نماید. همچنین اشاره به اصل ۱۶ قانون اساسی در لزوم تدریس زبان عربی در ضمن اشاره به مفاد قانون اساسی شیوه‌ای برای تبیین نقش زبان عربی است.

۵- زبان انگلیسی: از برنامه درسی زبان انگلیسی انتظار می‌رود در بخش گرامر به کتب دستور زبان فارسی و بخش قواعد عربی مراجعه کند تا در صورت امکان در تقدیم و تأخر برخی نکات اقدام کند؛ مثلاً بحث معلوم و مجهول یا جمله شرطی، ترکیب اضافی و وصفی، ضمائر مفعولی و بسیاری از بحث‌های دیگر در هر سه زبان عربی، فارسی و انگلیسی مشترک است. همچنین توجه به متونی که در هر سه کتاب آمده است. شایسته است متون این کتاب‌ها تکراری نباشد. همچنین از آنجا که عربی، انگلیسی و فارسی سه زبان هستند؛ همکاری و تبادل تجربیات به لحاظ همانندی گروهی میان این سه گروه لازم است. این سه گروه می‌توانند تجربه‌های سودمند خود را در زمینه شیوه‌های نوین و کارآمد در اختیار همدیگر بگذارند؛ زیرا شبیه‌ترین گروه‌های درسی به یکدیگرند.

توصیه‌های اجرایی برنامه

۱- روش‌های ترویج و تثبیت برنامه :

برای تحقق اهداف برنامه درسی عربی و ترویج و تثبیت آن، لازم است روش‌هایی کارآمد و مؤثر اتخاذ شود. روشن است هریک از این روش‌ها مکمل یکدیگر بوده و بی توجهی به آنها برنامه درسی را با شکست روبه‌رو می‌سازد.

این روش‌ها عبارت‌اند از :

الف) تربیت نیروی انسانی: آموزش نیروی انسانی به عنوان مهم‌ترین مؤلفه برنامه به شمار می‌رود. دوره‌های آموزشی می‌بایست با دعوت از مؤلفان کتاب‌های درسی متخصصان برنامه درسی و نیز سرگروه‌های معلمان برگزار گردد و سپس با برگزاری آزمون دقیق، از میان شرکت‌کنندگان افرادی برای تشکیل دوره‌های آموزشی در استان‌ها و شهرهای خود انتخاب شوند در این دوره‌ها افزون بر نقد و بررسی کتاب درسی اهداف، رویکرد و اصول برنامه درسی و نیز شیوه‌های طراحی آموزشی مناسب با برنامه درسی شامل فعالیت‌های قبل از تدریس، حین تدریس و بعد از تدریس بیان می‌گردد. علاوه بر آموزش حضوری می‌بایست تمام محتوای آموزشی دوره از قبل توسط دفتر برنامه ریزی و تألیف کتب درسی در قالب لوح فشرده تهیه و در اختیار شرکت‌کنندگان در دوره‌های آموزشی قرار گیرد و یا در وبلاگ و وبگاه نهاده شود. علاوه بر این، لوح‌های تهیه شده می‌بایست در حجمی وسیع تکثیر و

در اختیار مدارس و گروه‌های آموزشی قرار گیرد. متن کتاب‌ها به صورت PDF در سایت گروه درسی عربی نهاده می‌شود.

ب) **تهیه بسته آموزشی:** به همه متون و محتواهای آموزشی که برای تحقق اهداف برنامه درسی یک درس تولید و در قالب‌های گوناگونی عرضه می‌شود بسته آموزشی گفته می‌شود. بسته آموزشی شامل کتاب درسی، راهنمای تدریس معلم، کتاب کار، کتاب گویا، پوستر، فلش کارت، نرم افزار، وبلاگ و وبگاه است. بی گمان بسته آموزشی پشتیبان کتاب درسی است.

ج) **رسانه‌های دیداری و شنیداری:** رسانه‌ها می‌توانند نقش بسزایی در تحقق اهداف برنامه‌ایفا کنند. در این زمینه نکات ذیل حائز اهمیت است:

● شبکه آموزش سیما به عنوان یکی از گسترده ترین رسانه‌های دیداری و شنیداری، شایسته است با هماهنگی سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی و با بهره گیری از متخصصان و مؤلفان کتب درسی و کارشناسان خبره به تولید برنامه‌های همسو با برنامه درسی مصوب مبادرت ورزد.

د) **آموزش مدیران و دست اندرکاران آموزشی:** برای تحقق اهداف موردنظر برنامه درسی، می‌بایست مدیران مدارس، مشاوران تحصیلی و سایر دست‌اندرکاران آموزشی، با اهداف، رویکرد و اصول برنامه درسی و توصیه‌های برنامه آشنا باشند؛ تا براین اساس، زمینه اجرای موفقیت آمیز برنامه درسی را فراهم آورند.

ه) **آگاه سازی اولیای دانش‌آموزان:** آگاهی اولیای دانش‌آموزان به اهمیت یادگیری زبان عربی عاملی مؤثر در تحقق و اشاعه اهداف برنامه درسی است. انجمن اولیا و مربیان در این زمینه می‌تواند نقش محوری ایفا کند.

و) **مراکز تربیت معلم:** در صورت برخورداری مراکز تربیت معلم از استادان چیره دست و آشنا به اهداف برنامه درسی و بهره‌گیری از الگوها و روش‌های نوین آموزشی و مراقبت از نحوه تربیت معلمان متعهد و متخصص، برنامه درسی می‌تواند به موفقیت‌های اساسی دست یابد. این استادان باید از دبیران نمونه و برتر مناطق برگزیده شوند.

ز) **انجمن‌های علمی معلمان:** تشکیل انجمن‌های علمی و مردم نهاد نقشی مهم در تحقق اهداف برنامه‌ایفا می‌کند. دبیران به‌عنوان افراد آشنا با مسائل آموزشی می‌توانند با تشکیل انجمن‌های علمی، به عنوان بازوی اجرایی برنامه در سطح کشوری نقش نمایند.

ح) **دبیرخانه راهبری کشوری درس عربی:** تقویت و جهت‌دهی فعالیت‌های دبیرخانه کشوری راهبری درس عربی کمک مؤثری به پیشرفت برنامه درسی می‌کند. این دبیرخانه به دلیل ارتباط

با گروه‌های آموزشی سراسر کشور می‌تواند به عنوان بازوی اجرایی بسیار نیرومند برنامه درسی عمل نماید. هماهنگی میان فعالیت‌های دبیرخانه درس عربی و دفتر تألیف توصیه می‌شود.

ط) وبگاه گروه درسی عربی: گروه عربی دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی با بروز رسانی و توانمندسازی وبگاه خود می‌تواند با کلیه دست‌اندرکاران آموزش، دانش‌آموزان و اولیای آنان در ارتباط باشد. از این طریق می‌توان در زمینه معرفی بهتر کتاب درسی، معرفی روش‌های تدریس، ارزشیابی کاهش افت تحصیلی، بالا بردن کارایی در آموزش و آشنایی با آخرین دستاوردهای آموزشی به فعالیت پرداخت. وبگاه عربی دفتر همه‌وبلاگ‌های موفق دبیران عربی و نیز گروه‌های آموزشی و نیز وبگاه‌های تخصصی حوزه زبان و ادبیات عربی را لینک می‌کند.

نشانی وبگاه گروه عربی: <http://arabic.dept.talif.sch.ir>

ی) جشنواره کتاب رشد: این جشنواره در صورتی که در شناسایی کتاب‌های برتر موفق عمل کند؛ می‌تواند کتاب‌هایی را به معلمان، دانش‌آموزان و اولیای آنان توصیه نماید که برای تحقق اهداف برنامه، مفید و مؤثر واقع شود.

ک) تهیه و تألیف منابع درسی استاندارد: کتاب درسی باید از اعتبار علمی برخوردار باشد و بر پایه جدیدترین استانداردها و دستاوردهای علمی و آموزشی نوشته شود و با شرایط حاکم بر آموزش و پرورش از نظر مخاطبان و زمان و مکان اجرای برنامه انطباق لازم داشته باشد.

ل) ارتباط با استان‌ها و مناطق: برگزاری نشست‌های علمی و آموزشی با دبیران اجرای کارگاه‌های آموزشی، سخنرانی برنامه‌ریزان و نویسندگان کتب درسی در جمع دبیران و ارتباط مستقیم با آنان ابزار مهمی برای اشاعه برنامه درسی است.

م) انتشار مجله تخصصی رشد آموزش زبان عربی: انتشار این مجله وسیله ارتباطی مناسب و مؤثری میان برنامه‌ریزان و مؤلفان و دبیران است. ارائه مقالات علمی و آموزش تخصصی در ارتقای سطح علمی و توانمندی‌های دبیران مؤثر است.

ن) نقد و بررسی کتب درسی: نقد و بررسی کتب درسی در قالب نشست‌های تخصصی با حضور استادان، مؤلفان، معلمان، کارشناسان و دیگر صاحب‌نظران برای شناخت بهتر محتوا و مسائل آموزشی توصیه می‌شود.

س) شرکت‌ها و مؤسسات خصوصی: آگاهی شرکت‌ها و مؤسسات از برنامه درسی عربی و تهیه شیوه‌نامه تولید رسانه ضروری است. لازم است از نیروی توانای بخش خصوصی در جهت صحیح و همگام با اهداف آموزش و پرورش استفاده کرد و نگذاشت که آنها از مسیر برنامه درسی منحرف شوند.

بخش چهارم

بارمبندی و نمونه سؤال – طرح درس
و جداول معرفی منابع تخصصی

بارم بندی امتحان عربی اول متوسطه یک (پایه هفتم): نوبت اول (از درس ۱ تا پایان ۱۰)				
مهارت‌های زبانی	نمره	موضوع	ب	ن
الف: مهارت ترجمه	۱	ترجمه از عربی به فارسی از فصل اول (اسم اشاره و مفرد، مثنی و جمع)	۴	۸ نمره
	۲	ترجمه جمله‌های عربی به فارسی (از حروف و اسماء استفهام از هر کدام نیم نمره طُرَاحی شود)	۱/۵	
	۳	ترجمه جمله عربی به فارسی (از ضمائر منفصل و متصل)	۱	
	۴	تکمیل ترجمه ناقص (دو کلمه)	۱/۵	
	۵	انتخاب ترجمه صحیح (سؤال دو گزینه‌ای)	۱	
ب: مهارت واژه شناسی	۱	نوشتن اسم هر تصویر به زبان عربی (چهار تصویر)	۱	۳ نمره
	۲	مترادف و متضاد	۱/۵	
	۳	معنای کلمه در جمله	۱	
	۴	تشخیص کلمه ناهماهنگ در میان چند کلمه (دو مورد)	۱/۵	
ج: مهارت شناخت و کاربرد قواعد	۱	شناخت و کاربرد اسم مثنی، جمع مذکر سالم، جمع مؤنث سالم و جمع مکسر	۱	۴ نمره
	۲	شناخت و کاربرد ضمیر شبیه تمرین دوم بخش دوم از درس سوم	۱/۷۵	
	۳	شناخت و کاربرد اسم اشاره: مفرد، مثنی، جمع، مذکر و مؤنث	۱/۷۵	
	۴	شناخت و کاربرد اسم‌های مفرد، مثنی و جمع	۱/۷۵	
	۵	شناخت و کاربرد حرف و اسم استفهام	۱/۷۵	
د: مهارت درک و فهم	۱	پر کردن جاهای خالی با کلمات مناسب (سؤال سه گزینه‌ای)	۱/۵	۳ نمره
	۲	سؤال جور کردنی از کاربرد واژگان «وصل کردن کلمات ستون اول به ستون دوم» (چهار مورد) و «با ارائه پنج کلمه که یکی اضافه است و چهار جمله دارای جای خالی که باید جای خالی با کلمه مناسب کامل شود»	۱	
	۳	جمله سازی با کلمات پراکنده با توجه به ترجمه فارسی داده شده (دو جمله)	۱/۵	
	۴	درک مطلب (ارائه متن و طُرَاحی ۴ سؤال یا ارائه چهار جمله و تعیین درست و غلط آنها بر اساس مفهوم هر جمله)	۱	
ه: مهارت مکالمه		پاسخ کوتاه یک کلمه‌ای به جمله‌های دارای حروف و اسماء استفهام شامل پنج جمله پرسشی با «هل یا أ، این، من، ما و ما هو و ما هی و ماذا، کم»	۲	۲ نمره
جمع نمره‌ها			۲۰	

تذکرات : (برای طراحى سؤال در نوبت اول و دوم و نیز نیم ترم‌ها)

۱- در طراحى سؤالات امتحانى طراح مجاز است تا یک نمره در بارم‌بندی تغییراتی اجرا نماید.

۲- بار اصلی سؤالات امتحانى ترجمه از عربى به فارسى است.

۳- در بسيارى از موارد سؤالات بخش‌هاى مختلف با هم تلفيق مى‌شوند و تفكيك مهارت‌هاى زبانى امكان ندارد. مثلاً در بخش مهارتِ ترجمه، امكان دارد در يك جمله چند مفهوم مختلف هم زمان پيابد.

۴- در طراحى سؤالاتِ مترادف و متضاد بايد توجه داشت كه در نيمه نخست كتاب، بيشتر متضاد وجود دارد تا مترادف؛ لذا نبايد از دانش آموز خواست مترادف و يا متضاد كلمه‌اى را از حفظ بنويسد؛ بلكه همانند تمارين موجود در كتاب بايد سؤال داده شود.

۵- فونت‌هاى Adobe Arabic، B Badr، Traditional Arabic، Simplified Arabic

براى تايب سؤالات امتحان عربى مناسب‌اند.

بارم بندی امتحان عربی اول متوسطه یک (پایه هفتم) : نوبت دوم (از درس اول تا دهم ۶ نمره و درس یازدهم تا بیستم ۱۴ نمره)

مهارت‌ها	شماره	موضوع	نمره	جمع
الف : مهارت ترجمه	۱	ترجمه امثال و حکم	۲	۸ نمره
	۲	ترجمه جمله‌های عربی به فارسی (از فعل ماضی غایب به همراه ضمیر)	۱	
	۳	ترجمه جمله‌های عربی به فارسی (فعل ماضی مخاطب به همراه ضمیر)	۱	
	۴	ترجمه جمله‌های عربی به فارسی (از فعل ماضی متکلم به همراه ضمیر)	/۵	
	۵	ترجمه فعل ماضی با توجه به نمونه (مانند تمارین پایان کتاب)	/۵	
	۶	ترجمه فعل ماضی در جمله	/۵	
	۷	ترجمه جمله‌های عربی به فارسی (روزهای هفته، نام فصل‌ها و رنگ‌ها)	/۵	
	۸	تکمیل ترجمه ناقص در یک یا دو جمله (دو فعل ماضی و دو مورد دیگر از غیر فعل)	۱	
	۹	انتخاب ترجمه صحیح (سؤال دو گزینه‌ای)	۱	
ب : مهارت واژه شناسی	۱	تشخیص کلمه ناهماهنگ در میان چند کلمه (دو مورد)	/۵	۳ نمره
	۲	مترادف و متضاد	۱	
	۳	نوشتن معنای چهار کلمه در جمله	/۷۵	
	۴	نوشتن اسم هر تصویر به زبان عربی (ارائه چهار تصویر)	/۷۵	
ج : مهارت شناخت و کاربرد قواعد	۱	شناخت و کاربرد ضمیر مناسب برای جمله دارای فعل ماضی	۱/۲۵	۴ نمره
	۲	شناخت و کاربرد فعل ماضی مناسب برای جمله	۱/۲۵	
	۳	شناخت و کاربرد اسم‌های اشاره	/۵	
	۴	شناخت و کاربرد اسم مفرد، مثنی و جمع	/۵	
	۵	شناخت و کاربرد حروف و اسم‌های استفهام	/۵	

۳ نمره	۵/	۱	پر کردن جاهای خالی با کلمات مناسب (چهار سؤال دو گزینه‌ای)	ج: مهارت درک و فهم
	۱	۲	سؤال جور کردنی از کاربرد واژگان (وصل کردن کلمات ستون اول به ستون دوم) چهار مورد و یا ارائه پنج کلمه که یکی اضافه است و چهار جمله دارای جای خالی که باید جای خالی با کلمه مناسب کامل شود	
	۵/	۳	جمله سازی با کلمات پراکنده با توجه به ترجمه فارسی داده شده از فعل ماضی (دو جمله)	
	۱	۴	درک مطلب (ارائه متن و طراحی چهار سؤال یا ارائه چهار جمله و تعیین درست و غلط آنها بر اساس مفهوم هر جمله)	
۲ نمره	۲		مکالمه (پاسخ کوتاه یک کلمه‌ای به جمله‌های دارای حروف و اسماء استفهام شامل پنج جمله پرسشی با «هل، أ / این / من، مَنْ هو، مَنْ هی / ما، ما هو، ما هی، ماذا / کم»)	د: مهارت مکالمه
	۲	جمع نمره‌ها		

تذکرات: (برای طراحی سؤال در نوبت اول و دوم و نیز نیم ترم‌ها)

۱- طرح ۶ نمره از مطالب نوبت اول و ۱۴ نمره از نوبت دوم تقریبی است. بسیاری از مفاهیم در نیمه دوم کتاب با نیمه اول تلفیق شده است. منظور این است که در امتحان پایان سال، بیشتر از فصل چهارم (فعل ماضی) سؤال طرح گردد.

۲- از طراحی سؤالات معماگونه، وجه اختلاف، شاذ و خارج از اهداف آموزشی در امتحان خودداری گردد؛ مانند اینکه مفرد علماء چیست؟ (علیم)؛ بنات، أمّهات و سبعین چه جمعی هستند؟؛ طرح سؤال از معدود یک تا دوازده؛ تطابق عدد و معدود و ...

۳- بارم بندی امتحان خرداد و شهریور مانند هم است.

۴- در برخی بخش‌های کتاب مطالبی تدریس شده که لازم نیست در امتحان از آن سؤال داده شود و در راهنمای معلم به آنها اشاره شده است.

نمونه سؤال امتحان نوبت اول و دوم عربی اول متوسطه یک

باسمه تعالی — امتحان نوبت اول عربی اول متوسطه یک از ده درس —

تاریخ : مدرسه :

منطقه : کلاس : نام دبیر : وقت : ۷۰ دقیقه — نام و نام خانوادگی :

الف : ترجمه

- ۱- احادیث زیر را به فارسی ترجمه کنید.
- ۱-۱ حُسْنُ السُّؤَالِ، نَصْفُ الْعِلْمِ. (۵/۰ نمره) .....
- ۱-۲ رِضَا اللَّهِ، رِضَا الْوَالِدَيْنِ. (۵/۰ نمره) .....
- ۱-۳ عَدَاوَةُ الْعَاقِلِ، خَيْرٌ مِنْ صَدَاقَةِ الْجَاهِلِ. (۱ نمره) .....
- ۲- جمله‌های زیر را به فارسی ترجمه کنید.
- ۲-۱ هَاتَانِ الْبَيْتَانِ، نَظِيفَتَانِ. (۵/۰) .....
- ۲-۲ الْجَهْلُ، مَوْتُ الْأَحْيَاءِ. (۵/۰) .....
- ۲-۳ ذَلِكَ الْجَبَلُ، مُرْتَفَعٌ. (۵/۰) .....
- ۲-۴ هَؤُلَاءِ اللَّاعِبُونَ، فَائِزُونَ. (۵/۰) .....
- ۲-۵ (هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ) (۵/۰) .....
- ۲-۶ مَنْ هُوَ؟ هُوَ زَكَرِيَّا الزَّازِيُّ. (۵/۰) .....
- ۲-۷ مَا هَذَا؟ هَذَا بَابٌ. (۵/۰) .....
- ۲-۸ لِمَنْ هَذِهِ السَّيَّارَاتُ؟ (۵/۰) .....
- ۲-۹ الدَّوْرَانِ إِلَى الْيَسَارِ مَمْنُوعٌ. (۵/۰) .....
- ۳- ترجمه ناقص را کامل کنید. (۵/۰) .....
- ۳-۱ هذا، طَالِبٌ نَاجِحٌ فِي الصَّفِّ الْأَوَّلِ. این، دانش آموزی در کلاس اول است.
- ۳-۲ هَذَانِ الزَّارِعَانِ، مُجْتَهِدَانِ. این تلاشگر هستند.
- ۴- ترجمه درست را انتخاب کنید. (۱ نمره)
- ۴-۱ رَأْيَانِ، خَيْرٌ مِنْ رَأْيٍ وَاحِدٍ. ۴-۲ أَفْضَلُ النَّاسِ، أَنْفَعُهُمْ لِلنَّاسِ.
- الف) دو نظر از یک نظر بهتر است. ☐ الف) داناترین مردم، مردم پر منفعت هستند. ☐
- ب) رأی خوب از رأی همه بهتر است. ☐ ب) بهترین مردم، سودمندترین آنان برای مردم است. ☐

ب: واژه شناسی

۵- کلمات متضاد را کنار هم بنویسید. «دو کلمه اضافه است.» {غالیة، قلیل، قریب، رخیصة،

کثیر، سائق} (۵/۰)

#

#

۶- معنای کلمه های مشخص شده را بنویسید. (۱)

۱-۶ یَتَنَّا فِي نِهَایَةِ هَذَا السَّارِعِ. ۲-۶ مَنْ هَذَا الْوَلَدُ؟ هُوَ أَخِي. ۳-۶ أَنْتِ كَاتِبَةُ الْقِصَصِ.

۴-۶ أَدَبُ الْمَرْءِ خَطَرٌ مِنْ ذَهَبِهِ.

۷- نام هر تصویر را به عربی زیر آن بنویسید. «الرُّثْمَان، الْمِفْتَاح، الْوَرْدَة، الْبَقَرَة، الْعِنَب، الْحُسَام»

{دو کلمه اضافه است. (۱)}

۸- کلمه ناهماهنگ را معلوم کنید. (۵/۰)

۱-۸ حَجَرٌ □ رَجُلٌ □ إِمْرَأَةٌ □ وَلَدٌ □ بِنْتُ □ ۲-۸ أَبٌ □ الْأُمُّ □ أَلْفٌ □

الْكَاتِبَةُ □ الْجَدُّ □

ج) شناخت و کاربرد قواعد

۹- در هر جمله یک اسم مثنی، جمع مذکر سالم، جمع مؤنث سالم و جمع مکسر پیدا کنید. (۱)

۱-۹ الْمُدَرِّسَتَانِ فِي الْمَدْرَسَةِ. ۲-۹ الرِّجَالُ فِي الْمَسْجِدِ. ۳-۹ (إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ)

۴-۹ خَطَرُ الْأُمُورِ، أَوْسَطُهَا.

۱۰- جاهای خالی را با ضمیر مناسب (أَنْتُمْ، أَنْتِ، نَحْنُ، أَنَا، نَا، يَ) کامل کنید. (۷۵/۰) {سه

ضمیر اضافه است. }

وَأَقِفْ جَنْبَ صَدِيقِي.

۱۰-۱ من کنار دوستم ایستاده ام.

وَأَقِفَاتٍ وَسَطَ الْحَدِيقَةِ.

۱۰-۲ شما در باغ ایستاده اید. ۳-۱۰ اتاقت زیبا است. غُرْفَتُ

جَمِيلَةٌ.

۱۱- در جاهای خالی «اسم اشاره» مناسب بنویسید. (۵/۰)

۱۱-۱ إِنَّ الشَّاعِرَةَ إِيرَانِيَّةٌ. (اشاره به نزدیک) ذَلِكَ □ تِلْكَ □ هَذَا □ هَذِهِ □

۱۱-۲ الْكُرْسِيَانِ، خَشْبِيَانِ. هَذَانِ □ هَاتَانِ □ هَؤُلَاءِ □ أُولَئِكَ □

۱۱-۳ الْمُجَاهِدُونَ، نَاجِحُونَ. هَؤُلَاءِ □ أُولَئِكَ □ ذَلِكَ □ تِلْكَ □

۱۲- در جاهای خالی اسم مفرد، مثنی و یا جمع مناسب قرار دهید. (۵/۰)

۱۲-۱ هَاتَانِ الْكَبِيرَتَانِ. مِنْصَدَةٌ □ قَرِيبَتَانِ □ أَوْلَادُ □ بَنَاتُ □

۱۲-۲ إِنَّ هَؤُلَاءِ اللَّاعِبِينَ، مُنْتَظَرَةٌ □ مُنْتَظَرُونَ □ مُنْتَظَرَانِ □ مُنْتَظَرَتَانِ □

۱۳- کدام گزینه «مفرد و جمع» است؟ (۲۵/۰)

بُستان و بساتین □ مؤمن و مؤمنان □ طالیه و طالبین □

۱۴- در جای خالی کلمه پرسشی مناسب بنویسید. (۷۵/۰) {هَلْ، مَا هُوَ، مَنْ، لِمَنْ، ماذا، كَمْ، أَيْنَ}

۱۴-۱ هَذَا قَلَمُكَ؟ - لَا. هَذَا قَلَمُ أَخِي. ۲-۱۴ تِلْكَ الصُّورَةُ؟ -

تِلْكَ صُورَةُ عَالِمَةٍ إِيرَانِيَّةٍ.

۱۴-۳ يَوْمًا فِي الْأُسْبُوعِ؟ - سَبْعَةُ أَيَّامٍ.

د) درک و فهم

۱۵- با توجه به معنا و مفهوم جمله در جاهای خالی کلمه مناسب قرار دهید. (۵/۰)

۱۵-۱ عَدَدُ فُصُولِ السَّنَةِ ثَلَاثَةٌ □ أَرْبَعَةٌ □

۱۵-۲ إِنَّ مَكَانَ جُلُوسِ الطُّلَابِ. الصَّفِّ □ الْبَحْرِ □

۱۶- هر کلمه از ستون «الف» را به کلمه مناسب آن در ستون «ب» وصل کنید. {یک کلمه اضافه

است. (۱)}

الف	ب
عَدَدٌ بَعْدَ سَبْعَةٍ	هَانِيَةٌ
أُمُّ الْأَبِ	ثَمَانِيَةٌ
إِسْمٌ لِلسِّيَّاتِ	الْقَرْيَةِ
عَمُودُ الدِّينِ	الْجَدَّةُ
	الصَّلَاةُ

۱۷- با کلمات پراکنده، با توجه به ترجمه فارسی جمله درستی بسازید. (۵/۰)

۱۷-۱ - نَعَمْ - هَذَا - هَلْ - أَخُوكَ - آیا این برادرت است؟

۱۷-۲ - الْأُمّهَات - أَقْدَام - تَحْتَ - الْجَنَّةِ - بهشت زیر پای مادران است.

۱۸- درستی یا نادرستی جمله‌های زیر را بر اساس حقیقت بنویسید. (۱)

۱۸-۱ - الْفُنْدُقُ، مَكَانٌ لِلْمُسَافِرِينَ. ۱۸-۲ - فِي كُتُبِ الْقِصَصِ، عِبَرٌ مُفِيدَةٌ.

۱۸-۳ - السَّفِينَةُ، فِي السَّارِعِ. ۱۸-۴ - عَدَدُ شُهُورِ السَّنَةِ، أَحَدُ عَشَرَ شَهْرًا.

هـ) مکالمه

۱۹- دو سؤال زیر از شماست. به آنها پاسخ کوتاه دهید. {در یک یا دو کلمه} (۵/۰)

۱۹-۱ - هَلْ أَنْتَ مِنْ مِصر؟ ۱۹-۲ - مَا اسْمُكَ؟

۲۰- با توجه به تصویر به هر سؤال پاسخ کوتاه دهید. {در یک یا دو کلمه} (۱/۵)

۲۰-۱ - أَيْنَ الرَّجُلُ؟ ۲۰-۲ - كَمْ عَدَدُ الْحَقَائِبِ؟ ۲۰-۳ - مَا هُوَ شُغْلُهُ؟

.....

.....

.....

باسمه تعالی - امتحان نوبت دوم عربی اول متوسطه یک از درس ۱ تا

۲۰ - تاریخ: دبیرستان:

منطقه: کلاس: نام دبیر: وقت: ۷۰ دقیقه -

نام و نام خانوادگی:

الف) ترجمه

۱- سخنان حکیمانه زیر را به فارسی ترجمه کنید.

۱-۱- حُبُّ الْوَطَنِ، مِنَ الْإِيمَانِ. (۵/۰ نمره)

۱-۲- صَدْرُ الْعَاقِلِ، صُنْدُوقُ سِرِّهِ. (۵/۰ نمره)

۱-۳- يَدُ اللَّهِ، مَعَ الْجَمَاعَةِ. (۵/۰ نمره)

۱-۴- لِسَانُ الْمُقْصِرِ، قَصِيرٌ. (۵/۰ نمره)

۲- جمله‌های زیر را به فارسی ترجمه کنید.

۲-۱- هُوَ شَرِبَ الْمَاءَ. (۵/۰)

۲-۲- هِيَ طَرَقَتِ الْبَابَ. (۵/۰)

۲-۳- أَنْتَ كَتَبْتَ وَاجِبَكَ. (۵/۰)

۲-۴- أَنْتُمْ ذَهَبْتُمْ إِلَى الْبُسْتَانِ. (۵/۰)

۲-۵- نَحْنُ رَفَعْنَا عَلَمَ إِيْرَانِ (۵/۰)

۳- ترجمه ناقص را کامل کنید. (۱)

۳-۱- الْوَالِدَةُ جَلَسَتْ عَلَى الْكُرْسِيِّ جَنْبَ أَطْفَالِهَا. مادر نزد روی صندلی

۳-۲- مَاذَا اشْتَرَيْتَ يَا سَيِّدَتِي؟ - فُسْتَانًا وَ عِبَاءَةً. ای خانم من چه چیزی ؟ پیراهنی

و

۴- ترجمه درست را انتخاب کنید. (۱ نمره)

۴-۱- إِذَا مَلَكَ الْأَرَاذِلُ؛ هَلَكَ الْأَفْاضِلُ.

الف) اگر پست‌ها مالک چیزی شوند؛ داناان محروم می‌شوند. □

ب) هرگاه فرومایگان فرمانروا شوند؛ شایستگان هلاک می‌شوند. □

۴-۲- مَنْ طَلَبَ أَخًا بِلاَ عَيْبٍ؛ بَقِيَ بِلاَ أَخٍ.

- الف) هر کس برادری (دوستی) بی عیب بخواهد؛ بدون برادر می ماند. □
 ب) هر که برادرش (دوستش) بی عیب باشد؛ خودش هم بی عیب می شود. □
 ۵- با توجه به مثال ترجمه کنید. (۵/۰)

قال: گفت ← قالوا: نَدِمَ: پشیمان شد ← نَدِمْتُ:

۶- فعل های ماضی مشخص شده را ترجمه کنید. (۵/۰)

۱- أَيْهَا الرَّجُلُ، هَلْ نَسِيتَ شَيْئًا؟

۲- (۶) اللَّاعِبَاتُ، رَجَعْنَ إِلَى الْمُسَابَقَةِ.

۷- در جاهای خالی کلمه های مناسب بنویسید. (۵/۰)

۱- ۷- السَّبْتُ - الْأَحَدُ - الثلاثاء - الأربعاء

۲- ۷- الرَّيْع - الصَّيْف - الْحَرِيف -

ب) واژه شناسی

۸- کلمات متضاد را کنار هم بنویسید. «یک کلمه اضافه است.» (۱)

{عَدَاً، أَبْيَضَ، بِدَايَةِ، مَوْتِ، رَخِيصَ، أَسْوَدَ، حَيَاةَ، نِهَايَةِ، أَمْسِ}

#

#

#

#

۹- نام هر تصویر را به عربی زیر آن بنویسید. {دو کلمه اضافه است.} (۷۵/۰) «الْقَمِيصُ،

التُّفَّاحَ، الْعَلَمَ، النَّافِذَةَ، السَّفِينَةَ»

۱۰- معنای کلمه های مشخص شده را بنویسید. (۷۵/۰)

كَانَ نَجَّارًا وَصَاحِبُ مَصْنَعٍ صَدِيقَيْنِ فِي يَوْمٍ مِنَ الْأَيَّامِ قَالَ النَّجَّارُ لِصَاحِبِ الْمَصْنَعِ: «أَنَا بِحَاجَةٍ

إِلَى التَّقَاعِدِ.»

۱۱- کلمه ناهماهنگ را معلوم کنید. (۵/۰)

۱۱-۱- ثلاثة □ أربعة □ خمیس □ سَبْعَة □ ۱۱-۲- تَحْتَ □ بَقِيَ □ فَوْق □ خَلْف □
أمام □

ج) شناخت و کاربرد قواعد

۱۲- در جای خالی ضمیر مناسب قرار دهید. (۱/۲۵)

- ۱۲-۱- ذَهَبَ إِلَى مَدِينَتِهِ. هُوَ □ هِيَ □
۱۲-۲- عَبَرَا بِدِقَّةٍ. أَنْتُمَا □ هُمَا □
۱۲-۳- لَعِبُوا مَعَ أَصْدِقَائِهِمْ. هُمْ □ هُنَّ □
۱۲-۴- أَنْتِ نَجَحْتَ فِي امْتِحَانٍ. كَ □ كِ □
۱۲-۵- جَاءَتْ أُخْتِي. إِسْمُ خَدِيجَةُ. هُ □ هَا □

۱۳- در جاهای خالی فعل ماضی مناسب قرار دهید. (۱/۲۵)

- ۱۳-۱- هَاتَانِ الْبُنَاتِ، هَدَيْتَيْنِ. أَخَذَا □ أَخَذَتَا □
۱۳-۲- نَحْنُ، مُعَلِّمَنَا حَوْلَ التَّمَرِينِ. سَأَلْنَا □ سَأَلْتُ □
۱۳-۳- هَلْ دُرُوسَكُمْ؟ قَرَأْتُمْ □ قَرَأْتُ □
۱۳-۴- أَتَيْهَا الْفَلَاخُ، هَلْ فِي الْمَرْزَعَةِ؟ زَرَعْتَ □ زَرَعْتُ □
۱۳-۵- أَنَا، مَلَايْسِي. غَسَلْتُ □ غَسَلْتُ □

۱۴- در جاهای خالی اسم اشاره مناسب قرار دهید. (۰/۵)

- ۱۴-۱- الرَّجُلُ وَجَدُوا صُنْدُوقَ كَنْزٍ. هَؤُلَاءِ □ تِلْكَ □
۱۴-۱- اللَّاعِبُ الْفَائِزُ مِنْ إِيْرَانٍ. هَذِهِ □ ذَلِكَ □

۱۵- نوع جمع را در هر مجموعه کلمات معلوم کنید. (۰/۵)

جمع مکسر: {رُجُوع، مُلُوك، خُرُوج، مَمْلُوء} جمع مؤنث سالم: {صَلَاة، سَيَّارَة، خَيَاطَات، سَيِّدَاتَانِ}

۱۶- در جاهای خالی کلمه پرسشی مناسب بنویسید. (۰/۵) {مَنْ، مَا، كَمْ، هَلْ، أَيْنَ}

- ۱۶-۱- يَوْمًا فِي الْأُسْبُوعِ؟ - سَبْعَةُ أَيَّامٍ. ۱۶-۲- اسْمُكَ؟ - إِسْمِي

عیسی.

د) درک و فهم

۱۷- با توجه به معنا و مفهوم جمله در جاهای خالی کلمه مناسب قرار دهید. (۵/۵)

۱۷-۱) لَوْنُ السَّمَاءِ، أَصْفَرُ □ أَزْرَقُ □

۱۷-۲) عَدَدُ شُهُورِ السَّنَةِ شَهْرًا. ثَمَانِيَةٌ □ إِثْنَا عَشَرَ □

۱۸- با کلمات پراکنده، با توجه به ترجمه فارسی جمله درستی بسازید. (۵/۵)

زَرَعَ - الْعُدْوَان - الْخُسْرَان - مَنْ - حَصَدَ . هر کس دشمنی بکارد ؛ زیان درو می کند.

۱۹- هر کلمه از ستون «الف» را به کلمه مناسب آن در ستون «ب» وصل کنید. { یک کلمه

اضافه است. } (۱)

ب

الف

الْعِلْمُ فِي الصَّغَرِ، كَالْتَفِيسِ فِي هَذَا الشَّيْءِ : - جَلِيسُ السَّوَاءِ

رُبَّ كَلَامٍ جَوَابُهُ هَذَا : - الرُّمَان

فَاكِهَةٌ لَدِيدَةٌ؛ لَوْنُهَا أَحْمَرُ : - لُعَّة

الْوَحْدَةُ خَيْرٌ مِنْهُ : - السُّكُوت

- الْحَجَر

۲۰) پس از خواندن این متن، درستی یا نادرستی عبارتهای زیر آن را معلوم کنید. (۱)

كَانَتْ فِي بَحْرِ كَبِيرٍ سَمَكَةٌ كَبِيرَةٌ قَبِيحَةٌ إِسْمُهَا السَّمَكَةُ الْحَجَرِيَّةُ وَالْأَسْمَاكُ خَائِفَاتُ مِنْهَا. هِيَ كَانَتْ وَحِيدَةً دَائِمًا. فِي يَوْمٍ مِنَ الْأَيَّامِ، جَمَعَ مِنَ الصَّيَادِينَ جَاوُوا وَقَذَفُوا شَبَكَةً كَبِيرَةً فِي الْبَحْرِ. وَقَعَتِ الْأَسْمَاكُ فِي الشَّبَكَةِ. مَا جَاءَ أَحَدٌ لِمُسَاعَدَةِ الْأَسْمَاكِ. هِيَ سَمِعَتْ أَصْوَاتَ الْأَسْمَاكِ. «الْتَجِدْ». نَظَرَتْ السَّمَكَةُ الْحَجَرِيَّةُ إِلَى الشَّبَكَةِ. هِيَ حَزِنَتْ. فَذَهَبَتْ لِنَجَاةِ الْأَسْمَاكِ. كَانَ الْوَقْتُ قَلِيلًا. فَذَهَبَتْ بِسُرْعَةٍ وَقَطَعَتِ الشَّبَكَةَ بِاسْتِمْرَارٍ وَالْأَسْمَاكُ خَرَجْنَ. وَهَرَبْنَ جَمِيعًا. فَوَقَعَتِ السَّمَكَةُ الْحَجَرِيَّةُ فِي الشَّبَكَةِ وَالصَّيَادُونَ أَخَذُوهَا. كَانَتْ الْأَسْمَاكُ حَزِينَاتٍ. لِأَنَّ السَّمَكَةَ الْحَجَرِيَّةَ كَانَتْ رَحِيمَةً. الْأَسْمَاكُ نَظَرْنَ إِلَى سَفِينَةِ الصَّيَادِينَ. هُمْ أَخَذُوا السَّمَكَةَ الْحَجَرِيَّةَ. وَلَكِنَّهُمْ قَذَفُوهَا فِي الْمَاءِ لِأَنَّهَا كَانَتْ قَبِيحَةً جِدًّا فَخَافُوا مِنْهَا. الْأَسْمَاكُ فَرِحْنَ لِنَجَاةِ السَّمَكَةِ الْحَجَرِيَّةِ وَفَهِمْنَ بِأَنَّهَا صَدِيقَةٌ رَحِيمَةٌ وَعِلِمْنَ بِأَنَّ الظَّاهِرَ لَيْسَ مُهِمًّا. بَلِ الْبَاطِنُ مُهِمٌّ.

قالَ عَلِيُّ : «زِينَةُ الْبَاطِنِ، خَيْرٌ مِنْ زِينَةِ الظَّاهِرِ.»

- ١- كَانَتْ السَّمَكَةُ الْحَجَرِيَّةُ وَحِيدَةً.
 ٢- قَذَفَ صَيَّادٌ شَبَكَتَهُ فِي الْمَاءِ.
 ٣- السَّمَكَةُ الْحَجَرِيَّةُ ذَهَبَتْ لِتُجَاةِ الْأَسْمَاكِ.
 ٤- كَانَتْ السَّمَكَةُ الْحَجَرِيَّةُ صَغِيرَةً وَجَمِيلَةً.

هـ) مکالمه

- ٢١- با توجه به تصویر به هر سؤال پاسخ کوتاه دهید. { در یک یا دو کلمه } (٢)

- ٢١-١- ما هذا؟   ٢١-٢- ما هو لون الغراب؟   ٢١-٣- كم قلماً هنا؟   ٢٢-٤- من هذه المرأة؟

.....

.....

.....

به نام خدا صفحه اول				
نام دبیر :				
تاریخ :				
طرح درس روزانه — کتاب عربی سال اول متوسطه				
نام مدرسه :				
درس :	موضوع درس :	صفحه :	مدت :	تهیه کننده :
اول	مذکر و مؤنث و اسم اشاره	۲ تا ۴	۷۵ دقیقه	حبیب تقوایی
الف) بخش نظری : اهداف				
۱	رئوس مطالب	۱- کلمات جدید ۲- مذکر و مؤنث ۳- اسم اشاره		
۲	اهداف کلی	الف) در حوزه شناخت ۱- آشنایی با ۲۳ کلمه جدید ۲- آشنایی با مذکر و مؤنث ۳- آشنایی با اسم اشاره ۴- آشنایی با تلفظ صحیح کلمات		
		ب) در حوزه باور و گرایش ۱- ایجاد علاقه به علم آموزی و تقویت آن ۲- تأکید بر جایگاه والای علم و علماء در اسلام ۳- علاقه به یادگیری آیات و احادیث مربوط به علم و علم آموزی		
		ج) در حوزه عمل و رفتار ۱- تلاش برای علم آموزی و ارتقای سطح علم و آگاهی ۲- احترام به علماء و تلاش برای معاشرت با آنان ۳- روخوانی و روان خوانی متن احادیث و تمرین		
۳	اهداف جزئی	دانش آموز در فرایند آموزش باید به اهداف زیر برسد : ۱- آموختن ۲۳ کلمه. ۲- ترجمه چهار حدیث از پیامبر اسلام (ص) و یک حدیث از امام صادق (ع). ۳- آشنایی با اسم مذکر و اسم مؤنث. ۴- آشنایی با اسم اشاره و ترجمه جمله های دارای اسم های اشاره « هذا- ههه- ذلک- تلک ». ۵- ایجاد مهارت در روخوانی و روان خوانی متن و تمرین درس.		

ب) بخش عملی : مراحل تدریس و تنظیم محتوی			
زمان	شرح صفحه دوم	مراحل	
۴	۱- سلام و احوال پرسی ۲- حضور و غیاب ۳- ذکر مناسبت ایام	معارفه	۱
۴	سؤالات ارزشیابی ورودی از قبل آماده شده را به صورت شفاهی از دانش آموزان می پرسم.	ارزشیابی رفتار و رودی	۲
۵	صفحه ۲ کتاب : الف) با استفاده از تصاویر سعدی و پروین اعتصامی از دانش آموزان می پرسم : ۱- آیا این دو شاعر را می شناسند؟ ۲- علت شهرت آنها چیست آیا علم و دانش و آگاهی آنها در محبوبیت آنها مؤثر بوده است؟ ۳- کدام یک از شما می تواند درباره این دو شاعر توضیحاتی ارائه دهد؟ ۴- ترجمه هذا و هذه چیست و برای چه امری به کار می روند؟ ۵- این کلمات در فارسی چه نامیده می شوند؟ ب) سپس جملات مربوط به این تصاویر را با کمک دانش آموزان ترجمه می کنم.	ایجاد انگیزه	۳
۲	صفحه ۲ کتاب در ادامه پرسش و پاسخ های بالا می گویم : دانش آموزان عزیز در این درس ما با موضوعات زیر آشنا می شویم. ۱- اسم اشاره ۲- اسم مذکر و مؤنث ۳- احادیث معصومین درباره علم و علماء	معرفی درس و بیان اهداف	۴
۳۵	الف) کلمات جدید و متن ص ۲ : ۱- کلمات جدید را ابتدا خود می خوانم و سپس با دانش آموزان هم خوانی می کنیم. ۲- متن را ابتدا می خوانم و جهت تقویت روخوانی، دانش آموزان نیز به صورت فردی می خوانند. ۳- از دانش آموزان می خواهم که احادیث را با استفاده از معنای کلمات جدید، ترجمه کنند. ب) بدانیم ص ۳ : ۱- به دانش آموزان ۵ دقیقه فرصت می دهم که مطالب « بدانیم » را در گروه های تعیین شده مطالعه کنند. ۲- از سرگروه ها می خواهم که هر کدام به ترتیب بخوانند و توضیح دهند و در صورت نیاز راهنمایی می کنم. ۳- از دانش آموزان به صورت فردی می خواهم راجع به پیام های تصاویر توضیحی در حد یک جمله بدهند. ج) کارگاه ترجمه ص ۳ : موضوع را مطرح می کنم که عبارت هذا عالم را می توان به دو شکل ترجمه کرد و هر دو نیز درست است و از آنها می خواهم عبارت : « هذه لوحة » را به دو شکل ترجمه کنند.	شروع تدریس و ارائه درس	۵

۵	<p>۱- خلاصه درس را به صورت نمودار، روی تابلو ترسیم می‌کنم.</p> <p>۲- در نوشتن مثال از دانش‌آموزان کمک می‌گیرم.</p>	۶	خلاصه درس و نتیجه‌گیری
۵	<p>سؤالات زیر را به صورت شفاهی از دانش‌آموزان می‌پرسم:</p> <p>۱- کلمات «ذلک، رجل، جبل، لوحة» به چه معناست؟</p> <p>۲- فرق دو کلمهٔ جمیل و جمیلة در چیست؟</p> <p>۳- فرق هذا و ذلک در چیست؟</p> <p>۴- برای جملهٔ «... صَفٌّ» کدام کلمه مناسب است؟ هذه - هذا</p> <p>۵- ترجمه عبارت «حسن السؤال نصف العلم» چیست؟</p>	۷	ارزشیابی بعد از تدریس
۷	پاسخ به سؤالات کتاب.	۸	تعیین تکلیف
۳	<p>۱- تهیهٔ آیات و احادیث دیگر دربارهٔ ارزش علم و علما.</p> <p>۲- پیدا کردن اسم اشاره در آیات درس قرآن و هدیه آسمان.</p> <p>۳- پیدا کردن نام سوره‌هایی که به «ة» ختم شده‌اند.</p>	۹	معرفی فعالیت‌های خلاقانه
۷۰	جمع دقیقه		

طرح درس سالانه پیشنهادی عربی اول متوسطه یک

ماه	هفته	جلسه	تاریخ	درس	فعالیت
مهر	اول	۱		۱	معارفه، تدریس
	دوم	۲		۲	پرسش شفاهی، نگاهی به درس اول، تدریس درس ۲
	سوم	۳		۳	پرسش شفاهی، نگاهی به درس اول و دوم، تدریس درس ۳
	چهارم	۴		۴	پرسش شفاهی، نگاهی به درس اول تا سوم، تدریس درس ۴
آبان	اول	۵		امتحان	آزمون کتبی و شفاهی از فصل اول (درس ۱ تا ۴)
	دوم	۶		۵	پرسش شفاهی، تدریس درس ۵
	سوم	۷		۶	پرسش شفاهی، نگاهی به دروس پیشین، تدریس درس ۶
	چهارم	۸		۷	پرسش شفاهی، نگاهی به دروس پیشین، تدریس درس ۷
آذر	اول	۹		۸	پرسش شفاهی، نگاهی به دروس پیشین، تدریس درس ۸
	دوم	۱۰		۹	پرسش شفاهی، نگاهی به دروس پیشین، تدریس درس ۹
	سوم	۱۱		امتحان	آزمون کتبی و شفاهی از فصل اول و دوم (درس ۱ تا ۹)
	چهارم	۱۲		۱۰	پرسش شفاهی، نگاهی به دروس پیشین، تدریس درس ۱۰
دی	اول	۱۳		۱۱	پرسش شفاهی، نگاهی به دروس پیشین، تدریس درس ۱۱
	دوم	۱۴		امتحان	برگزاری امتحانات نوبت اول (از جمله امتحان عربی از ۱۱ درس)
	سوم	۱۵		امتحان	برگزاری امتحانات نوبت اول
	چهارم	۱۶		۱۲	پرسش شفاهی، نگاهی به دروس پیشین، تدریس درس ۱۲

تذکره	بهمن	اول	۱۷		۱۳	پرسش شفاهی، نگاهی به دروس پیشین، تدریس درس ۱۳
		دوم	۱۸		۱۴	پرسش شفاهی، نگاهی به دروس پیشین، تدریس درس ۱۴
		سوم	۱۹		۱۵	پرسش شفاهی، نگاهی به دروس پیشین، تدریس درس ۱۵
		چهارم	۲۰		۱۶	پرسش شفاهی، نگاهی به دروس پیشین، تدریس درس ۱۶
	اسفند	اول	۲۱		امتحان	آزمون کتبی و شفاهی از فصل اول، دوم و سوم (درس ۱۲ تا ۱۶)
		دوم	۲۲		۱۷	پرسش شفاهی، نگاهی به دروس پیشین، تدریس درس ۱۷
		سوم	۲۳		۱۸	پرسش شفاهی، نگاهی به دروس پیشین، تدریس درس ۱۸
		چهارم	۲۴		دوره	تعطیلی احتمالی یا دوره فصل دوم و سوم
	فروردین	اول	۲۵		—	تعطیل عید نوروز
		دوم	۲۶		—	تعطیل عید نوروز
		سوم	۲۷		۱۹	پرسش شفاهی، نگاهی به دروس پیشین، تدریس درس ۱۹
		چهارم	۲۸		۲۰	پرسش شفاهی، نگاهی به دروس پیشین، تدریس درس ۲۰
	اردیبهشت	اول	۲۹		دوره	دوره کتاب، رفع اشکال و حل نمونه سؤال نوبت دوم
		دوم	۳۰		دوره	دوره کتاب، رفع اشکال و حل نمونه سؤال نوبت دوم
		سوم	۳۱		امتحان	آزمون شفاهی (قرائت و مکالمه)
		چهارم	۳۲		امتحان	آزمون شفاهی (قرائت و مکالمه)

معرفی منابع تخصصی زبان و ادبیات عربی

۱- آموزش زبان عربی				
ردیف	نام کتاب	نویسنده	ناشر	سال چاپ
۱	اعداد در زبان عربی	عادل اشکیوس	مدرسه (برهان)	۱۳۸۱
۲	صحیح و معتل	عادل اشکیوس	مدرسه (برهان)	۱۳۸۱
۳	اعراب و بناء	حبیب تقوایی	مدرسه (برهان)	۱۳۸۲
۴	ضمیر و کاربرد آن	مهرعلی کاظمی نیا	مدرسه (برهان)	۱۳۸۷
۵	مذکر و مؤنث	مهدی ستاریان	مدرسه (برهان)	۱۳۸۴
۶	آموزش زبان عربی از راه بازی و سرگرمی	قاسم کریمی	مدرسه (برهان)	۱۳۸۰
۷	مثل‌های رایج در زبان عربی	هادی صاحبی	مدرسه (برهان)	۱۳۸۱
۸	راهنمای تجزیه و ترکیب	عیسی متقی زاده	مدرسه (برهان)	۱۳۸۰
۹	آموزش ترجمه عربی	حمید رضا حیدری	فاطمی	۱۳۸۷
۱۰	فن ترجمه	رضا ناظمیان	دانشگاه پیام نور	۱۳۸۰
۱۱	مضامین مشترک در فارسی و عربی	سید محمد دامادی	دانشگاه تهران	۱۳۷۹
۱۲	فن ترجمه	یحیی معروف	سمت	۱۳۸۱
۱۳	اللغة العربية الحديثة	محمد علی آذرشب	سمت	۱۳۷۶
۱۴	الفوائد (دانستنی‌های عربی)	عادل اشکیوس	مؤسسه توسعه روستایی	۱۳۸۷

۲- کتب صرف و نحو

ردیف	نام کتاب	نویسنده	ناشر	سال چاپ
۱	مبادئ العربية (جلد ۴)	رشید شرتونی	اساطیر	۱۳۷۱
۲	جامع الدروس العربية	مصطفی غلابینی	ناصر خسرو	۱۳۶۲
۳	الجديد في الصرف و النحو	سید ابراهیم دیاجی	سمت	۱۳۷۷
۴	القواعد الأساسية	سید احمد هاشمی	هجرت	۱۳۷۰
۵	النحو الوافی (جلد ۴)	عباس حسن	دارالمعارف مصر	۱۹۱۶
۶	صرف و نحو کاربردى با رویکرد مکالمه و ترجمه	عادل اشکبوس	مشعر	۱۳۹۱
۷	صرف و نحو کاربردى	اباذر عباچى	زوار	۱۳۸۷
۸	النحو الواضح	علی الجارم و ...	الهام تهران	۱۳۷۷
۹	دروس دار العلوم العربية	سعید نجفی اسداللهی	گلشن	۱۳۷۱
۱۰	تحفه احمدیه شرح الفیه	احمد بهمنیار	مرتضوی تهران	۱۳۷۲
۱۱	الجدول فی اعراب قرآن و صرفه و بیانه	محمود صافی	مدین قم	۱۳۶۸
۱۲	اعراب القرآن الکریم	محمی الدین درویش	کمال الملک	۱۴۲۸
۱۳	ترجمه و توضیح الفیه	اباذر عباچى و علی چراغی	پایا	۱۳۷۶
۱۴	آموزش زبان عربی	آذرتاش آذرنوش	مرکز نشر دانشگاهی	۱۳۷۶
۱۵	نحو برای دانشجو	سید محمد رادمش	آستان قدس رضوی	۱۳۷۱
۱۶	عربی آسان (جلد ۳)	سید کاظم موسوی و رضا روزبه	محمدی تهران	۱۳۵۸
۱۷	شرح ابن عقیل (جلد ۲)	محمد محی الدین عبدالحمید	ناصر خسرو	۱۳۶۴
۱۸	علوم العربية	سید هاشم حسینی تهرانی	اخلاق قم	۱۳۸۴
۱۹	قطر الندی و بلّ الصدی ابن هشام	محمد محی الدین عبدالحمید	فیروز آبادی قم	۱۳۸۳
۲۰	اصول صرف و نحو	علی اکبر شهابی	دانشگاه تهران	۱۳۸۵
۲۱	موسوعة الصرف و النحو و الإعراب	امیل بدیع یعقوب	دار العلم للمالین	۱۹۹۱
۲۲	معجم قواعد اللغة العربية، انطوان دحداح	مترجم عبدالعلی آل بویه لنگرودی	دانشگاه امام خمینی قزوین	۱۳۷۷
۲۳	اعراب قرآن کریم	محمد رضا رضوانی خراسانی	تامین قم	۱۳۸۶
۲۴	معجم النحو	عبد الغنی الدقر	مکتبه القیام- قم	۱۳۷۰
۲۵	صرف و نحو	علی جان یزرگی	هخامنشکرج	۱۳۸۹
۲۶	آموزش عربی آسان	صفابخش شیرزاد	رهنمای اندیشه	۱۳۷۵

۳- لغت نامه

ردیف	نام کتاب	نویسنده	ناشر	سال چاپ
۱	المنجد فی اللغة و الأعلام	لویس معلوف		
۲	فرهنگ معاصر عربی، فارسی	آذرتاش آذرنوش	نی	۱۳۸۱
۳	فرهنگ فارسی، عربی	عادل اشکیوس و ...	مدرسه (برهان)	۱۳۸۹
۴	فرهنگ لاروس عربی، فارسی	سید حمید طبیبیان	امیر کبیر	۱۳۶۳
۵	فرهنگ دانش آموز عربی به فارسی و بالعکس	عبسی متقی زاده	مدرسه (برهان)	۱۳۸
۶	المعجم الوسیط عربی، عربی	ابراهیم مصطفی و ...	المکتبة الإسلامية	۲ ۲
۷	الوجیز للمترجم عربی، فارسی و بالعکس	محمد حیدری	تبلیغات اسلامی قم	۱۳۷۱
۸	فرهنگ بزرگ جامع نوین ترجمه المنجد	احمد سیاح	اسلام	
۹	فرهنگ فرزانه فارسی، عربی	سید حمید طبیبیان	فرزان	۱۳۷۸
۱۰	فرهنگ اصطلاحات معاصر	نجفقلی میرزایی	فرهنگ معاصر	
۱۱	القاموس الشامل فارسی، عربی	محمد حسن بوذرجمهر	نوفل لبنان	۲ ۲
۱۲	عربی در فارسی	خسرو فرشیدورد	دانشگاه تهران	۱۳۸۲
۱۳	فرهنگ اصطلاحات روز	غفرانی و شیرازی	امیر کبیر	۱۳۶۴
۱۴	القاموس المبسط	سهیل سماحه	مکتبه سمیر	۲ ۷
۱۵	قاموس قرآن	علی اکبر قریشی	دارالکتب الاسلامیه	۱۳۵۲

۴- مکالمه				
ردیف	نام کتاب	نویسنده	ناشر	سال چاپ
۱	الحوارات (۴جلد)	عادل اشکبوس، علی چراغی و ...	مشعر	۱۳۸۸
۲	المختبر (۱)	عادل اشکبوس	مشعر	۱۳۹۲
۳	المدخل إلى تعلم اللغة العربية (۴جلد)	محمد و علی حیدری	دفتر تبلیغات اسلامی، قم	۱۳۷۱
۴	مکالمه و محاضرة	ابراهيم فتح اللهی	دانشگاه پیام نور	۱۳۸۳
۵	صدی الحیاة	مسعود فکری و ...	کانون زبان ایران	۱۳۸۴
۶	گفت و گو	ناصر علی عبدالله	مجمع علمی فرهنگی مجد	۱۳۸۳
۷	تعلیم اللغة العربية	حوزه علمیه قم	پیک فرهنگ	۱۳۸۴
۸	گفت و شنود عربی	سعید شیبانی	پایا	۱۳۸۴
۹	همراه شما در عراق	شاکر عامری و ...	شادرننگ	۱۳۸۶
۱۰	العربية للناشئين	محمود اسماعیل صینی و ...	مدین	۱۳۷۰
۱۱	مکالمه عربی ویژه سفرهای زیارتی	یحیی معروف	مشعر	۱۳۸۷

۵- بلاغت				
ردیف	نام کتاب	نویسنده	ناشر	سال چاپ
۱	جواهر البلاغة	سید احمد هاشمی		۱۳۶۵
۲	معالم البلاغة	محمد خلیل رجایی	دانشگاه شیراز	۱۳۷۲
۳	مختصر المعانی	سعد الدین تفتازانی	دارالفکر قم	۱۳۷۰
۴	اسرار البلاغة	عبدالقاهر جرجانی	دانشگاه تهران	۱۳۷۰
۵	علوم البلاغة	اباذر عباچی	سمت	۱۳۷۷
۶	تهذيب البلاغة	عبد الهادی الفضلی	المجمع العلمی الإسلامی	۱۳۶۴
۷	بداية البلاغة	سید ابراهیم دیباجی	سمت	۱۳۶۷
۸	معانی و بیان	جلیل تجلیل	مرکز نشر دانشگاهی	۱۳۷۴
۹	علم البيان	اباذر عباچی	سخن	۱۳۹۱

(Footnotes)

۱- یوسف ۲

۲- شعراء ۱۹۲ تا ۱۹۵

۳- کلماتی مانند کاتب، مکتوب، مکتبه، مکتب و مکاتبه که دارای یک مدخل واژگانی مشترک هستند؛ در شمارش واژگان چند واژه محسوب می‌شوند و این حتی در صورتی است که قواعد مربوط به آنها را دانش‌آموز فراگرفته باشد. همچنین کلماتی مانند (و، ف، ل، پ، فی، من، لا و ...) که بسیار ساده‌اند؛ در شمارش واژگان محسوب می‌شوند. در گزینش واژگان کلمات پربسامد مد نظر است. از به کارگیری واژگان کم کاربرد پرهیز می‌گردد. واژه‌های استفاده شده به اندازه کافی در دروس مختلف یک پایه و نیز در پایه‌های بعد تکرار می‌گردند تا ملکه ذهن دانش‌آموز شود.

۴- پانصد واژه تنها سقف واژگان است. تعداد واژگان بین ۴۰۰ الی ۵۰۰ واژه می‌باشد و از آنجا که ترجمه فارسی به عربی مد نظر در تألیف و بارم بندی نیست؛ این تعداد واژه مناسب است. تعداد کل واژگان سه پایه متوسطه نخست بین ۱۲۰۰ الی ۱۵۰۰ واژه است.

۵- واژگان مشترک در هر دو زبان به عنوان واژگان جدید محسوب نمی‌شوند؛ مانند: کتاب، دفتر، قلم، مدرسه، معلم، علم، جدید، صبر، خروج.

واژگانی مانند عامل که در هر دو زبان به کار می‌رود؛ ولی معنای متفاوت از هم دارند و در کتاب درسی به معنای «کارگر» می‌آید به عنوان واژگان جدید است.

۶- در گزینش واژگان به پربسامد بودن آن در قرآن، متون معارف اسلامی و زبان و ادبیات فارسی توجه لازم می‌گردد.

۷- در بخش فن ترجمه که در حقیقت همان قواعد است هدف فهم عبارت است و قواعد فی نفسه هدف نیست. هدف از قواعد آن است که معنای عبارت بهتر درک شود. در این بخش دانش‌آموز با شیوه‌های ترجمه آشنا می‌گردد.

۸- اسم اشاره به نزدیک و دور همراه مشاء الیه آن. اسم اشاره مثالی دور تدریس نمی‌شود.

۹- هدف تنها شناخت فعل ماضی است و ساخت آن مد نظر نیست. چنانچه بنا به ضرورت در تمرینی و یا بخشی در کتاب ترجمه فارسی به عربی یعنی ساخت داده شود در مقدمه و راهنمای معلم توضیح داده خواهد شد که این مطلب از اهداف کتاب درسی نیست و صرفاً جهت تعمیق یادگیری آمده است.

۱۰- هل، این، من، ما (بقیه کلمات پرسشی در سال دوم تدریس می‌گردد).

۱۱- فقط در این حد که فرق معنای (رجُل و الرجل) را در جمله‌هایی مانند (جاء رجل و جاء الرجل) تشخیص دهد.

۱۲- مفرد، مثنی و جمع مذکر سالم، جمع مؤنث سالم، جمع مکسر (اوزان پر کاربرد) و در بحث جنس تنها به تاء تأنیث اشاره می‌شود.

۱۳- بدون توجه به قواعد عدد و معدود و در حدّ واژگان جدید آموزش اعداد اصلی و ترتیبی تنها در قالب واژه‌های جدید است. در شیوه تألیف، تدریس و ارزشیابی اعداد اصلی و ترتیبی از پاره‌ای قواعد که تجربه نشان داده است یادگیری را دچار اشکال جدی می‌نماید صرف نظر می‌شود؛ مانند ذکر ویژگی‌های معدود ۳ تا ۱۰ یا ۱۳ تا ۱۹ و عددهای اصلی صرفاً به صورت معروف (مذکر) در تمرین و به دنبال آن در ارزشیابی می‌آید.

۱۴- تنها شناخت و تشخیص ضمائر کافی است. توانایی به کارگیری آنها هدف آموزشی نیست.

۱۵- هدف تنها شناخت فعل مضارع است و ساخت آن مدّ نظر نیست. چنانچه بنا به ضرورت در تمرینی و یا بخشی در کتاب ترجمه فارسی به عربی یعنی ساخت داده شود در مقدمه و راهنمای معلّم توضیح داده خواهد شد که این مطلب از اهداف کتاب درسی نیست و صرفاً جهت تعمیق یادگیری آمده است.

۱۶- ساخت در بحث وزن استثناءً از اهداف آموزشی است؛ زیرا بحث وزن ساده است و در زبان فارسی نیز اهمیّت دارد.

۱۷- کلمه پرسشی کَم در سال اوّل متوسطه نخست در کنار بحث اعداد یک تا بیست تدریس شده است.

۱۸- بدون توجه به قواعد عدد و معدود و در حدّ واژگان جدید (به بند بالا توجه می‌شود).

۱۹- در امر و نهی فقط صیغه‌های مخاطب تدریس می‌گردد.

۲۰- تشخیص معنای سَ و سَوْفَ

۲۱- فقط در حدّ فهم معنا و بدون رویکرد قاعده‌ای. در ترکیب وصفی و اضافی ساخت این ترکیب‌ها مدّ نظر نیست؛ بلکه فقط فهم معنا مورد نظر است.

۲۲- بحث ثلاثی مزید مربوط به سال اوّل متوسطه ۲ (پایه دهم) است. در عربی پایه سوم متوسطه نخست (پایه نهم) تنها آشنایی با وزن مصادر تدریس می‌شود.

۲۳- آیات برگزیده از نظر واژگانی و ساختاری فراخور آموخته‌های دانش آموز پایه اوّل متوسطه ۱ می‌باشد و از نظر موضوعی نیز گزینش خواهد شد.

۲۴- احادیث برگزیده از نظر واژگانی و ساختاری فراخور آموخته‌های دانش‌آموز پایهٔ اول متوسطه ۱ می‌باشد و از نظر موضوعی نیز گزینش خواهد شد.

۲۵- آیات برگزیده از نظر واژگانی و ساختاری فراخور آموخته‌های دانش‌آموز پایهٔ دوم متوسطه ۱ می‌باشد و از نظر موضوعی نیز گزینش خواهد شد.

۲۶- احادیث برگزیده از نظر واژگانی و ساختاری فراخور آموخته‌های دانش‌آموز پایهٔ دوم متوسطه ۱ می‌باشد و از نظر موضوعی نیز گزینش خواهد شد.

۲۷- با مضمون مشترک در دو زبان فارسی و عربی.

۲۸- مانند موزه، پارک و باغ وحش.

۲۹- آیات برگزیده از نظر واژگانی و ساختاری فراخور آموخته‌های دانش‌آموز پایهٔ سوم متوسطه ۱ می‌باشد و از نظر موضوعی نیز گزینش خواهد شد.

۳۰- احادیث برگزیده از نظر واژگانی و ساختاری فراخور آموخته‌های دانش‌آموز پایهٔ سوم متوسطه ۱ می‌باشد و از نظر موضوعی نیز گزینش خواهد شد.

۳۱- مانند : (طبيب، طالب، مهندس، مدرّس، موظّف، عامِل پزشک، دانش‌آموز، مهندس، معلّم، کارمند و کارگر)

۳۲- مانند : (بارد و حارّ، مسرور و حزین، تعب و نشیط، قبیح و جمیل، سمین و نحیف، طویل و قصیر، رخیص و غالٍ سرد و گرم، شاد و غمگین، خسته و سرحال، زشت و زیبا، چاق و لاغر، بلند و کوتاه، گران و ارزان)